

Nr 2, 2004 årgång 41
50:- inkl moms

Sökaren

– tidskrift för livsfrågor –

ZARATHUSTRA SANTALAR MED EN ICKE ALLSMÄKTIG SKAPARE

När upplysningen kom till Sverige...

Anette Carlström:
"Efter att ha fått
upplysning i Golden
City i Indien har jag
befriats från alla
negativa tankar och
känslor och har så
mycket glädje och
kärlek inombords att
jag måste ge det
vidare till andra
människor."

Vitklädd och rakryggad sitter hon på scenen i Amorinsalen i Sollentuna utanför Stockholm och ser ut som en ängel med sitt långa, korkskruvslockiga, blonda hår. Hon skall leda en meditation med den förväntansfulla publiken som samlats för att lyssna på henne, för att uppleva henne.

"Koncentrera din uppmärksamhet på hjärtat, eller på det tredje ögat, och be från djupet av ditt hjärta att få kontakt med din *antaryamin*, ditt högre 'jag'", säger hon långsamt.

Tystnaden i salen där etthundrasjuttio personer samlats denna kväll är kompakt. Några suckar, det rycker till i deras kroppar. En och annan gråter stillsamt.

Anette Carlström, eller Nette som många kallar henne, är en fyrtyotvårig tvåbarnsmor, bosatt i Helsingborg. Efter ett förflutet i Hollywood bland annat som fotomodell och gästvärdinna för TV-shower arbetar hon numera som alternativterapeut med bl. a. kinesologi. När jag första gången träffade henne den första oktober 2003, var jag skeptisk, och det var med nyfikenhet och samtidigt en stor portion misstänksamhet som jag begav mig till Sollentuna för att delta i ett tretimmars kvällsseminarium.

På informationsbladen som delats ut några dagar innan, bland annat via nätet, kunde man läsa: "Det som vi väntat på – och längtat efter så länge – har blivit verklighet. En svenska, Anette Carlström i Helsingborg, har blivit upplyst!"

Att någon blivit upplyst efter att ha träffat en andlig mästare i Indien hade jag hört förut. Men jag hade lika ofta hört att det upplysta tillståndet är något mycket svårt att uppnå och därför endast möjligt för några få utvalda.

Anette Carlström är lärjunge till de andliga mästarna Kalki och Amma, ett äkta par bosatt på ett *ashram* i södra Indien, 9 mil utanför Chennai. Kalki och Amma är grundarna av *The Living in*

Av Marie-Thérèse Charpentier

Joy Foundation och har varit verksam som andliga lärare sedan 1989. Huvudbudskapet i deras något eklektiska andliga lära är att upplysningen är nära förestående för alla på vår jord. De säger sig vara övertygade om att tiden nu är mogen för planetens massupplysning, eftersom stjärnorna för närvarande befinner sig i ett ovanligt gynnsamt läge på himlavalvet. En del av Kalkis och Ammas budskap är att om cirka 64 000 människor blir upplysta före år 2012, kommer detta att räcka för att få resten av planeten upplyst.

Det mest uppseendeväckande med Kalkis och Ammas budskap är att upplysningen inte sägs i första hand vara en mystisk företeelse, utan den betraktas i stället som en neurologisk process som äger rum i vänstra hjärnbalken. Tankegångarna återfinns man hos företrädarna för den så kallade neuroteologin. Denna introducerades i USA av James H. Austin och behandlar det komplicerade samspelet mellan religiösa upplevelser och hjärnan. År 1982 blev den amerikanske neurologen Austin upplyst utan förvarning när han väntade på tunnelbanan i London. Han förlorade känslan av en separat "jag"-identitet, överväldigades av en evighetskänsla med frånvaro av rädsla, samt började erfara en djup inre frid. I samband med upplysningen fick han också en total förståelse av tingens innersta väsen. Hans erfarenheter har sedan dess inspirerat flera vetenskapsmän, bl.a. radiologen Andrew Newberg och psykiatern Eugene d'Aquili, som fotograferat hjärnan hos tibetanska buddhister och katolska nunnor medan dessa var försjunkna i djupa tillstånd av meditation eller bön. Forskarna fann att den omfattande reduceringen av hjärnans aktivitet som uppstår i vänstra hjärnbalken i meditativt tillstånd, hindrar hjärnan från att göra skillnad mellan själv och icke-själv. På liknande sätt ger en förlust av stimuli i högra delen av hjärnan en rymd- och evighetskänsla. Med andra ord anser sig forskarna kunna påvisa att religiösa upplevelser av Guds närvaro förknippas med neurologiska processer.

Efter att ha varit andligt sökande i mer än tjugo år, kom Anette i kontakt med Kalkis och Ammas undervisning under en kurs som hölls i Sverige våren 2002. Efter ytterligare två kurser samma år blev det dags för henne att resa till Indien för att göra vad hon själv kallar sin "livsresa". Den tio dagar långa Indienvistelsen inleddes med en tredagarskurs, kallad *Samskara Shuddhi*, som initierar och påskyndar en rening av alla kroppens *koshas* (kroppens energicentra). Efter detta deltog Anette i en *Homa*, en vedisk eldceremoni som gav henne starka andliga upplevelser. Slutligen blev det dags för henne att möta Kalki och Amma, fyra dagar efter sin födelsedag. Det skedde i en grupp,

och i slutet av sammankomsten blev det Anettes tur att närma sig Kalki och Amma för att få deras välsignelse. Eftersom hon just fått veta att mästarna skulle ge massupplysning följande söndag, lyssnade hon på sin inre röst, som sade till henne: "Be Bhagavan om det du önskar." Därför var det med ett stort leende som hon yttrade: "Jag skulle vilja bli upplyst på söndag!" Att så skulle ske trodde hon fortfarande inte riktigt på, men eftersom hon hade blivit tillsagd att vara uppriktig och inte hålla tillbaka sin innersta längtan, blev frågan naturlig att ställa.

Anette blir röd till tårar när hon återupplever händelsen som förändrat hennes liv på ett så genomgripande sätt. Hon berättar att söndagen den 17 augusti 2003, då upplysningen skulle börja ges, kom cirka 150 000 människor till *ashramet* för att få *diksha* eller initiering. I stället för den högtidliga och stillsamma ceremonin, som Anette hade föreställt sig, befann hon sig nu i det typiska indiska "kaoset" av ljud, liv och rörelse och där världsliga och andliga aktiviteter möts på ett självklart sätt. Musik spelades högt, barn sprang omkring och någon ropade oavbrutet: "Mango juice! Mango juice!" Västerlänningarna fick sitta längst fram nära de upplysta munkarna och nunnorna. Anandagiri, munk och veteran i sammanhanget, hade kvällen innan informerat Anette och andra om vad som skulle ske. Han berättade att de

som var redo för upplysningen skulle få det på en gång, medan för andra kunde processen ta veckor eller månader.

Anette hade inom sig bett om att få initiering av en kvinnlig *dasaji* (upplyst person som lever som munk eller nunna), men där hon satt fanns bara en manlig *dasaji* som gav initieringen. Glädjande nog för henne kom helt plöstligt två kvinnliga nunnor fram, som "från ingenstans". Deras klädsel svepte runt henne och en av dem lade sina händer kraftigt ner på hennes huvud. Så här beskriver hon initieringen:

"Jag upplevde en gyllene kraftfull energi strömma ner i mig, som en gyllene boll som släpptes ner i mig, och det fick min nacke att snurra runt lite när energin var i huvudet; sen gick det ner i bröstkorgen och fyllde hela hjärtat och till sist landade den i magen där den fullkomligt exploderade i värme och näring ... kan inte riktigt hitta ord för det ... som honung-välling som uppfyllde hela magen med näring ... så mättande och gott ... så sött och så härligt ... hela jag var i stillhet och glädje ... kunde inte röra mig ... fastän det var mycket ljud runtomkring så stordes inte min uppmärksamhet av detta. Det var som när jag såg in i min dotters nyfödda ögon ... inget kunde ta ifrån mig det..."

Av okänd anledning fick Anette initiering en gång till då en manlig munk upprepade proceduren. Redan samma kväll som hon fick *diksha* åkte hon direkt till flygplatsen och sedan vidare

Kalki är en gudomlig gestalt som en del andligt sinnade indier länge har väntat på, ungefär kanske som judarna för ett par årtusenden sedan väntade på Messias. Han skulle komma i slutet av *kali yuga*, den mörka tidsåldern.

Några tror att Kalki nu har kommit. En andlig gestalt i södra Indien uppträder under detta namn – tillsammans med sin hustru Amma – och har samlat anhängare omkring sig.

Men andra menar att Kalki ännu inte har kommit.

Karakteristiskt för indisk andlighet är en helhetssyn där människors upplevelse av ett separat jag ses som en illusion. Vi är alla olika uttryck för en och samma grundläggande verklighet, brahman, sägs det. Atman, som är den individuella själen, är samma som brahman, som är världssjälen. Dessa tankar återfinns vi också hos dagens Kalki, som av flera betraktas som en avatar, en gudsinkarnation.

Red.

Kalki och Amma

hem till Sverige, fullständigt omtumlad av de starka upplevelsorna. Hon säger att från och med initieringsögonblicket har hennes liv inte varit sig likt. Hon minns hur egendomligt det kändes att komma tillbaka till Sverige. Det första hon gjorde var att handla mat på *Willys stormarknad*, med andra ord göra de vanliga, alldagliga sysslorna som hör vardagen till. När hon befann sig i varuhuset upplevde hon så mycket kärlek och glädje välla fram att hon inte visste vart hon skulle ta vägen! Bara kontrasten, att vara "hög" just på *Willys* – av alla ställen! – blev för henne en märklig upplevelse. Under de tre första veckorna blev det svårt för Anette att sköta sitt jobb så som hon var van vid, och hon fick därför förändra det något. Tyngdpunkten i de behandlingar som hon nu ger sina klienter vilar därför på sacral-kranial kinesologi och healing. Bortsett från detta har stillheten, friden och den inre glädjen som hon fick uppleva i samband med initieringen, stannat kvar hos henne.

Medan förändrade medvetandetillstånd klingar av snabbt i kontakten med vardagslivets påfrestningar för de flesta av oss, är upplysningstillståndet permanent och sägs vara oåterkalleligt. Anette upplever att något fysiskt har förändrats inom henne, på ett mycket påtagligt sätt. Det är som en varm motor som vibrerar utan avbrott eller som "en levande eld" i hennes bröstorg. Samtidigt upplever hon ett "äggformat" energicentrum mitt i huvudet, en pulserande energikälla som utsänder fridfulla strålar.

Anette måste som sagt upplevas. Hon har efter sin upplysning medverkat i många kurser och *satsanger* (andliga sammankomster) i flera länder vid sidan av sitt förvärvsarbete. När hon sitter framför publiken brukar hon aldrig i förväg veta vad som ska hända, vad hon ska säga etc., men det brukar ge sig automatiskt, genom vad hon kallar för "nådens kraft". Hon känner hela tiden att Kalkis och Ammas närvaro vägleder henne. Vid ett av sina första framträdanden den 1 oktober, sedan det blivit känt att hon blivit upplyst, fick hon en ingivelse att börja ge healing till var och en av de församlade. Numera avslutar hon alla sina

program med healing som ges genom ögonen och som av många upplevs som mycket kraftfull.

Anette säger att den enorma tacksamhet hon känner mot Kalki och Amma inte vet några gränser, hon som längtat efter detta "i livstider". Hon beskriver sitt tillstånd som en konstant känsla av tillfredsställelse, en frånvaro av inre konflikter och lidande, en total och smittsamt glädje utan synlig orsak, en total upplevelse av världen runt omkring, utan bedömning av dess innehåll, en fullständig ro och en ovillkorlig kärlek som är svårt att uttrycka med ord. Detta, att orden inte räcker till för att skildra det hon upplever, återkommer gång på gång i hennes berättelser. Hon säger:

"Jag vet inte vad detta tillstånd, som jag befinner mig i, kallas ... vet bara att det är Gudomligt ... det är Sinnets Frid ... det är Glädjens Ursprung ... det är en Evig Källa av Nådens Kraft ... det bara väller fram ... ger och ger ... och man vill bara stänka ner alla!"

Dessutom upplever Anette att tillståndet genomsyrar varje cell i hennes kropp, som små "smajl-gubbar" som dansar och hoppar omkring:

"Det är en sån lycka och frid inom mig ... djupt inne i kroppens alla celler ... vad som än händer runt mig ... även när folk är ledsna, besvikna eller arga ... Detta upplevs totalt med hela kroppen."

Anette säger att hon numera "upplever världen", istället för att "världen upplever henne", som tidigare var fallet. Med detta menar hon till exempel att hon förut kunde bekymra sig för vad folk tyckte om henne, något som inte längre är intressant. Hon säger också att hon inte vill missa ett enda ögonblick av det som sker runt omkring henne, oavsett vad det är. När jag frågar om hon förblir opåverkad av yttre omständigheter och hur hon tror att hon skulle reagera om hon själv eller någon som står henne nära skulle råka illa ut, svarar hon att alla upplevelser berör henne, att hon tar in och upplever situationen helt och inkluderar den i sin inre frid. Hon avfärdar bestämt den vanligt förekommande uppfattningen att upplysningstillståndet skulle vara en flykt från verkligheten. "Det är precis tvärtom", säger hon, eftersom hon känner sig fullt närvarande i alla situationer och upplever världen och allt som sker omkring henne fullt ut, till hundra procent. Hon tillägger:

"I detta tillstånd har man inte längre möjligheten att uppleva saker som jättetråkiga eller bli påverkad i negativ riktning. Det sättet att uppleva verkligheten är helt enkelt inte längre tillgängligt. Man utför även dagliga rutiner med glädje och tacksamhet. Innehållet av det man upplever är inte viktigt, det är upplevelsen i sig som ger glädjen. När man upplever något fullt ut, vad det än är, så förvandlas det till något som kan kallas för salighet. Det är inget man gör ... det är bara något som sker."

Anette tycker att det är viktigt att understycka att upplysningstillståndet inte är ett "statiskt slutmål", utan något mycket levande som berör henne ständigt och som förstärks hela tiden. Hon betraktar sin egen förvandling som "nådens gåva", ett tillstånd som man varken kan förtjäna eller arbeta sig till via andliga övningar, utan som "ges" av Kalki och Amma av nåd. "Det här med 'nådens kraft' är ett mysterium som ligger utanför sinnets kapacitet att förstå. Det är något som måste upplevas", tillägger hon. Hon säger sig inte ha några önskningar kvar, att vilja vara eller göra något speciellt, utan hon vill bara leva, eller snarare "bada" i denna stillhet och kärlek som oavbrutet väller ut ur sin källa. Numera är hennes enda önskan att få dela med sig av sitt tillstånd och sina erfarenheter till världen för att ge andra möjligheten att leva i glädje och frid.

Adress SÖKAREN
Box 10
663 21 SKOGHALL
Telefon 054-51 89 00
Fax 054-51 89 02
E-post red@sokaren.se
Postgiro 70 60 47-8
Bankgiro 372-8128
Hemsida på Internet www.sokaren.se

Redaktör och ansvarig utgivare Sven Magnusson

Prenumeration Helår (6 nr) 250:-
Halvår 150:-

Annonser Ring för prislista

Tryckeri Wallin & Dalholm
Lund
ISSN 0038-0504

INNEHÅLL:

Marie-Thérèse Charpentier:
När upplysningen kom till Sverige... 2

Åsa Freij:
Right Livelihood Awards 2003 6

Elisabeth Gustavsson:
Var Jesus vegetarian? 10

Vördnad för livet 11

Bertil Falk:
Om livets meningslöshet... 12

Göran Brusewitz:
Krönika 14

Ateist, teist eller agnostiker? 15

Göran Brusewitz:
James Randi besöker Stockholm 16

Adrian Parker:
Jakten på den heliga Graalen... 18

Viveka Lindgren:
Samtal om UFO-gåtan
med Clas Svahn 22

Varia 24

Bokfloden 26

Skivor 29

Bitte Jansson:
Värld och världsbild i förändring 32

Erland Lagerroth:
Konsten att tänka rätt... 34

Bertil Falk:
En religion utan teodicéproblem 38

Vad är Upplysning?

Ett reportage i numret handlar om Upplysning, Enlightenment. Sedan artikeln var upplagd på tre sidor, frågade jag Anette Carlström vad som är hennes mening om Upplysning. Hon svarade att det finns många olika sorters Upplysning, kanske lika många som det finns människor – men gemensamt för dem är en frikoppling från tankarna i sinnet, att tankarna inte stör längre; det finns inte någon inre konflikt, man är fri från inre lidande. Man fylls helt med glädje så stor att man har svårt att ge ord åt den.

Det är en biologisk förändring, anser Anette Carlström, och inte enbart en psykologisk process. Det är något som sker i nervsystemet, i neuronerna i vänster hjärnhalva, sägs det. "Jag kan bara tala från egen erfarenhet, när jag säger att en påtaglig fysisk förändring har skett, vilket gör det omöjligt att 'gå tillbaka' till det medvetande som fanns före upplysningen. Ett energicenter mitt i huvudet utstrålar frid hela tiden, oavsett yttre omständigheter. Och i ryggraden går det en energi av värme som har en elektrisk känsla i sig. Det är en extatisk närvaro av glädje och kärlek som befinner sig inne i varje cell i kroppen. I hjärtat befinner sig denna Närvaro av något så stort och vackert – man blir omtumlad likt den största förälskelse som någonsin skett.

Men detta är bara början. Sen finns den stora kosmiska upplysningen, där man blir ett med hela kosmos. I detta allomfattande extatiska medvetande har man svårt att existera en längre tid och samtidigt vara funktionell och praktisk i världen. I detta tillstånd kan man ha en mängd olika upplevelser. Jag hamnar själv ofta i tillstånd där jag upplever min kropp vara lika stor som hela Universum – samtidigt som jag också är den minsta molekylen. Det är ett tillstånd som det är svårt att ge ord åt – och jag är säker på att det finns många fler olika medve-

tandetillstånd att uppleva, men frånvaro av lidande och inre konflikt är alltid något gemensamt. Till detta brukar komma en Gudomlig Närvaro av Frid och en Extas av Glädje. I alla fall är det min upplevelse."

Ja, upplysning kan beskrivas på olika sätt. Några sätter detta begrepp i förbindelse med Jesus, andra med Buddha, åter andra med Upanishadernas lära osv. Men upplevelse av enhet med allt brukar förekomma som en viktig del vid Upplysning.

Andrew Cohen har sagt:

"Insikten om alltings enhet visar på en spännande möjlighet i människans utveckling. Den manar oss alla som är medvetna om enheten att lämna bakom oss allt som hindrar oss att acceptera den, så att dess faktum kan komma till uttryck i denna värld, inte endast som inre kunskap hos enskilda individer, utan som ett objektivt faktum uppenbart för många. Ja, det verkar som om himlen skulle kunna skapas på jorden om endast några vore villiga."

Eckart Tolle menar att Upplysning är att inse "vårt naturliga tillstånd av enhet med Varandet. Det är ett tillstånd då du känner samhörigheten med något omätligt och oförstörbart – något som, paradoxalt nog, är din innersta kärna och ändå så mycket större än du. Det är att finna din egen sanna natur, bortom namn och form. Oförmågan att känna den här samhörigheten ger upphov till illusionen att vi är separerade från allt annat..."

Tolle igen:

"Med denna frid kommer också insikten – inte på den intellektuella nivån utan djupt inifrån din varelse – att du är oförstörbar, odödlig."

SM

Kamp för en mer rättvis värld och för skydd av miljön belönades av Right Livelihood Award Foundation

Reportage Åsa Freij

Arbete för livsmiljön, för en mer rättvis värld, mot kärnvapen belönades år 2003 med Right Livelihood-priset, instiftat 1980 av den internationelle svensken Jakob von Uexkull.

Priset kan ses som ett alternativ, eller ett komplement, till Nobelpriset, och kallas ibland alternativa Nobelpriset.

Alfred Nobel ville belöna och stödja dem som gjorde den största nyttan för mänskligheten. Men Jakob von Uexkull, en främjare av frimärkssamlare, tyckte för drygt ett par decennier sedan att Nobelpriset inte riktigt levde upp till den målsättningen; bland annat menade han att även andra områden borde belönas, och han erbjöd Nobelstiftelsen en ansevärd summa pengar för ett tilläggspris – men stiftelsen tackade nej.

Då grundade han Right Livelihood Foundation – för att hedra och stödja praktiska lösningar på de mest akuta problemen i världen. Från och med 1980 har stiftelsen utsett sina egna pristagare, som i början fick motta sina belöningar vid en enkel ceremoni vid samma tid, i början av december, som Nobelprisen delades ut med stor pompa och ståt, och kungen som prisutdelare. Idagsidan i Svenska Dagbladet och Sökaren var intresserade av "alternativa nobelpriset", inte många andra.

Det nya priset sågs över axeln av etablissemangen. Idag är det annorlunda. Right Livelihood-priset är respekterat och delas ut i Riksdagshuset inför fulltalig publik och åtskilliga representanter för massmedia. Stiftelsen har till och med en stödförening bland riksdagens ledamöter.

Men skattemyndigheten tycker att denna djupt och brett syftande stiftelse inte är så allmännyttig att den bör vara befriad från skatt. Kanske tvingas därför stiftelsen i landsflykt. Att fly från Sveriges skatter brukar annars vara en handling för företag och enskilda som framför allt har egen vinst som syfte.

Någon nitisk tjänsteman uppger stödja sig på att bland Right Livelihood-stiftelsens pristagare har varit plogbillsrörelsen, som betecknas som opinionsbildande och inte allmännyttig, och som sådan skall den inte befrias från skatt, och då skall inte heller Right Livelihood-stiftelsen, som stöder plogbillsrörelsen, vara det. Den kristdemokratiska riksdagsmannen Anders Wijkman har skarpt kritiserat detta resonemang från skattemyndigheten. Man får verkligen hoppas att han, och andra likasinnade, vinner gehör för sin uppfattning.

Hederspriset, som delas ut vid sidan om fyra penningpriser, gick 2003 till Nya Zeelands förre premiärminister David Lange, som outtröttligt arbetat för en kärnvapenfri värld, bland annat genom föredrag i många länder. Han menar att "kärnvapen är moraliskt oförsvarbara". Han har också som advokat försvarat fredsaktivister. Under hans regering tillkom en lag som förbjöd kärnvapen-

Vid sidan av alla mer eller mindre själviska krafter som verkar, finns även människor som i god anda kämpar för att förbättra världen.

drivna och -utrustade fartyg inom Nya Zeelands territorium (förbudet omfattar även flygplan).

2 miljoner kronor i prispengar delades på fyra mottagare.

Den sydkoreanska medborgarrättsorganisationen Citizens' Coalition for Economic Justice, CCEJ, belönades för att den sedan 1989 framgångsrikt arbetar med att göra landets ekonomiska utveckling mer demokratisk, rättvis och solidarisk. Organisationen representerades av Soh Kyung-suk och Chui-Young Shin.

CCEJ har ett brett reformprogram och arbetar för ett rättvist samhälle, mot korruption, för demokratisk och social utveckling och återförening av de båda staterna på den koreanska halvön. Man verkar mot girighet och egoism för att bygga ett samhälle, där alla delar på resurserna. Man arbetar bland annat också för skydd av miljön, för naturenlig odling och för en sund, hälsosam stadsmiljö.

Den egyptiska organisationen SEKEM fick sitt pris för att den visar att det går att kombinera ett modernt lönsamt affärsliv med humanitet, andlighet och omsorg om miljön. SEKEMs representant var doktor Ibrahim Abouleish, doktor i farmakologi. SEKEMs motto är "att bekämpa ont med gott". Ibrahim Abouleish förklarade i sitt tal att en sådan inriktning inte alls ger svaghet, som man kanske kunde tro, utan styrka, eftersom den förmår röra vid människors hjärtan. Han framhöll att han drivits av samma vision som fick Jakob von Uexkull att grunda sin stiftelse, nämligen att finna konkreta sätt att hela vår jord och att göra människor mer medvetna. SEKEM verkar mot överbefolkning och för biodynamiska odlingsmetoder inom det egyptiska lantbruket, för god utbildning och hälsovård.

Nicanor Perlas och Walden Bello från Filippinerna fick pris för att de spelar mycket viktiga roller i arbetet för en rättvisare och sundare världsordning, som gynnar alla människor.

Nicanor Perlas berättade om 35 år av arbete för en bättre värld. Han fick i 18-årsåldern upp ögonen för hur meningslös hans egen skyddade livssituationen var sedd mot bakgrunden av det stora lidandet för majoriteten av människor, i hans eget land

Från vänster: Soh Kyung-suk och Chui-Young Shin, Sydkorea, David Lange, Nya Zeeland, Jakob von Uexkull, Walden Bello och Nicanor Perlas, Filippinerna, och Ibrahim Abouleish, Egypten. Foto: Karl Gabor.

Filippinerna inte minst. Hans omgivning tyckte att han var galen, när han hoppade av en lovande karriär inom yrkesliv och idrott och började ägna sig åt jordbruk för att detta gav honom direkta möjligheter att hjälpa fattiga. Han organiserade också massdemonstrationer och blev utsatt för dödshot, som dock bara tvingade honom att bli starkare, förklarade han. Och därmed kom han också in på den betydelse som en inre styrka och en andlig/etisk livssyn har. "Vi kan inte lösa problem med samma slags hjärta och sinne som skapade dem", framhöll Perlas, som snart också kommer ut med en bok om makt och andlighet och om sociala revolutioner i vår tid. Perlas är verksam inom miljörörelsen och i kampen mot missbruk av bekämpningsmedel inom jordbruket.

Walden Bello, också från Filippinerna, doktor i sociologi, kritiserar, intellektuellt och som aktivist, nutidens ekonomiska globa-

lisering. Han talade om "en framtid i balans". Och en sådan kunde, menade han, inte åstadkommas genom världshandelsorganisationen WTO. Han påpekade att finanskrisen i Asien 1997 under loppet av bara några veckor orsakade att miljoner människor i Thailand och Indonesien hamnade under "the poverty-line", gränsen för ett liv i armod. Men medan den globala kapitalismen har skapat kris efter kris, så har en del människor börjat förstå och engagera sig för att motverka den destruktiva utvecklingen och minska WTO:s makt. Och bland de mest aktiva i denna globala rörelse har varit Walden Bello själv.

Bello har gjort en rad viktiga insatser för världen, bland annat för demokrati på Filippinerna och som en ledande talesman inom miljörörelsen. Efter 11 september har han understrukit att grundorsaker till terrorismen i världen är fattigdom, ojämlikhet, orättvisor och förtryck: man bekämpar terrorismen effektivt endast genom att göra världen bättre.

Right Livelihood-stiftelsen finns till för att hedra och uppmuntra sådana människor som har vågat kasta av sig de konventionella idéernas tvångströja och gå djärva och nya vägar för att göra livet bättre för sina medmänniskor. Den belönar sådana som vågar arbeta för en bättre värld, ofta i konflikt med starka ekonomiska och politiska intressen. Stiftelsen har en holistisk vision, att samla människor som verkar för mänskliga rättigheter och social rättvisa, för fred och nedrustning, för vård av livsmiljön och för en forskning som svarar mot mänskliga behov.

Right Livelihood-priset är Jakob von Uexkulls idé, och han är grundaren och den som skänkte det ursprungliga kapitalet. Han är idag stiftelsens ordförande och han delar ut priserna vid den högtidliga ceremonin i det svenska riksdagshuset.

Var Jesus vegetarian?

Av Elisabeth Gustavsson

The Lost Religion of Jesus: Simple Living and Nonviolence in Early Christianity är titeln på en bok som handlar om de första judekristna, ebioniterna, och deras livsstil (Lantern Books, New York, 2000).

Keith Akers, som skrivit boken, har studerat filosofi vid universitet, men arbetar nu i datorbranschen. Sedan många år är han vegetarian och ordförande i *Vegetarian Society of District of Columbia* i USA. Han stöder inte någon nutid kyrka och vill inte heller starta någon egen, men han känner stor frändskap med alla som delar hans engagemang för djuretik och miljöfrågor. I förordet till boken ger Walter Wink, professor i bibeltolkning, sitt stöd till Akers forskning, som han tycker är intressant.

Det följande bygger på *The Lost Religion of Jesus*.

Den tidiga kristendomen splittrades i tre fraktioner: Judekristendomen, hednakristendomen (som också kallas den ortodoxa kristendomen) och gnosticismen. De judekristna följde moselagen, så som de tolkade den. Gnostikerna däremot ville fullständigt bryta med judendomen. Många gnostiker menade att den judiska skaparguden, som beskrivs i Gamla testamentet, och Jesu Gud var två helt olika gudar. De hednakristna (ortodoxa) ansåg att tron på Jesus var det väsentliga och att moselagen inte var lika viktig längre. Något som tyder på att de judekristna stod närmare Jesu lära än de ortodoxa kristna är att Jesus skärper lagen i evangelierna. I Matteus säger han: "Sannerligen, innan himlen och jorden förgår skall inte en enda bokstav, inte minsta prick i lagen förgå" (5:18). Efter några århundraden gick den ortodoxa riktningen segrande ur striden, och den kom att betrakta judekristendomen och gnosticismen som kätterier.

Judekristendomen och ebioniterna, som är den judekristna grupp som flest gånger omnämns av författare i den tidiga kristendomen, har nästan fullständigt glömts bort av den moderna Jesusforskningen. Akers menar att man måste tolka

Etiska vegetarianer kan känna sig främmande för Jesu etik, eftersom den utesluter djuren. Albert Schweitzers vördnad för livet och den buddhistiska allkärleken saknas där. Många vegetarianer har tyckt att en fullkomlig människa måste vara vegetarian. I nr 8, 1967 hade Sökaren en artikel av Olof Thorborg med rubriken "Var mannen från Nasaret vegetarian?" Thorborg svarade: Han måste ha varit det.

Det är nu intressant att frågan faktiskt kan ställas, utifrån värderingar av historiska dokument, om Jesus faktiskt var vegetarian. Om så är fallet, har hans budskap förvanskats.

SM

de nytestamentliga skrifterna och andra källor till kristendomen i ett historiskt perspektiv och att man därför inte kan ignorera ebioniternas betydelse. Den splittring som ägde rum mellan de judekristna och de hednakristna med Paulus i spetsen är sålunda av största betydelse. Alla är överens om att Jesus och hans anhängare var judar, men trots detta förnekar många att det överhuvudtaget skulle finnas något samband mellan Jesu lärjungar och de judekristna ebioniterna, som de beskrivs av biskop Epifanius på 300-talet. De menar att det bara är en slump att de tillhörde samma religion.

Den främsta källan till vår kännedom om judekristendomen är just Epifanius, som i sin bok Panarion går till angrepp mot flera kätterska grupper, däribland ebioniterna. Han beskriver först utförligt deras lära och vederlägger den därefter på punkt efter punkt enligt sin egen ortodoxa uppfattning. Andra källor till vår kännedom om judekristendomen och ebioniterna är the Recognitions of Clement och the Clementine Homilies (de s k Klementinerna från de första århundradena av vår tidräkning) där namnet ebioniterna inte finns med, men där läran som beskrivs överensstämmer med ebioniternas ståndpunkter, vilket gör att man kan anta att dessa skrifter (åtminstone stora delar av dem) tillhör den judekristna traditionen. Utifrån dessa källor får man en ganska klar bild av vad ebionitema stod för.

Ebioniterna var vegetarianer. I

Panarion berättas det att de menade att Petrus inte åt kött eller mat som var gjord på kött och att de avstod från kött även på Epifanius tid. Homiliorna uppger att Petrus bara åt bröd och oliver och sällan köksväxter (det vill säga rotfrukter och grönsaker) och att Gud inte ville att man ska äta dött kött. Det finns också traditioner i Gamla testamentet som tyder på att vegetarism en gång förespråkades. I 1 Moseboken uppmanar Gud människorna att äta "gröna örter".

Ebioniterna förkastade djuroffer. I Panarion finns ett Jesuscitat från deras eget evangelium, Ebioniterevangeliet: "Jag har kommit för att avskaffa offren, och om ni inte avstår från att offra skall vreden inte vika ifrån er." Enligt Homiliorna var Gud missnöjd med djurslakt och ville inte ha några djuroffer. Ebioniterna menade också att de stycken som handlar om djuroffer i Moseböckerna var senare tillägg som egentligen inte hörde till moselagen. I Homiliorna står det att människor har fogat falska delar till skrifterna. I Gamla testamentet finns också exempel på motstånd mot djuroffer. Flera av profeterna kritiserade offren, däribland Jesaja och Amos.

Fattigdom idealiserades. Enligt Panarion var ebioniterna stolta över sin fattigdom som de härledde tillbaka till kristendomens första tid. Rekognitionerna berättar att Petrus och hans bror hade varit mycket fattiga alltsedan barndomen.

Ebioniterna förespråkade pacifism. Epifanius nämner inget om detta i sin be-

skrivning av de judekristna, men Rekognitionerna skildrar hur en fiende går till våldsam angrepp mot Jakob i templet. Jesu anhängare väljer att inte gå till motangrepp trots att de är många fler. Senare i Rekognitionerna kommer Petrus fram till att krig är förbjudet.

Vidare berättar källorna att ebionitema såg Jesus som den sanna profeten och menade att han hade levt på jorden tidigare, bland annat som Adam. De trodde inte att Jesus var Gud och förkastade jungfrufödseln och menade att det först är vid Johannes dop, nären duva kommer ner från himlen, som Jesus blir Guds son (i bildlig bemärkelse). Dopet spelade också en stor roll för frälsningen enligt dem. De avstod även från vin och använde vatten i sitt nattvardsfirande.

Många forskare menar att kontroversen mellan Paulus och de judekristna till stor handlade om att de judekristna insisterade på efterlevnad av kosherlagarna, som bestämde vilken mat som var tillåten. Akers anser att detta inte har något stöd i Paulus brev. Det finns ingenstans hos Paulus något angrepp på kosherlagarna som vi känner dem: förbud mot fläskkött och mot att blanda mjölk och kött. Vad Paulus däremot går till angrepp mot är vegetarism och förbud mot att äta kött som offrats till avgudar. Paulus skriver i Romarbrevet:

"Den som är svag i tron skall ni godta utan att sätta er till doms över olika uppfattningar. Den enes tro tillåter honom att äta vad som helst, medan den som är svag i tron bara äter grönsaker. /.../ Låt oss därför sträva efter det som gagnar friden och bygger upp gemenskapen. Riv inte ner Guds verk för matens skull. Allt är rent men är inte bra för den som äter och kommer på fall. Det är bra att avstå från kött och vin och annat som blir en stötesten för din broder" (14:1-2, 19-21).

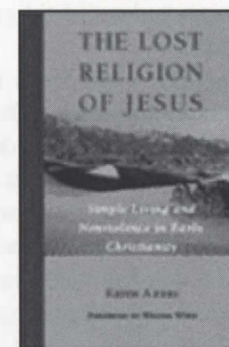
Paulus talar här om "ren" föda, vilket man skulle kunna tolka som en hänvisning till kosherlagarna, om han inte samtidigt hade specificerat vad det är han talar om, nämligen att vissa kristna (de judekristna) bara äter grönsaker och att man av hänsyn till dem bör avstå från kött och vin i deras sällskap. I 1 Korinthierbrevet debatteras köttfrågan igen. Denna gång handlar det om kött som offrats till avgudar. Paulus menar att det inte är något fel att äta detta kött, men att några svaga kan påverkas när de ser andra äta kött. Återigen skriver han att det är bättre att avstå från kött istället för att stöta sig med de svaga kristna som är vegetarianer.

Akers menar alltså att det inte var efterlevnad av judiska sedvänjor som orsakade brytningen mellan judekristendomen och hednakristendomen. Denna åsikt stammar från Apostlagärningarna, där Petrus får en syn där orena djur på en stor duk sänks ner från himlen och blir uppmanad att döda och äta och där Jakob uppmanar Paulus att offra i templet för att blidka de kristna som ivrar för lagen. Många forskare anser att Apostlagärningarna är en sen skrift, och dessutom vet vi från Epifanius, Rekognitionerna och Homiliorna att de judekristna motsatte sig djuroffer och allt köttätande, inte bara ätande av kött som inte var "rent". Akers anser att framställningen av judekristendomen i Apostlagärningarna baseras på de hednakristnas reaktion på den ortodoxa judendomen. De judekristnas "judiskhet" överensstämmer med de invändningar som den ortodoxa judendomen hade mot de hednakristna.

Man ställer sig då frågan varför det finns flera ställen i evangelierna som visar att Jesus och hans anhängare inte var vegetarianer. Akers analyserar dessa textställen och ifrågasätter dem. Det är dock omöjligt att utifrån Nya testamentet helt bevisa att Jesus var vegetarian eller att han inte var det. Men flera av de argument som Akers lägger fram är intressanta. Evangelierna berättar till exempel att Jesus mångfaldigat bröd och fisk för att alla hans åhörare ska kunna äta sig mätta. Det som är anmärkningsvärt med bespisningsundret är att när kyrkoledarna Ireneus, Amobius och Eusebius, som alla levde i kristendomens första tid, skriver om händelsen, nämner de endast brödet och inte fisken. Vad som också är intressant är att när Jesus i evangelierna talar om händelsen i efterhand, så utelämnar även han fisken. "Kommer ni inte ihåg de fem bröden till de fem tusen och hur många korgar ni fick över? Eller de sju bröden till de fyra tusen..." (Matteus 16:9-10, Markus 8:18-20)

Akers menar att detta tyder på att fisk inte fanns med i den ursprungliga traditionen och att redigerare vid ett senare tillfälle lagt till fisk till underberättelserna, men glömde att infoga fisk till de ställen där Jesus själv talar om händelserna i efterhand.

I Lukas 24 berättas att den uppståndne Jesus äter en bit fisk. Händelsen börjar med att Jesus uppmanar lärjungarna att röra vid honom, för de tror att han är en ande, och när de fortfarande inte tror att hans kropp är av "kött och ben" äter han

I The Lost Religion of Jesus hävdas med goda skäl, om än inte avgörande, att Jesus var vegetarian.

en bit fisk. Genom att äta mat visar Jesus lärjungarna att han inte är en vålnad. Då många gnostiker menade att Jesus aldrig hade någon fysisk kropp (doketism) utan bara var en vålnad, anser Akers att det mycket väl kan vara så att episoden i Lukas är sena redaktörers sätt att vederlägga doketismens uppfattning att Jesus saknade fysisk kropp. Gnosticismen hade vuxit sig stark under det andra århundradet och många representanter från ortodoxin kände att hotet från denna rörelse var ytterst påtagligt. I tiden som följde skrevs mängder av skrifter som gick till angrepp mot gnostikerna, däribland Epifanius bok Panarion. Misstanken att ovanstående berättelse är ett senare tillägg behöver därför inte vara helt utan grund.

Det grekiska ordet för fisk, "ichtus", är en akronym, vars initialer på grekiska betyder Jesus Kristus, Guds son, Frälsaren. Fisk var därför en av favoritsymbolerna bland grekisktalande hednakristna. På en kristen gravinskrift stod det till exempel att fisk var helig föda. Uppfattningen att fisk var helig kan ha påverkat den sena kristna traditionen och fått kristna redigerare att tillfoga "fiskberättelserna" till evangelierna.

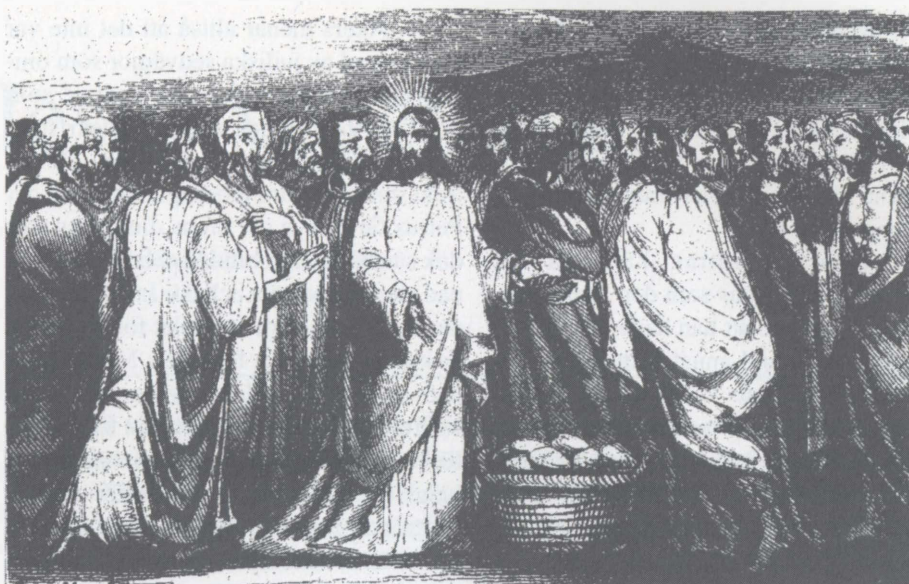
Evangelierna skildrar hur Jesus åt sin sista måltid tillsammans med lärjungarna under påskhögtiden. Även om tidpunkten för måltiden skiljer sig något mellan synoptikerna och Johannes så är den gängse uppfattningen att påskalammet ingick i denna påskmåltid. I evangelierna står dock inget om att de äter lamm (det berättas i och för sig i samband med måltiden att påskalammet slaktas). Den enda mat som nämns är bröd, vin och att de doppar bröd i något. Akers menar att om lammkött hade ingått så borde det ha påverkat nattvarden som instiftades vid denna måltid. Enligt honom finns det inga belägg för

att lammkött användes vid tidigt kristet nattvardsfirande.

I evangelierna gör Jesus all föda ren, vilket är ett argument för att Jesus inte motsätter sig köttätande, vare sig det handlar om rent eller orent kött enligt kosherföreskrifterna. En episod som behandlar samma tema är när Petrus i Apostlagärningarna ser en duk full med djur, bland annat sådana som betraktades som orena, sänka sig ner från himlen och att Gud uppmanar Petrus att slakta och äta. Akers åsikt är att om episoden, där Jesus gör allt föda ren, stämmer, så har Petrus vision i Apostlagärningarna ingen funktion. Därför finns det skäl att anta att textstället där Jesus gör all föda ren är ett senare tillägg.

Det är också värt att påpeka att Eusebius skriver i sin Kyrkohistoria att Jesus bror Jakob var vegetarian och att han hade uppfostrats som vegetarian. Då är det rimligt att anta att Jesus också uppfostrades som vegetarian. Det var inte ovanligt att människor i kristendomens första tid var vegetarianer. Förutom Jakob uppges bland annat följande personer ha varit vegetarianer: Petrus (enligt Rekognitionerna och Homiliorna) Matteus (enligt Klemens av Alexandria, The Instructor) alla apostlarna (enligt Eusebius Proof of the Gospel), Klemens av Alexandria, Origenes, Hieronymus och Tertullianus. Augustinus, som argumenterade mot att vegetarism skulle vara ett krav för de kristna, skrev dock att kristna som avhöll sig både från kött och vin var oräkneliga, vilket tyder på att det var accepterat för en kristen att vara vegetarian. Många av de tidiga kristna var dock inte vegetarianer av etiska skäl, utan det var den stränga livsföringen som eftersträvades. Det finns däremot inga tydliga uppgifter om att någon av de tidigaste kristna åt kött. Akers antar att det var populariteten hos Paulus brev under det andra århundradet som förde med sig att det inte längre var ett krav för kristna att vara vegetarianer och att etisk vegetarism till slut helt förbjöds.

Den kristna ortodoxins förhållningssätt till vegetarismen var motsäggande. Motvilja mot att äta kött tolkades ofta som ett tecken på kätteri. Under medeltiden gick katolicismen till angrepp mot de kätterska albigenserna. De som misstänktes vara albigenser fick några djur som de skulle döda, och om de vägrade, blev de förklarade som heretiker. Å andra sidan accepterade kyrkan vegetarismen inom klosterväsendet, som hörde ihop med en världsfrånvänd och sträng livsföring och

Bespisningsundret: Folk mättas med bröd och fisk – eller var det bara med bröd?

inte hade en etisk grund. Många av de kristna gnostiska grupperna förespråkade också vegetarism. Oftast var det dock inte heller av etiska skäl. De tog avstånd från den materiella världen och undvek därför kött som de ansåg vara en tyngre föda än grönsaker.

Akers menar att även tempelrensningen är förknippad med Jesu syn på djur. Evangelierna berättar hur Jesus kör ut alla som köper och säljer i templet och att han välter omkull penningväxlarnas bord och duvförsäljarnas stolar. Den gängse uppfattningen bland exegeter är att orsaken till Jesu vrede var att penningväxlarna var oärliga. Enligt Akers handlar det istället om att Jesus var motståndare till djuroffren som ägde rum i templet. Denna åsikt stämmer överens med ebioniternas uppfattning om Jesus. Vi såg ovan hur Jesus i ebioniter-evangeliet uttryckte sin ilska över offer. Jesu ilska beteende är dock förbryllande, för det är egentligen inte förenligt med de pacifistiska principer som han uttrycker på andra ställen i evangelierna. Ett exempel är när han tillfångatas i Getsemane. Han säger då till den av lärjungarna som hugger av ett öra på en av angriparna: "Stick tillbaka ditt svärd i skidan."

Pacifismen var allmänt utbredd bland tidiga kristna i de första århundradena. Flera av den tidens kyrkoledare skriver om sitt motstånd mot krig. Origenes, Tertullianus och Ireneus är bara några exempel på tidiga kyrkoledare som hade pacifistiska ideal. Det var först när kristendomen under Kejsar Konstantins styre blev statsreligion i romarriket som kristendomen delvis övergav pacifismen. Från

denna tidpunkt blev det vanligt att soldater anslöt sig till den kristna rörelsen.

Två intressanta grupper som på flera punkter liknar de judekristna är esséerna och pythagoréerna. Esséerna var samtida med Jesus men finns inte omnämnda i Nya testamentet, och Pythagoras levde på 500-talet f Kr. Filon och Josefus berättar bland annat att esséerna förkastade djuroffer och rikedom och att de levde i kollektiv. Hieronymus och Porfyrios går längre och menar att de också var vegetarianer. Det finns dock ingen direkt koppling mellan esséerna och de judekristna i källorna. Många forskare försöker binda esséerna till Dödahavsrollarna. Akers är dock av åsikten att den grupp som levde i Qumran har ganska lite gemensamt med esséerna som de beskrivs av Josefus och andra. I Tempelrullen, som är en av Dödahavsrollarnas skrifter, kan man bland annat läsa att de ställer sig positiva till djuroffer. Josefus berättar att esséerna och pythagoréerna hade samma livsstil. Enligt Iamblichos var Pythagoras vegetarian, han drack inte vin och han var motståndare till djuroffer. Akers antar att pythagoréerna påverkade esséerna, vilka i sin tur påverkade ebioniterna. Vissa ebionitiska traditioner fördes sedan vidare i islam, som ser Jesus som en profet istället för en del av Gud. I sufismen, som är en gren av islam, finns traditioner som berättar att Jesus var vegetarian.

Artikelförfattaren Elisabeth Gustavsson är fil kand, biblioteksanställd och journalist.

Vördnad för livet

"Verkligt etisk är människan blott när hon lyder det inre tvånget att hjälpa allt liv som hon kan bistå och aktar sig för att skada något som har liv. Hon frågar inte efter i vilken grad det ena eller andra livet förtjänar deltagande på grund av sitt värde och inte heller om och i vilken mån det har förmågan att känna. Livet som sådant är heligt för henne."

Albert Schweitzer

"I dag anses det överdrivet att framställa det ständiga hänsynstagandet till allt levande ända ned till dess lägsta uppenbarelsereformer som en förnuftsenslig etisks krav. Men det kommer en tid, då man skall förvåna sig över att det dröjde så länge för mänskligheten, innan den insåg att tanklöst skadande av liv är oförenligt med etiken."

Albert Schweitzer

Albert Schweitzer är en av 1900-talets stora humanister vars livsfilosofi var vördnad för allt liv.

1896 bestämde han sig för ett "omedelbart tjänande" och levde så ända till sin död 1965. Han studerade till läkare och begav sig till Afrika – franska Kongo – då han menade att Europa har en stor skuld till denna kontinent. I Afrika verkade han i sitt eget sjukhus – förutom mindre avbrott – till sin död. Hans litterära utgivning är omfattande och berör områden som filosofi, religion och etik. Hans livsverk gav honom Nobels fredspris 1952. På den tiden var Schweitzer världsberömd. Det är alltför tyst om honom idag.

Som urskogsläkare och Bachbiograf, som teologisk forskare och orgelkonstnär blev Schweitzer känd i vida kretsar efter betydande insatser. Men man kan förmoda att han för eftervärlden främst kommer att få sin betydelse som kulturfilosof.

Mänskligheten befinner sig idag i en svår kris. I detta läge kan den på vördnaden för livet byggda etiken rädda oss undan katastrofen.

Schweitzer definierar etiken som "obegränsat ansvar för allt som lever". Det är något av allkärleken hos Franciscus av Assisi hos denne förespråkare för kärleken även till djuren. Men drivkraften hos honom är inte ett översvallande känsloliv utan ett lugnt konstaterande att kärlek till allt är nödvändigt för att inte göra tillvaron olidligt plågsam för det levande och medvetna.

Den som lever i vördnad för livet kan ta med största lugn den dåraktiga förebrälsen om sentimentalitet som så lätt halkar över läpparna hos den själv helt och hållet känslotänkande massmänniskan – ty det är varje ny sannings lott att bli föremål för löje, innan den vinner allmänt erkännande.

Allt levande har en strävan till liv, och viljan hos mig att i etisk vördnad bli ett med alla andra viljor till liv är för Schweitzer "ljuset som lyser i mörkret".

Det behövs inte mäktiga, omfattande filosofiska verk för att göra människan bättre. Vad som behövs kan vara enkla "slagord", som

anger inriktningen för människans liv. Vördnad för livet är sådana enkla ord vilkas betydelse kan vara oerhörd.

Albert Schweitzer hade en känsla för våra medvarelser djuren som är ovanlig bland filosofiska och etiska tänkare. Han skrev bland annat:

"De som experimenterar med operationer eller mediciner på djur eller ympar in sjukdomar på dem för att med de vunna resultaten kunna bringa människorna hjälp, får aldrig slå sig till ro med tanken att deras ohyggliga gärningar tjänar ett värdefullt ädammål. I varje enskilt fall måste de ha övervägt, om det verkligen är nödvändigt att påtvinga ett djur detta offer för mänskligheten. Och de måste samvetsgrant försöka mildra lidandet så mycket som möjligt. Hur mycket syndas det inte i vetenskapliga institut genom att man underlåter att ge narkoser för att spara tid och möda! Just därigenom att djuret som försöksdjur med sin smärta erövrar så mycket värdefullt för den lidande människan, har ett nytt, egenartat solidaritetsförhållande skapats mellan det och oss. Det medför för oss ett tvång att göra alla djur så mycket gott som blott är möjligt. /.../ När helst ett djur tvingas att tjäna människan, måste envar av oss tänka på det lidande som det fördenskull måste bära. Ingen av oss för låta ett lidande ske, som inte går att rättfärdiga, om han på något sätt kan hindra det. /.../ När det förekommer så mycken misshandel av djur, när skriet från djur, som törstar under järnvägstransporterna, får ljuda ohört, när så mycken råhet härskar i våra slakthus, när i våra kök djur får lida en kvalfull död genom ovana händer, när djur får tåla det outhärdliga av obarmhärtiga människor eller utlämnas åt barnens grymma lekar, har vi alla skuld därtill.

Vördnaden för livet-etiken driver oss att tillsammans speja efter möjligheter att som ersättning för det myckna elände som människorna tillfogar djuren, på något sätt ge dem hjälp och därigenom för ett ögonblick träda ut ur tillvarons obegripliga fasa."

LARS HEDSTRÖM, <http://gaia.st/schweitz.htm>

Bertil Falk:

Om livets meningslöshet och dödens mening

När jag i en grupp under ledning av sakkunnig guide vandrar i en katakomb under Paris och vi kommer fram till en sal där ett helt altare med kors är skapat av människoskallar och ben, ja, då kan man verkligen tala om en handfast påminnelse om alltings förgänglighet.

På samma sätt upplever jag mumierummet i Egyptiska museet i Kairo, där faraoner från olika tider och dynastier ligger med sina läderartade kroppar under glaslock.

Ställd inför dessa tydliga erinringar om vår förestående hädanfärd framträder gärna frågan om livets mening eller kanske rentav om dödens meningslöshet. Eller varför inte tvärtom.

Och även om döden inte är fullt lika påtagligt utlagd till påseende när jag vandrar på det 1767 öppnade South Park Street Cemetery i Calcutta, så talar förfallet på den brittiska kolonialkyrkogården i sig självt om förgängligheten som ett faktum. Här finns den berömda "blödande graven" över Dennison som avled 1806. På hans grav rinner under vissa klimatförhållanden små röda vätskedroppar som påminner om blod.

Här vilar också den engelske kungen Charles II:s barnbarns barn Lady Anne Monson som när hon kom till Calcutta genast ordnade whistpartier där 10.000 rupier kunde byta ägare en enda kväll. Hon avled som så många andra bara några månader efter sin ankomst 1775, men kortspelspartierna fortsatte. 1830 restes det sista mäktiga gravmonumentet på platsen. I dag förfall.

Även om välskötta svenska kyrkogårdar saknar vildvuxenheten på High Gate-kyrkogården i London, där Karl Marx vilar under en väldig gravsten som föreställer hans eget ansikte, och inte heller kan jämföras med gravstaden i Kairo, där fattiga människor bor i de dödas slitna boningar, så påminner även gravarna som omgärdas av våra välkrattade svenska grusgångar om devisen "Sic transit gloria mundi". Ja, så slutar all världens härlighet. Eller...?

Livets mening har det ordats mycket om. Många har i brist på annat i livets mening gärna läst in behovet av odödlighet, ett behov som döden tycks sätta krokben för. Det är därför kanske inte så konstigt att de olika religionerna sett någon form av liv efter döden som ett svar på detta behov av immortalitet. Men ingen har kunnat lägga fram bevis för att den teorin är riktig, lika litet som någon lyckats lägga fram bevis för den motsatta teorin, tanken att allt är slut när vi dör.

Inte heller kan den troende bevisa att det finns en Skapare och den icke troende kan lika lite bevisa att det inte finns en Skapare.

Bland teorierna om hur livet uppstått på Jorden har vi Svante Arrhenius teori om att det driver omkring livsfrön i

Satyajit Ray, Calcuttas berömda filmmakare, skrev också böcker och i berättelsen *Trouble in the graveyard* (Förvecklingar på gravplatsen) använder han just stadens av klimatet hårt anfrädda brittiska begravningsplats som bakgrund för ett mysterium. Bilden är från en broschyr inköpt i Calcutta.

världsalltet och att sådana hamnat på jorden och slagit rot, varpå livet utvecklat sig enligt gängse darwinistiska principer.

Charles Fort, som inte accepterade Darwin hur lätt som helst, hade teorin att vi människor är "egendom". Det vill säga Jorden är en zoologisk trädgård, kanske en experimentanläggning och någon som ordnat detta håller oss under uppsikt och ingriper då och då.

Men ingen av dessa teorier motsäger egentligen förekomsten av en Skapare. Det kan ju vara en skapare som sått Arrhenius frön, och Forts trädgårdsmästare påminner också om en gudomlig säningsman. Darwins utvecklingslära om de bäst anpassades överlevnad behöver inte heller stå i direkt strid med dessa båda teorier, som inte ens behöver stå i strid med varandra. Forts trädgårdsmästare kan ju faktiskt ha använt sig av Arrhenius frön.

Så här kan man hålla på och spekulera, men oavsett vilket, så ger ingen av dessa teorier något som helst svar på frågan om meningen med liv och död.

Egentligen handlar det här om två olika meningar. Den ena är den individuella människans upplevelse av livets mening. Här finns de som hävdar att livet är meningslöst och att vi därför själva får fylla livet med mening. Det skulle då vara det som vi försöker göra när vi glor på meningslösa TV-program, deltar i meningslösa tävlingar, läser meningslösa böcker medan vi

framlever våra meningslösa liv. På det sättet tillmäter vi en rad meningslösheter en kvalitet som är lika med en mening med livet. Och naturligtvis upplever vi något som vi uppfattar som meningsfullt i samlaget, i vänners lag, med barn och barnbarn. Men när natten faller på och vi ligger där ensamma för att sova eller en ny dag randas och vi stiger upp för att fullgöra vårt värv, är det inte lika säkert att det som nyss föreföll att vara meningsfullt ter sig lika väsentligt längre. Hur många har inte efter en till synes meningsfull händelse upplevt en efterföljande tomhet?

Den andra formen av mening är något som vi själva inte har något att säga till om. Det handlar då om att något eller någon utanför oss avser något med livet, har tilldelat livet en mening som vi kan tro på och som oftast är uttalat av religionerna. Meningen har då skapats utan vår medverkan. Den fanns där innan vi föddes. Skaparen vem eller vad det nu är har redan fastlagt koordinaterna för det meningsfulla.

Livets mening skulle då t ex vara att om vi är snälla så kommer vi till Gud när vi dör och om vi är elaka kommer vi till helvetet. Detta är förvisso något som miljontals kristna under de senaste tvåtusen åren uppfattat som dödens innebörd och mening såsom den knäsatts av Gud. (Vid sidan om doktrinerna om arvsynd, det ställföreträdande lidandet, Jesus offerdöd etc.)

Eftersom olika religioner har olika svar på den här frågan, hur kan vi då veta att just det kristna svaret är det riktiga och sanna? Det vet vi inte. Här gäller det att tro eller inte tro. Det kan vara Islam eller sikhism eller mazdaism eller en ändlös rad av andra religiösa trosriktningar, som sitter inne med sanningen.

De österländska religionerna närmar sig problemet från ett annat håll än de religioner som framsprungit ur judendomen. Även där ser man ett evigt liv som meningen. Visserligen innebär de olika varianterna av reinkarnationsläran att vi återföds om och om igen, men om vi kan uppnå moksha eller nirvana, så återvänder vi in i totaliteten och slipper att återfödas.

Man kan då fråga sig vad som händer med det individuella, med jaget eller själen. Drunknar det i helheten? Enligt tibetansk buddhism, så kan emellertid den som uppgått i nirvana av medkänsla med oss andra återvända i en ny kropp som en bodhisatva med uppgift att hjälpa oss på vägen ur återfödelsearnas ekorrhjul. Denna möjlighet att lämna nirvana tyder på en uppfattning som innebär att det individuella även efter att ha uppgått i helheten har behållit sin, ja, individualitet.

Någon har sagt att teorin om att uppgå i helheten är ett genialt sätt att vända på steken. I stället för att se döden som något negativt, blir den till en port som öppnar möjligheter, antingen till återfödelse eller till återvändo i totaliteten.

Hinduerna tror på en skapande gud, så i deras fall borde det vara Guds mening som gäller. Men vem har fastställt vad som är meningen med livet när det gäller jainister och buddhister? De är uttalade ateister i den meningen att de inte tror på förekomsten av en skapande gud. Kanske kommer vi här nära föreställningen att livet, som uppfattas som ett enda långt lidande, egentligen är meningslöst och att det just därför gäller att genom goda gärningar skapa det privata karma som leder till frigörelse och uppgång i allt.

Oerhört många tankar har tänkts kring detta inom olika österländska discipliner precis som det har grubblats över livets eventuella mening eller möjliga meningslöshet i andra kulturer. Om det är på det viset att livet har uppstått av en slump och sedan utvecklat sig slumpvis, vilket darwinismen hävdar, ja, då förefaller både livet och döden som meningslösa och tillfälliga

fenomen om nu inte denna slump också den har ett gudomligt ursprung.

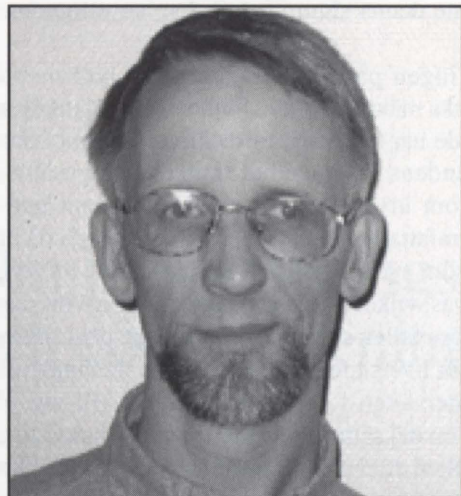
Hittills har ingen på ett godtagbart sätt lyckats störta darwinismens ganska mäktiga bygge. Smärre ifrågasättanden har förekommit, men de har inte varit tillräckliga. Däremot har det förekommit en tendens att på olika punkter ifrågasätta och modifiera teorin om utvecklingsläran. Bland annat har den uppfattning som omfattades av ryssen Lysenko då och då tagits upp av forskare, som tyckt sig finna tecken på att förvärvade egenskaper kan ärvas, vilket förvisso strider mot Darwins teorier. Men även om så vore fallet, så hjälper det oss inte det minsta när det gäller frågan om livets mening eller dödens meningsfullhet. Människan kommer även i fortsättning att ta till sig olika trosuppfattningar. En del sätter sin tilltro till ett liv hos Gud efter döden. Andra tror att vi efter många återfödelsor uppgår i helheten. Och den grupp som varken tror på det ena eller det andra utan på det tredje, nämligen att döden innebär punkt och slut, får försöka att under livets gång själva ge livet en mening. Det faktum att många människor begår självmord kanske är ett utslag av just oförmåga att finna en mening i livet. Allt känns meningslöst.

"Att födas är ett brott belagt med dödsstraff." Var det Voltaire som sa något i den stilen? Jag minns inte. Men jag tror jag minns rätt att dramatikern Samuel Beckett sagt något liknande i sitt skådespel *I väntan på Godot*: "Människan föder sittande över en grav." En ologisk men ändå talande metafor för livets korthet.

Hur vi än vrider och vänder på allt detta, så kvarstår problematiken. Det finns olika uppfattningar om livets och dödens mening eller meningslöshet, men ingen uppfattning har bevisats på ett tillfredsställande sätt. Kanske kommer det alltid att förbli på det viset. En sak kan vi dock alla vara säkra på: meningsfullt eller inte, en dag dör vi.

Det monumentala förfallet är påtagligt både på South Park Street Cemetery och det på andra sidan Park Street liggande French Cemetery i Calcutta.

Göran Brusewitz

Krönika

Ska man satsa professuren i Lund på parapsykologi?

Det har höjts kritiska röster mot att den nya psykologiprofessuren i Lund ska fokusera på parapsykologi. Det har antytts att man hellre bör studera varför folk tror på dessa fenomen. Hur ser då argumenten mot parapsykologisk forskning ut? Håller de för en kritisk granskning?

Nej, det gör de faktiskt inte. "Skeptikerna" i Sverige hade nyligen chansen att ta del i debatten, när de i sin tidskrift *Folkvett* (nr 3, 2003) lät psykologerna och parapsykologerna Jan Dalkvist och Joakim Westerlund, båda fil. dr vid Stockholms Universitet, ta upp och bemöta den vanligaste kritiken mot parapsykologin. I efterföljande nummer skulle sedan "skeptikernas" svar komma, vilket jag såg fram emot. Skulle de kommentera parapsykologernas invändningar mot skeptikernas kritik? Jag hoppades det, för det är lite tröstlöst att höra deras argument om och om igen. Det är till och med lite ansvarslost att upprepa gamla argument nu när ledande parapsykologer tydligt klargjort att de inte håller. Skeptikerna påtar sig ett stort ansvar när de i media kommenterar forskning och gång på gång återkommer med samma, ohållbara uttalanden.

Så när de nu själva i sin tidskrift publicerat två parapsykologers invändningar mot kritiken, såg jag fram emot deras svar. Kom det några kommentarer av intresse? Nej, tyvärr inte. Innebär det att de håller med? Nej, sannolikt kommer de att upprepa sina argument. De tycker fortfarande att de håller.

Ett av argumenten från skeptiker är det s k hundraårsargumentet. Man menar att forskarna har misslyckats att hitta bevis för paranormala fenomen under parapsykologins mer än hundraåriga historia. Man utgår från att parapsykologer ännu inte funnit något replikerbart positivt resultat inom sitt forskningsområde. Om de då menar resultat som ständigt kan upprepas "på kommando" genom att man följer ett givet "recept", då har man rätt. Men detta krav på *absolut upprepbarhet* är orimligt, när det gäller fenomen som är knutna till människans psyke. Människan är ju en mycket komplex varelse, med ett beteende som rent generellt är svårt att förutsäga. Kravet på absolut upprepbarhet är svårt att uppfylla även i andra vetenskaper, som psykologi och sociologi och även inom renodlade naturvetenskaper som fysik och kemi, så det är orimligt att ha det kravet på parapsykologin. Det parapsykologer idag strävar efter är en "statistisk" upprepbarhet, dvs att ett resultat ska gå att upprepa, inte varje gång, men oftare än vad som kan förväntas om bara slumpen får råda. Och med den teknik som man idag har med metaanalys har man visat att en sådan upprepbarhet finns inom flera områden av parapsykologin (se bl a Adrian Parkers "Jakten på den heliga graalen i parapsykologi – en vägvisare" i senaste nyhetsbrevet från SPF, nr 21, januari 2004) men detta har jag inte hört kritiker av parapsykologin kommentera. Så jag vet inte hur de ställer sig och befarar att hundraårsargumentet kommer att upprepas.

Sven Ove Hansson och Martin Rundkvist avstår helt från att i sitt svar i *Folkvett* till Jan Dalkvist och Joakim

Westerlund kommentera hundraårsargumentet och fokuserar i stället på parapsykologins stora behov av upprepningar, eftersom parapsykologerna inte har några bra hypoteser som kan testas experimentellt. De föredrar att uppehålla sig vid detta och parapsykologins grundproblem, frågan om dessa fenomen över huvud taget finns. Det är samma sak med parapsykologiska fenomen som med tomtar och troll, menar skeptikerna: det är omöjligt att bevisa att de inte existerar – men ändå är det idag ingen som letar efter dem. Jag tycker det är en anmärkningsvärt dålig jämförelse, framför allt för att det finns en hel del som det synes välkontrollerade experiment som gett stöd åt att det finns parapsykologiska fenomen, medan det inte (mig veterligen) finns ett enda välkontrollerat experiment som gett stöd åt tomtar-och-troll-hypotesen.

Skeptikerna verkar lida av någon sorts antingen-eller-tänkande. Eftersom dessa fenomen inte är bevisade, så finns det ingenting alls att ta fasta på, menar de. Detta är i högsta grad ett antingen-eller-tänkande. Man måste kunna konstatera att det nu börjar visa sig en statistisk replikerbarhet.

Liksom Adrian Parker tror jag inte att psi kommer att *slutgiltigt* bevisas förrän vi förstår fenomenen, alltså när vi har bra, testbara teorier för hur de fungerar. Och dit kan vägen vara lång. Men indicier och stöd börjar komma, det framgår av Adrian Parkers sammanställning i nyhetsbrev nr 21 (och på sidorna 18–21 i detta nummer).

Ateist, teist eller agnostiker?

Ateist är en person som inte tror på Gud.

Det finns två slag av ateister: de som tror att det inte finns någon Gud och de som saknar tro på Gud. De förra gör ett bestämt påstående, att Gud inte finns, de senare säger bara att de inte har någon gudstro.

E. Haldeman-Julius:

– Ateisten inser att inom all naturvetenskap, i livets verklighet och i det sunda förnuftiga tänkandet finns det ingen plats för föreställningen om en Gud. Gudsiden stämmer inte med en realistisk bild av världen. Ateisten bestrider teismens teser, eftersom de är obevisade antaganden och eftersom motbevisen är överväldigande.

Isaac Asimov:

– Fastän tiden för min död närmar sig, är jag inte rädd för att dö och komma till helvetet eller – vilket vore betydligt värre – till den populariserade versionen av himlen. Jag väntar mig att döden är intet, och jag är tacksam för att ateismen tar bort all möjlig fruktan för döden.

H. Havelock Ellis:

– Vi skall minnas att det är i sin egen föreställning som människan skapar Gud.

Agnostiker är en person som är osäker på om Gud existerar. En agnostiker menar att Guds existens varken kan bevisas eller motbevisas, på grundval av nutida vetande.

Thomas H. Huxley:

– Envar bör kunna ge skäl för en tro som han har. Detta är Descartes stora princip och den moderna vetenskapens grundläggande axiom. Principen kan formuleras så: Följ ditt förnuft så långt det leder dig utan hänsyn till något annat. Och gör inte gällande att slutsatser, som inte kunnat bevisas, är säkra.

Huxley igen:

– När jag uppnådde intellektuell mogenhet och började fråga mig själv om jag var ateist, teist eller panteist, materialist eller idealist, kristen eller fritänkare, så fann jag att ju mer jag lärde mig och ju mer jag reflekterade, desto mindre självklart var svaret, tills jag till sist nådde slutsatsen att jag inte kunde bejaka någon av dessa benämningar, utom den sista. Så jag uppfann vad som tycktes mig vara den lämpliga beteckningen: agnostiker. Den föreföll mig vara en talande antites till kyrkohistoriens gnostik/agnostiker, som stod för föregiven kunskap

om mycket som som jag var okunnig om.

Robert G. Ingersoll:

– Det finns inget område – och kan inte finnas något – där en människa krävs att tro utan bevis. Den som utan fördomar läser och förstår Gamla och Nya testamentet, kan inte vara en ortodox kristen. Den intelligentia människa som utan fördomar och fruktan prövar religionen i vilket land som helst, kan inte vara en troende. Den som inte kan få Bibelns grymheter och Jehovas godhet att stämma överens och som inte kan förena naturens grymheter med en Guds godhet och visdom, han kan inte förklara farsoter och svält, jordbävningar och förödande stormar, slaveri, de starkas triumf över de svaga, de oräkneliga fall där orätten segrar, han inte förklara att så många goda, ädla och kärleksfulla blivit brända till döds av okunniga, ondskefulla, illa beryktade människor.

Charles Darwin:

– Jag tror att agnostiker är en korrekt beskrivning av mitt sinnestillstånd. Hela frågan om Gud ligger bortom gränserna för människans intellekt.

Uttalandena ovan markeras inte här med citattecken, eftersom översättningen delvis är något fri.

Källa:

Hemsidan www.religioustolerance.org.

Som en kommentar vill jag säga att enligt min mening är "existerar Gud?" fel fråga.

Frågan är om det finns eller inte finns en skapande intelligens i universum. Det finns en intelligent design hos allt; frågan är om denna design har uppkommit genom slumpvisa processer och naturligt urval eller genom ett medvetet intelligent skapande.

Min mening är att vi måste tänka oss att världsgunden, som är mental, medveten och skapande, har den intelligens och kraft som förklarar världen. Att kalla denna världsgund Gud kan leda vilse. Världsgunden kan vara oerhört mycket större och svårare för en människa att förstå än begreppet Gud.

Det är sant att människan har skapat Gud i den meningen att Gud, så som människor i allmänhet föreställer sig "honon", är bilden av ett slags övermänniska, en makt som är människolik men större och mäkti-

gare än vi människor. Men "Gud" är kanske inte alls lik människor.

Den fullständiga sanningen om världen ligger bortom gränserna för människans intellekt.

Det finns en förening som heter "Atheists for Jesus". Ordförande är Ken Schei.

Schei tror inte att det finns någon Gud, och han ser inte Jesus som en gud, men han värdesätter Jesu lära så som den rapporteras i evangelierna, bl a i Bergspredikan.

Ken Schei berättar att han för över tio år sedan började forska om hur "den självutnämnde aposteln" Paulus påverkat kristendomen. Till en början hade han mycket liten respekt för kristendomen som helhet. Han insåg att många har haft nytta av denna religion i sitt liv och att mycket gott har utförts i kristendomens namn, men han var också medveten om att kristendomen även har använts som ursäkt för en del av de mest brutala och hjärtlösa gärningar som är kända.

Under sin forskning fick Schei kännedom om en trosgrupp känd som ebioniter, vilka sade sig vara efterföljare till de ursprungliga apostlarna, som hade varit tillsammans med Jesus och lärt direkt av honom. De beskrev en trosstrid mellan dem själva och Paulus, vilken aldrig hade mött Jesus men sade sig ha sett och hört honom i en syn, när han var på väg att fängsla lärjungar till Jesus. Från ebioniternas skrifter blev Schei medveten om ett dolt budskap som skilde sig mycket från den lära som predikats av Paulus och hans efterföljare och som kom att prägla den kristna tron. Jesu verkliga lära hade en vacker kärna av sanning, som har funnits i den ursprungliga kristendomen.

Schei menar att en religion grundad på Jesu verkliga budskap aldrig kan användas som ursäkt för ogärningar.

En religion som baseras på de etiska principer som predikades av Jesus och hans första lärjungar borde kunna accepteras av en oerhört stor mängd människor som rättensnöre för ett gott liv, utan att de för den skull behöver förneka vidden vetenskaplig kunskap, anser Schei.

Källa:

Hemsidan www.atheists-for-jesus.com

James Randi är en lysande illusionist, som gärna skojar om paranormala fenomen. Men han är knappast en seriös forskare. Foto Clas Svahn.

Göran Brusewitz:

Skeptikernas galjonsfigur besöker Stockholm

På inbjudan av föreningen Vetenskap och Folkbildning besökte skeptikernas främsta pr-figur, illusionisten James Randi från USA, Stockholm. Det var tio år sedan sist.

Salen på KTH var fullsatt, och det var show. Randi är som en stå-upp-artist, som får applåder för dräpande kommentarer. För mig som strävar efter vetenskaplighet, när det gäller paranormala fenomen, är det stor kontrast mellan min egen inställning och denna publikfriande show av den store illusionisten.

Randi ägnade sig bland annat åt att driva med homeopaterna, om hur oerhört utspädda deras mediciner är och ju mer utspädda de är, desto större effekt har de.

Han uppehöll sig dessutom vid healing, kortgissning, fastbundna medier och psykisk kirurgi.

Healingfusk

Randi berättade och visade video (vilket han hade som illustration till flera inslag) om hur healers lyckats duperas deltagare i healingsessioner i USA. Healerns fru småpratade med några sjuka när de kom till platsen, och Randi påstod att hon då lyckades få fram en del uppgifter om dem, uppgifter som sedan via hörsnäckor förmedlades vidare till healern, som imponerades med att kunna "utläsa" dessa fakta från någon i publiken, när healingsessionen börjat. Detta bidrog självklart till att trissa upp en stämning av förtrolighet och "jag kan", eller om det är "Gud kan". Den här typen av bedrägerier är viktiga att avslöja, när de förekommer, men sådana händelser är knappast något som modern healingforskning ägnar sig åt.

Den forskning om healing som bedrivs idag har vi i SPF sammanställt exempel på i temanumret Aktuell Parapsykologi nr 22, som kan beställas från oss. Se mer på www.parapsykologi.se

Psykisk kirurgi

När det gäller psykisk kirurgi, så hade Randi en video, som visade hur osmakligt det ser ut när healern tycks plocka ut blodiga köttstycken ur magen från den som "opereras". Några egentliga kommentarer från Randi hörde jag aldrig, så det verkade som han menade att videon räckte – det var så absurt att kunna operera med bara händerna, så det kunde man avfärda. Det har nämnts att blodet skulle kunna döljas i ampuller i handen, vilka "mediet" kan tillföra när han hämtar papper för att torka upp. Det är möjligt att Randi skulle kunna utföra tricket på det sättet, men frågan är om man kunnat visa att dessa "kirurger" faktiskt gjort så. Rymmer ampullerna så mycket att det motsvarar det som kommer fram? Kan de dölja så många ampuller som behövs, utan att det syns? Dylika frågor måste besvaras innan man kan avfärda psykisk kirurgi som bluff och trolleritrick. För övrigt påminns jag här om vad parapsykologen John Palmer sagt: skeptiker är bra på att visa *möjliga* sätt att fuska, men dåliga på att visa *sannolika* sätt att fuska och dåliga på att visa hur "medierna" verkligen gör.

Jag kan inte låta bli att som kontrast nämna att Lars-Erik Uneståhl, den kanske främste hypnosforskaren i Sverige (och mycket kunnig i mental träning, målbilders betydelse mm) vid sitt föredrag för oss i SPF i höstas visade en video som spelats in när han nyligen besökte en "psykisk kirurg" på Filippinerna. Uneståhl visade en äkta nyfikenhet för vad som egentligen hände vid dessa "operationer", vare sig de "köttstycken" som togs fram kom från människa eller djur. Man måste självklart mycket noggrant undersöka om healern har möjlighet att dölja något i sin rock eller i någon klackring eller ampull, samt helst också veta om den sjuke verkligen lider av någon sjukdom i magtrakten och undersöka det som healern plockat fram.

Någon drift med telepati märkte jag inte, bara ett enkelt korttrick, sådant som illusionister brukar visa upp: plocka ett kort ur min kortlek, visa det inte för mig, blanda in det i kortleken igen, jag får kortleken och kan plocka fram det kort du valde. Detta kan man inte uppfatta som kritik av telepatiförsök, bara ett exempel på vad en illusionist kan åstadkomma.

Skeptiker är bra på att visa *möjliga* sätt att fuska, men dåliga på att visa *sannolika* sätt att fuska och dåliga på att visa hur medierna verkligen gör.

Fastbundet medium

Randi visade också hur lätt det är att ta sig loss om man blivit bunden vid en stol – en försiktighetsåtgärd man ibland vidtog när man vid 1900-talets början gjorde experiment med fysiska medier och band fast dem vid den stol de satt på. Man ville hindra dem från att ta sig loss och fuska för att åstadkomma de fenomen som de påstod sig kunna prestera. Två personer i publiken fick binda fast Randi vid en stol. Och de såg verkligen ut att dra hårt i repen. Men, visst gick det fort för Randi att komma loss. Någon kommentar om kontroll av medier och av de fenomen som medier sägs ha åstadkommit förekom inte. Randi nöjde sig med att visa detta enkla trick.

Jag blev inte särskilt imponerad av Randi, snarare stördes jag av entusiasmen hos åskådarna. Det absoluta flertalet applåderade Randi för hans lustigheter. Det fanns inte så mycket till öppenhet för att några av dessa kan finnas eller är värda att studera kritiskt.

Det man kan uppskatta Randi för är att han vill avslöja fusk,

visa hur lätt det är att fuska. Det har även parapsykologer intresse av, och de är intresserade av att lära sig för att förbättra kontrollerna vid sina försök.

Ett pris på en miljon dollar

Det Randi uppmärksammas mest för är annars det pris han utlyst på en miljon dollar till den som vid vetenskaplig testning, uttänkt av Randi själv, kan bevisa en övernaturlig förmåga. Det tycker han om att berätta, liksom han gärna berättar om de galenpannor som kommer med diverse märkliga påståenden och vill ha priset. Givetvis är det ingen som lyckats. Och vad jag känner till designar han experimenten på ett sådant sätt att det är mycket svårt att lyckas. Jag vågar inte gissa alltför mycket vad som kan driva honom, men särskilt öppen för att testa personer i dialog med förespråkare för seriös forskning verkar han inte vara.

Randi tycker också om att berätta om de juridiska processerna mot Uri Geller. Randi och skeptikerrörelsen älskar att driva med Geller, hävdar bestämt att han är avslöjad, men någon ärlig debatt om Geller förekommer knappast.

Anm. Göran Brusewitz är ordförande i Sällskapet för Parapsykologisk Forskning.

**Kurser
Retreats** **Föreläsningar
Meditationer
Konsultationer**

Ett liv i harmoni och balans kännetecknas av naturlig glädje. Glädjen springer ur lusten som springer ur kärleken till oss själva och allt som Är. I stillheten finner vi det sanna skapandets frö. **Finn harmonin och den livsbejakande glädjen !**

— Elena Sandell —

08 - 571 501 31

Livsvägledning

Jakten på den heliga graalen i parapsykologin: En vägvisare

Av Adrian Parker

I debatten om den nya professuren i psykologi med parapsykologi och hypnologi Lund har det sagts att parapsykologiska fenomen bara är marginella och omöjliga att upprepa. Jag vill här bemöta dessa påståenden.

Att parapsykologin är ett ofruktbart forskningsområde görs gällande av skeptiker, eftersom de vill ge stöd åt åsikten att professuren i Lund bör ägnas åt forskning rörande allmänhetens (orimliga) tro på det paranormala och inte åt det som varit avsikten med donationen, nämligen objektiv forskning om påstådda paranormala fenomen.

Påståendet att psi-fenomen endast är marginella företeelser och inte kan upprepas klarar inte en vetenskaplig granskning. På förslag av parapsykologen Jan Dalkvist har jag gjort upp en lista över några av de mest solida resultaten inom psi-forskningen.

Listan syftar inte till att övertyga läsaren om att psi är en realitet. Eftersom psi-fenomenen är så egendomliga, finns det anledning att ha en viss skepsis till allt som gör anspråk på att vara bevis för psi. Enligt min åsikt kommer inte psi att bevisas slutligt förrän vi förstår vad psi-fenomen är, vad deras natur är.

Det går varken genom enskilda experiment, replikationsexperiment eller metaanalyser (sammansättning av resultat från samtliga experiment inom ett visst område) att visa upp absolut säkra bevis. Med litet påhittighet kan man nämligen idag alltid hitta bortförklaringar.

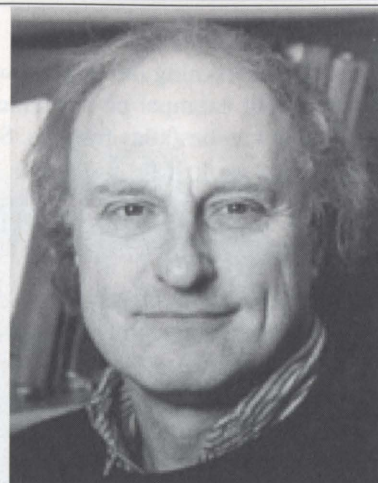
Pratt-Woodruff-experimentet, som på sin tid ansågs ge bevis för psi, har senare visat sig innehålla brister, och vi har ingen anledning tro annat än att samma öde skulle drabba de allra bästa experimenten i nutiden.

I bästa fall fungerar replikationsstudierna och meta-analyserna som vägskyltar som talar om att vi är på rätt väg mot målet att nå fram till en förståelse av fenomenen.

Jag vill här visa att bevisläget är sådant att det motiverar en stor vetenskaplig satsning för att undersöka dessa påstådda fenomen.

Upprepning är en sak, bevis en annan

Det är viktigt att påpeka skillnaden mellan replikation och bevis. Många fenomen är bevisade men ändå svåra att upprepa, t ex kreativitet, drömmar och hypnotiska fenomen. Replikation är dock väsentlig för att kunna göra framsteg mot målet att få grepp om fenomenen och till slut utveckla en förklarande teori.

Inte strid utan samverkan

Ett positivt tecken är den vapenvila som kännetecknar *Psi Wars*, den aktuella volymen juli 2003 av *Journal of Consciousness Studies*, där det framhålls att de flesta seriösa forskarna inom området numera inte längre strider mot varandra, utan snarare strider för att få grepp om ämnet. Den experimentella forskningen inom parapsykologin har hittills varit av liten omfattning. All sådan forskning hittills motsvarar två månaders forskning i psykologi. Nästan all den psi-forskning som bedrivits har varit bevisorienterad och inriktad på debatt om fenomenens existens.

Att testa försöksledareffekten kan ge goda resultat, eftersom det idag finns en rad aktiva psi-forskare som ständigt får positiva resultat (t. ex. Dalton, Sheldrake, Radin, May och Bem). Eftersom flera av dessa är välutbildade och väl medvetna om tänkbara felkällor, borde deras resultat väcka intresse och nyfikenhet bland kritiker. Men alltför ofta har dessa positiva resultat bemötts med en föraktfull inställning bland kritiker.

Nedanstående sammanställning grundas delvis på en litteraturredovisning i *Journal of Consciousness Studies* (Parker, 2003) men inte på något av de klassiska samlingsverken med spontana fallbeskrivningar, såsom *Human Personality* av Myers (1901/2003), *Phantasms of the Living* av Myers, Sidgwick, Gurney & Podmore (1918) och *Telepathic Impressions* av Stevenson (1970). Visserligen verkar noggrant dokumenterade fall inte på ett övertygande sätt kunna bortförklaras av teorier från modern kognitiv psykologi, men fallbeskrivningar är mer lämpade till något annat än till att bevisa psi-fenomen. De bekräftar att de psi-fenomen som uppträder i laboratorier har ett psykologiskt innehåll och att dessa fenomen således inte bör viftas bort som en statistisk avvikelser eller en s. k. anomali.

Laboratorieundersökningar ger också stöd till att psi fungerar, åtminstone ibland, som ett rent kommunikationsmedel.

Klassiska undersökningar

Följande undersökningar har utvalts, eftersom de fortfarande anses i någon mån ha klarat tidens granskning.

Rhine et al (1940/66): *ESP After Sixty Years*, Boston: Branden.

Boken redovisar ESP-forskning fram till 1940. Den avslöjar myten att Rhines resultat inte kunde upprepas och att det var därför som beslutet fattades att stänga det parapsykologiska laboratoriet vid Dukeuniversitetet. Resultaten upprepades faktiskt

av flera forskare men inte av tillräckligt många för att bli allmänt accepterade och locka psykologer till forskningsområdet. Det blev så småningom svårare, men inte omöjligt, att hitta högpresterande försökspersoner. Rhine och hans medarbetares resultat kritiserades av den engelske psykologen Mark Hansel i boken *ESP – A Scientific Evaluation*, men Hansels bortförklaring av Rhines fynd förutsätter fusk av minst fyra försökspersoner och två forskare oberoende av varandra. Hansel gjorde också en serie sakfel i sitt test.

(Se <http://www.psy.gu.se/Personal/AdrianParker.htm>).

När Rhine pensionerades från Dukeuniversitetet, flyttade han sin verksamhet med de donationer, som denna fått, till sitt privata institut, eftersom han ansåg att detta var förmånligt för verksamheten som han ville fortsätta att leda. Många anser dock att det var ett misstag att privatisera Duke-laboratoriet och publicera forskningsrapporter i en särskild facktidsskrift, *Journal of Parapsychology*, i stället för i vanliga vetenskapliga tidskrifter. Dessa misstag har ansetts hindra parapsykologins integrering i normalvetenskapen. Se Mausekopf, S. H. och McVaugh, M. R. 1980, *The Elusive Science: Origins of Experimental Psychical Research*, Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press.

Trettio år senare kan parapsykologin göra anspråk på att ha återvunnit något av den förlorade marken. Inrättandet av professuren i Edinburgh kan uppfattas som ett viktigt steg för att ge parapsykologin ett anseende i den vetenskapliga världen. Kvar finns dock den stora stötestenen, som ärvts från Rhines tid, nämligen att positiva resultat är starkt beroende av relativt okända faktorer hos försöksledaren.

Redogörelser för många av *de klassiska undersökningarna* kan erhållas genom det engelska Society for Psychical Research.

Carrington, W. (1940): *Experiments on the paranormal cognition of drawings*, Proceedings of the Society for Psychical Research, xivi 34-151, 277-344.

Carrington, W. (1940): *Experiments on the paranormal cognition of drawings*, Proceedings of the Society for Psychical Research, 1944, xivii 155-228.

Nyligen har Russell Targ som redaktör medverkat till att två klassiska verk utgetts i nytryck:

Sinclair, U. (2001): *Mental Radio*, förord av Albert Einstein, Charlottesville, VA: Hampton Roads.

Warcollier, R. (2001): *Mind to Mind*, förord av Ingo Swann, Charlottesville, VA: Hampton Roads.

Meta-analyser

En meta-analys kan knappast betraktas som ett starkt bevis för en psi-effekt, eftersom en visad effekt kan bero på förekomsten och upprepning av felkällor. Det kan därför anses viktigt att i meta-analyser inkludera bedömningar av design och möjliga felkällor.

Flera undersökningar har kontrollerat skeptikers hypotes att positiva resultat oftast förekommer i studier med sämre kvalitet, dvs med många felkällor. Resultaten kunde inte ge stöd åt denna hypotes.

Basfenomen

Forced choice experiments (experiment med förutbestämda val av gissningsalternativ).

Honorton, C. & Ferrari, D. C. (1989): *Future Telling: A meta-analysis of force-choice precognition experiments, 1935-1987*, Journal of Parapsychology, 53, 281-302. Astronomiskt signifikanta resultat.

Effekten var hög (0.56) i de studier som använde sig av särskilt utvalda försökspersoner och i de som använde sig av feedback. Resultatet var oberoende av vem som var försöksledare.

Radin, D. I., May, E. C. & Thomson, M. J. (1986): *Psi experiments with random number generators: Meta-analysis Part I* i D. H. Weiner & D. I. Radin (ed.s) Research in Parapsychology, 1985, (pp. 14-17), Metuchin, NJ., Scarecrow Press.

332 experiment under perioden 1969-1984 gav ett sammanlagt sannolikhetsvärde (att resultat inte berodde på slumpen) på: $p = 10$ upphöjt till -43. Signifikanta skillnader förekom vid jämförelse mellan olika försöksledare.

Nelson, R. & Radin, D. I. (1989): *Statistically robust anomalous effects: Replication in random event generator experiments* i Research in Parapsychology, red. L. Henckle & R. E. Berger, 23-26 Metuchen, NJ: Scarecrow Press.

Sammanförandet av resultat från 597 experimentella studier under perioden 1959-1987, som använde sig av slumpalsgeneratorer, gav odds mot slumpen ($p = 10$ upphöjt till -12) medan kontrollserierna (235 studier) bekräftade slumpen. Trots denna enorma signifikans är effekten egentligen svag – en procentnivå högre än slumpen.

Radin, D. I. & Ferrari, D. C. (1991): *Effects of consciousness on the fall of dice. A meta-analysis*. 148 experiment sammanlagda från perioden 1935-1987. Resultaten var likvärdiga med ovanstående.

Steinkamp, F., Milton, J. & Morris, R.L. (1998): *A meta-analysis of forced-choice experiments comparing clairvoyance and precognition*, Journal of Parapsychology, 62, 193-218.

Databasen bestod av 31 experiment som var likvärdiga och jämförde klärvoajans och prekognition. Inget bevis på att klärvoajansstudierna erhöll en högre effekt än studierna inriktade på prekognition.

Basfenomen

Free response experiments

Milton, J. (1997): *Meta-analysis of free-response ESP studies without altered states of consciousness*, Journal of Parapsychology, 61, 279-319.

Stouffer $z = 5.72$, $p < 5.4 \times 10$ upphöjt till -9, medium effektstorlek 1.6. Ingen signifikant relation iaktogs mellan studiekvalitet och effektstorlek.

Processvariabler (försök att få veta hur psi förhåller sig till psykologiska faktorer och tekniker):

Förändrade medvetandetillstånd – Dröm-ESP

Ullman, M., Krippner, S. & Vaughan, A. (1974): *Dream Telepathy*, Baltimore, Maryland: Penguin Books.

Sherwood, S. & Roe, C. (2003): *A review of the Dream ESP studies since the Maimonides Dream ESP studies*, Journal of Consciousness studies, 10, 85-110.

Se även kommentarer till oriktig kritik mot detta arbete: Child, I. L. (1985): *Psychology and anomalous observations. The Question of ESP in dreams*, American Psychologist, 40, 1219-1230.

Effektstorleken varierade dock: Maimonides-studierna fick medium effektstorlek med ett medelvärde på 0.33. Experiment efter Maimonides-studierna fick ett betydligt mindre medelvärde med effektstorleken 0.14. Den stora variationen i effektstorlek tycks delvis bero på olikheter i proceduren och delvis på att Maimonidesstudierna fick de högsta resultaten med speciella försökspersoner medan experimenten med framgång efter Maimonides skedde med speciella försöksledare.

Förändrade medvetandetillstånd – Hypnos

Stanford, R. G. & Stein, A. G. (1994): *A meta-analysis of ESP studies contrasting hypnosis and a comparison condition*, Journal of Parapsychology, 58, 235-269.

Sammanlagt kunde 29 studier hittas där det fanns en kontrollserie, men en tredjedel av dessa undersökningar hade färre än fyra deltagare och hypnosens överlägsenhet visade sig vara beroende av vem som var försöksledare.

Förändrade medvetandetillstånd – Ganzfeld

Bem, D. & Honorton, C. (1994): *Does psi exist? Replicable evidence of an anomalous process of information transfer*, Psychological Bulletin, 115, 4-18.

Milton, J. & Wiseman, R. (1999): *Does psi exist? Lack of replication of an anomalous process of information transfer*, Psychological Bulletin, 125, 387-391.

Storm L., & Ertel S. (2001): *Does psi exist? Milton and Wiseman's (1999) meta-analysis of ganzfeld research*, Psychological Bulletin, 127, 424-433.

Milton, J. & Wiseman, R. (2001): *Does psi exist? Reply to Storm and Ertel*, Psychological Bulletin, 127, 434-438.

Bem, D., Palmer, J. & Broughton, R. (2001): *Updating the ganzfeld database: A victim of its own success?* Journal of Parapsychology, 65, 207-218.

Ganzfeld-telepati är fortfarande ett upprepbart experiment

Bem, Palmer och Broughton gick igenom de kontroversiella rön som tidigare presenterats av Milton och Wiseman (M&W). De lade till ytterligare tio ganzfeldstudier som M&W hade glömt eller som genomförts efter att de hade gjort sin granskning. Den sammanlagda effekten bekräftade att en hög signifikant psi-effekt fanns. Slutsatsen blev att ganzfeld-telepati fortfarande är ett upprepbart experiment. Däremot verkar det klart från deras och andras sammanställningar att en försöksledareffekt och signifikant psi-missing också förekommer.

Remote viewing

Targ, R. (1994): *Remote viewing replication evaluated by concept analysis*, Journal of Parapsychology, 58, 271-284.

Replikationen tog hänsyn till all tidigare kritik mot remote viewing-experiment. Trots detta stämmer den stora effektstorleken på 0.63 väl med tidigare undersökningar.

Extraversion – utåtriktad läggning

Honorton, C. & Ferrari, D.: *Extraversion and ESP performance. A meta-analysis and a new confirmation* i L. A. Henkel & G. R. Schmeidler (ed.s), Research in Parapsychology 1990, pp. 35-88, Metuchen, NJ: Scarecrow Press.

En klar skillnad erhöles mellan effekten av extraversion hos friresponsstudier (svar i form av fritt berättande) jämfört med studier med bestämda svar, något som tyder på att effekten bara är verksam vid friresponsstudier.

Sheep–Goat-effekt

Palmer, J. (1971): *Scoring in ESP tests as a function of belief in ESP. Part I. The sheep-goat effect*, Journal of the American Society for Psychical Research, 65, 373-408.

Palmer, J. (1972): *Scoring in ESP tests as a function of belief in ESP. Part II. Beyond the sheep-goat effect*, Journal of the American Society for Psychical Research, 66, 1-26.

Palmer, J. (1977): *Attitudes and personality traits in experimental ESP research* i B. B. Wolman (ed.): Handbook of Parapsychology (pp. 175-201), New York: Van Nostrand Reinhold.

Försöksledareffekt

White, R. A. (1976b): *The limits of experimenter influence on psi test results: Can any be set?*, Journal of the American Society for Psychical Research, 70, 335-369.

White, R. A. (1977): *The influence of the experimenter motivation, attitudes and methods of handling subjects in psi test results* i Handbook of Parapsychology, 273-301, edit. B. Wolman, New York: Van Nostrand Reinhold.

White, R. A. (1976a): *The influence of persons other than the experimenter on the subject's scores in psi experiments*, Journal of the American Society for Psychical Research, 69, 133-166.

Smith, M. (2003): *The psychology of the psi-conductive experimenter: personality, attitudes towards psi, and personal experience*, Journal of Parapsychology, 67, 117-128.

Kontrollerade undersökningar med individuella högpresterande försökspersoner:

Även om högpresterande försökspersoner är mer sällsynta nu än under Rhines allra första år vid Dukeuniversitetet, har de fortsatt att finnas. Michael Bessent, Sean Harribance, Joe McMoneagle, Pat Price, Pavel Stepanek, Bill Delmore är några namn på personer som i kontrollerade experiment konsekvent har presterat på en signifikant hög nivå i ESP-test, några under flera år.

Försöksperson Michael Bessent:

Honorton, C.: *Precognition and real time ESP performance in a computer task with an exceptional subject*, Journal of Parapsychology, 51, 291-320.

Försöksperson Sean Harribance:

Palmer, J. (1998): *ESP and RNG PK with Sean Harribance: Three New Studies*, Journal of Parapsychology, 62, 112-113.

Se även:
Alexander, C. (2000): *Neurophysiological Research on an Individual Experiencing Anomalous Mental Phenomena: a Case Study*, International Journal of Psychophysiology 35, (1), Feb 2000, pp 42-43.

Försöksperson Joe McMoneagle:

Targ, R. (1994): *Remote viewing replication evaluated by concept analysis*, Journal of Parapsychology, 58, 271-284.

Försöksperson Pavel Stepanek:

Pratt, G. (1973): *A decade of research with a selected ESP subject: An overview of research and reappraisal of the work with Pavel Stepanek*, Proceedings of the American Society for Psychical Research, 30, 1-78.

Martin Gardner (1989) skrev en monografi *How Not to Test a Psychic* (Buffalo, N.Y.: Prometheus) där han spekulerade om hur Stepanek kunde ha fuskat. Jurgen Keil, som var med under testningen, skrev ett bemötande:

Keil, J. (1990): *How a skeptic misrepresents the research with Stepanek*, Journal of Parapsychology, 54, 151-168.

Försöksperson Bill Delmore:

Delmore hör till de mera omstridda försökspersonerna. George Hansen ansåg att Delmores framgång kunde bero på illusionist-

konster, men Richard Wiseman ansåg efter sina egna försök att detta var osannolikt:

Kelly, E. F., Kanthamani, B. K. H., Child, I. L. & Young, F. W. (1975): *On the relation between visual and ESP conditions in an exceptional ESP subject*, Journal of the American Society for Psychical Research, 69, 185-197.

Hansen, G. (1992): *Criticisms of the research with Bill Delmore*, Journal of Parapsychology, 56, 307-333.

Wiseman, R.: *Testing the notion that a foot shiner could have been used during the Delmore experiments*, Journal of Parapsychology, 59, 63-65.

Andra bevis-inriktade experiment

Schmidt, H., Morris, R. L., Rudolph, L. (1986): *Channeling evidence for PK-effects to independent observers*, Journal of Parapsychology, 50, 1-16.

Schmidt, H. (1969): *Quantum process predicted?* New Scientist, 16 October, 114-115. Se även Schmidt (1969) Journal of Parapsychology, 33, 99-108 för vidare detaljer.

Schmidt, H. (1993): *Observation of a psychokinetic effect under highly controlled conditions*, Journal of Parapsychology, 57, 357-372.

Bem, D (2003): *Precognitive habituation*. Föredrag vid 46:e kongressen: Parapsychological Association, Vancouver.

Allmän slutsats

Oavsett vad läsaren har för uppfattning om ovanstående enstaka forskningsresultat, *så är slutsatsen entydig*: Resultaten av parapsykologiska experiment är inte marginella och trots att man inte kunnat specificera de nödvändiga betingelserna för att framkalla psi-effekten, *är effekten replikerbar* i så hög grad att det går att bedriva framgångsrik och meningsfull forskning.

Denna slutsats rimmar bra med den bedömning som gjorts av Jessica Utts (1996) i hennes utvärdering av den CIA-stödda forskningen i parapsykologi (som en av de sakkunniga, anlitad av Clintonregeringen). Utts gick längre än ovanstående när hon konstaterade att bevisläget är sådant att psi är väl etablerat som ett fenomen.

När vissa kritiker i massmedia eller i tidskriften Folkvett fortfarande insisterar på att det inte finns något som tyder på psi, kan man inte låta bli att bli påmind om Comical Ali (Mohammed Saeed al-Sahaf, Iraks f. d. informationsminister) som envetet in i det sista hävdade att det inte fanns några amerikanska trupper i Bagdad.

Anm. Adrian Parker är docent i psykologi vid Universitetet i Göteborg och forskare i kritisk parapsykologi. Texten ovan är en bearbetad och något förkortad version av en artikel i *Parapsykologiska Notiser och Nyheter från Sällskapet för Parapsykologisk Forskning*.

Samtal om UFO-gåtan med Clas Svahn

Text: Viveka Lindgren Foto: Bela Unger

Utomjordingar, finns de? Och finns de mitt ibland oss här på jorden? Kanske har du eller jag träffat dem, ovetande om vilka de var...

I alla fall har vi sett olika sorter av dem i flera TV-serier som Arkiv X, Roswell, V och Star Trek. Fast det är ju bara fantasier. Eller kan det ligga någon sanning i de där historierna?

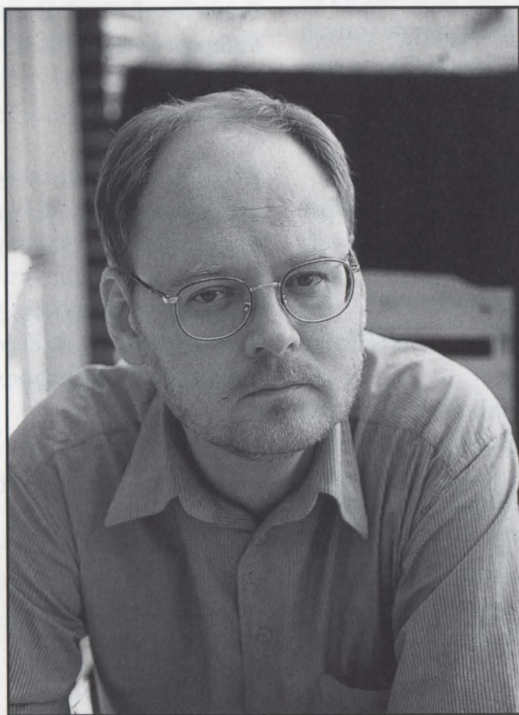
Det finns ju berättelser om utomjordingar från människor som faktiskt menar allvar med vad de säger. De har träffat dem i sitt sovrum, eller de har förts bort till deras rymdfarkoster, där de utsatts för experiment. Vissa av dessa främmande varelser har stort, hårlöst huvud till en klen kropp, sneda ögon, en liten skära till mun och spetsiga öron. Andra ser ut ungefär som vi och skulle kunna vara granarna i huset intill – fast de kommer från en främmande planet i ett avlägset solsystem. Kanske har de färdats genom tidstunnlar...

Andra till synes trovärdiga vittnen har berättat att de sett ett rymdskepp landa ute på en åker och små varelser omkringfarkosten. Några säger sig ha varit rymdmänniskornas kontaktpersoner i årtal, en del har kanaliserat deras budskap. Andra tror att besökarna egentligen är resenärer från framtiden.

– Det har visat sig att var fjärde svensk tror att vi har besök av utomjordingar, säger Clas Svahn, ordförande i riksorganisationen UFO-Sverige. Föreningen, som bildades 1970 och är Nordens största UFO-förening, granskar kritiskt de mellan 350 och 550 UFO-rapporter som de får in varje år. När alla undersökningar gjorts och förklaringar som flygplan, väderballong-er, meteoriter, dimbankar eller starkt lysande stjärnor kunnat förklara de allra flesta rapporterna, återstår några få fall som räknas som oförklarliga.

– Att dessa är utomjordiska farkoster är inte alls säkert. De kan naturligtvis vara det, men det kan också lika väl vara något fenomen som vi ännu inte vet något om. Det viktiga är att vi är öppna för alla möjligheter.

Vi träffar Clas Svahn, som är journalist på DN, hemma i villan i Järfälla, där han sitter omgiven av sitt eget privata bibliotek med ca 7000 böcker om bland annat UFO och utomjordingar, som han samlat på sig under åren. Det brinnande intresset för universums gåtor och eventuellt liv på andra planeter har han haft

sedan 12-årsåldern, då han fick sin första UFO-bok i julklapp.

– Jag slukade då varenda artikel om rymden, utomjordiska fenomen och senare allt om Uri Geller, som fascinerade världen med sina stannade klockor och böjda skedar i TV. Under mörka kvällar satt jag ute med andra killar och spanade efter satelliter och tittade på stjärnor.

Clas berättar om de olika sorters "rymdvarelser" som rapporterats runt om i världen under lång tid.

– Några har beskrivit utomjordiska besökare som sett ut ungefär som vi, inte sällan med ett utpräglat skandinaviskt utseende, långsträckta och blonda. Detta var under det kalla krigets år på 50-talet, och en del såg dem som frälsargestalter som kommit hit för att hjälpa mänskligheten och avvärja ett hotande kärnvapenkrig.

Men andra vittnen har berättat om "de

små grå". De är kortvuxna med tunn kropp, stort huvud och svarta, sneda ögon. Det finns också personer som stött på djurliknande varelser med fenor eller klor, medan andra sett robotlika figurer i rymddräkt som rört sig ryckigt och mekaniskt. Det finns också rapporter om varelser som är en korsning mellan människa och djur.

– Senare under new age-tiden har många berättat om kontakt med okroppsliga väsen. Dessa är genomskinliga, kommer rätt genom väggen och påminner om någon sorts andevarelser.

– Rapporter om fysiska rymdfarkoster med besättning i rymddräkt är inte lika vanliga som förr, framhåller Clas Svahn. Faktum är att vi inte haft någon sådan observation i Sverige på flera år.

Men varför skiljer sig beskrivningarna av utomjordingarna så från varandra? Är dessa varelser trots allt bara påhitt eller fantasier? Eller finns faktiskt dessa olika slags främmande varelser? Existerar de små grå, eller de som liknar oss själva eller de ljusa new age-gestalterna med sin upphöjda visdom? Finns de kanske allihop, men tillhör helt skilda världar?

– Självt har jag inte hittat några bevis för att vi fått besök från vare sig främmande planeter eller andra dimensioner, säger Clas.

Men en gång upplevde han något märkligt som han inte har någon förklaring till.

– Det var i november 1995 då min fru och jag såg exakt samma sak vid ett-tiden på natten. Tre lysande kors kom flygande över den svarta himlen, över hustaket. Det såg väldigt underligt ut, liknade ingenting jag tidigare sett. Jag vet fortfarande inte vad det var vi båda såg den gången.

I sin bok "UFO – Möte med det okända" (Parthenon) beskriver Clas hur synen på främmande föremål på himlen har förändrats under de senaste drygt 100 åren.

– Det verkar som om UFO-iakttagelserna alltid har sammankopplats med den nyaste tekniken just vid tiden för observationen. I Ryssland såg många ett antal ljuspunkter på himlen år 1892, men de kallades aldrig annat än luftballonger. I början av 1900-talet började man se "fantomluftskepp" på olika håll i världen, och på 30-talet talades det om mystiska spökflygplan. Efter andra världskriget siktades vid flera tillfällen gåtfulla "spökraketer" som det inte fanns någon förklaring till, även om man misstänkte att Sovjet låg bakom.

Begreppet "flygande tefat" kom till 1947, när den amerikanske flygaren Kenneth Arnold såg en formation av nio runda egendomliga föremål som flög framför honom på himlen – de rörde sig som "tefat som kastas över en vattenyta", tyckte han, när han berättade för massmedia. Tefat är en svensk översättning av engelskans saucer. Man skulle lika väl kunna använda ordet tallrikar.

– Efter detta startade en väldig UFO-våg som kulminerade under 1950-talet. Kontaktpersoner trädde fram och berättade om hur de fått följa med rymdfarkoster till Mars, Venus eller Jupiter, där de träffat främmande varelser.

– Sådana berättelser försvann allt eftersom sonder skickades ut till dessa planeter, som visade sig vara livlösa. Men ända fram till 1980-talets mitt fortsatte det att komma rapporter om människor som sett tefatslikande farkoster sväva ovanför en åker eller någonstans över skogsbrynet. Ibland syntes besättningen genom fönster på rymdfarkosten, och det fanns till och med de som mött varelserna, när de kommit ner på marken.

1988 kom Whitley Striebers bästsäljare "Närkontakt". Den handlar om författarens möte med besökare som kom rätt in i hans sovrum och tog kontrollen över hans kropp på nätterna.

– Han beskriver dem som till hälften materiella och till hälften drömlika. Han visste inte om de var vänner eller fiender, men menade att de troligen levde i ett gränsland vid sidan av vår verklighet. Längre levde han i ständigt skräck för att de skulle göra honom något ont men har senare accepterat dessa nattliga besökare som en del av sin tillvaro.

– Efter att "Närkontakt" kom ut, förändrades UFO-rapporterna. De kom under 1990-talet alltmer att handla om "ombordtagningar", då någon sorts icke-fysiska varelser kom in genom väggen eller upp genom golvet. Det är då den typiska utomjordingen med de enorma svarta ögonen blev ett begrepp, inte olik gestalten på Striebers bokomslag. En del människor blev övertygade om att de på natten förts ombord av utomjordingar på ett rymdskepp, där de utsatts för experiment, inte sällan av genetisk karaktär, som om de vill försöka korsa sin art med vår.

– Jag tar alltid människors berättelser på allvar, betonar Clas. Jag tror inte folk bara ljuger ihop dessa upplevelser, de är nog äkta. Men det intressanta är ju egentligen varför det finns personer som upplever att de blivit bortförda av utomjordingar mitt i natten. Hur ser deras världsbild ut, vad läser de för böcker etc? Dessa ombordtagningsfenomen med tidsluckor och minnes-

Anders och Erika fick besök av utomjordingar

I sin bok "UFO – Möte med det okända" beskriver Clas Svahn hur rapporter om UFO:n och utomjordingar har förändrats genom åren, från materiella flygande tefat och fysiska besökare i rymddräkter till halvt drömlika gestalter som kommer in i sovrummen om nätterna. I boken berättar Clas om mötet med en svensk man i 50-årsåldern och hans fru, som båda haft samma skrämmande upplevelse. Här kallas de "Anders" och "Erika".

En natt 1991 vaknade Erika av att någon försökte dra henne ur sängen.

Det var som om den som drog inte använde några händer! Jag blev verkligen rädd och tog tag i min mans arm: "Anders, du måste hjälpa mig!" viskade jag. Det var något som gjorde att jag inte kunde skrika, berättar Erika i boken.

Anders vaknade genast och såg hur tre varelser stod mellan sängen och fönstret.

– En var längre och två kortare, annars såg de likadana ut. Det var som ett skimmer från dem, som om de var självlysande. Ögonen var formade som kattögon, de hade inga ögonbryn och halsarna var smala liksom armarna. Jag hörde min frus rop på hjälp och sparkade mot varelserna så mycket jag orkade.

Erika minns hur hon tycktes sväva fram genom luften medan något fortfarande drog i henne. När Anders riktade en spark mot varleserna, såg han hur de plötsligt löstes upp i tomma intet och försvann, samtidigt som han hörde Erika falla ner på golvet!

Alltihop var över på några sekunder. Det märkliga var, säger Anders, att de inte blev mer skräckslagna av denna egendomliga upplevelse som de två båda varit med om. I stället sa de bara lite undrande till varandra: Vad var nu detta? och somnade sedan om som om ingenting hade hänt!

– Självt vet jag inte vad jag ska tro, kommenterar Clas Svahn Anders och Erikas berättelse i sin bok.

– Frågan hänger i luften. Något verkar de ha upplevt, men vad var det – och vad fick dem att se det?

förluster har faktiskt en hel del gemensamt med gamla tiders berättelser om människor som blivit bergtagna av trollen. De var bara spårlöst försvunna och sägs ha hållits fångna av trollen inne i berget i flera veckor. Ändå upplevde de själva att ingen tid alls gått när de kom ut igen.

– En märklig sak i sammanhanget är att så få rapporter av ombordtagningar förekommer i Sverige, ja hela Skandinavien, säger Clas Svahn. Medan ombordtagningsfenomenet har nått enorma proportioner i USA, där hemmafruar framträder i TV-shower och berättar om hur de undersökts ombord på rymdskepp, får UFO-Sverige i princip inga sådana rapporter. Det verkar finnas en kulturell skillnad mellan Skandinavien och USA som bidrar till att ge upplevelserna där en helt annan legitimitet.

Vad som orsakar ombordtagningsfenomenet vet inte Clas Svahn. Men att det rör sig om mycket starka upplevelser råder det ingen tvekan om:

– Här krävs mera forskning. Förhoppningsvis kommer vi att få fler svar kring fenomenet om några år.

Fall som tyder på reinkarnation

Barn som säger sig minnas tidigare liv finns i olika länder och kulturer, inte minst i södra och västra Asien. I många fall har forskare funnit att barnets påståenden stämmer med en viss avliden persons liv, och ofta har de inte kunnat se någon normal förklaring. I några fall har barnet uppträtt på ett sätt som varit ovanligt i dess miljö men som visat sig stämma med utpekade avlidnes liv och miljö. Bland 47 fall där barnet talat om ett föregående liv som slutat med drunkning, hade 30 av barnen (64 %) en skräck för att hamna i vatten. I många fall har barnet haft ett födelsemärke eller en kroppslig deformitet som till plats och utseende stämt med någon händelse i den föregående personens liv.

Sådana här barn brukar börja tala om sitt tidigare liv vid cirka två års ålder. I något över 80 procent av undersökta 85 fall har barnet nämnt på vilket sätt det dött i det föregående livet. I de flesta fallen har barnet nämnt sitt tidigare namn samt uppgett eller antytt var det hade bott.

Många barn som säger att de minns ett tidigare liv har ett vuxenbeteende. De kan till exempel bete sig som föräldrar gentemot den föregående inkarnationens barn och uppföra sig som vuxna människors likar.

De allra flesta av de tidigare personerna hade dött en våldsam död – av dem som studerats av Ian Stevenson 73 procent, och av dem som studerats av Erlendur Haraldsson 80 procent. I Stevensons fall var de föregående personligheterna i genomsnitt 34 år vid döden, i Haraldssons 38 år.

Tiden mellan den föregående personlighetens död och den senares födelse var hos Stevenson 23 månader och hos Haraldsson 46 månader.

Källa: The Similarity of Features of Reincarnation Type Cases over Many Years: A Third Study av Ian Stevenson och Erlendur Haraldsson i Journal of Scientific Exploration, nr 2, 2003.

Alternativa Nobelpriset

Right Livelihood Award är ett mycket bra pris, som belönar personer och organisationer vilka verkligen gör stor nytta för mänskligheten. Men aldrig har de som kämpar för djurens rättigheter blivit ihågkomna.

Ur Djurens Rätt!:

Mänsklig värdighet

"Mänsklig värdighet utan hänsyn till djurs välbefinnande är inte möjlig." *Ben Boys, UNESCOs representant från Namibia på en djurskyddskonferens i Sydafrika.*

Kyckling har inget liv.

"Käka inte kyckling. Inget djur har industrialiserats så hårt som kycklingen, och inget djurliv har rationaliserats så till den grymmaste grad. Det är svårt att längre tala om ett liv överhuvudtaget." *Tommy Hammarström, Expressens ledarsida 19/5 03.*

En luring på besök i Sverige

På DN:s Namn och Nytt 18 december hade Clas Svahn en intervju med James Randi från USA på snabbt besök i Sverige efter inbjudan av sina skeptikerkolleger i föreningen Vetenskap och Folkbildning. Han är trollkonstnären som vill avslöja undergörare, helbrägdagörare, tankeläsare, medier m m som bluffmakare. De är alla illusionister som han själv, förklarar han, eller lurendrejure. Han har också sedan länge lovat en stor summa pengar till den som i ett test, designat av honom, kan bevisa existensen av något paranormalt fenomen.

Som övertygad skeptiker har James Randi svaren på sina frågor i förväg. Det är ju inte så vetenskapligt. Men han ger sig heller inte ut för att vara vetenskapsman.

Randi ser sig som något slags renhållningsarbetare i den ockulta världen. Men man kan ju som Sökarens red. anse att han därvid från sin värld rensar ut åtskilligt som faktiskt finns. Telepati, skedböjning à la Geller, helbrägdagörelser i ett religiöst sammanhang och allt annat paranormalt – bort med det! Att mycket visar att exempelvis fjärrsyn finns bekommer inte "den fantastiske Randi", som en gång var hans artistnamn (han är nu i 75-årsåldern). Han har med bestämdhet tagit ställning: verkligheten är kemiskt fri från allt paranormalt – att "tro" på något sådant är felaktigt.

Grundlighet är knappast Randis styrka, däremot lurighet, listighet. Själv har han kallat sig "professionell charlatan".

Skeptiker finns. Att vara skeptisk till deras förklaringar är i sin ordning. De är i stort sett fel ute.

Men man får skilja mellan radikal skepsis och moderat skepsis.

Hur stor är rymden?

I den populärvetenskapliga tidskriften Illustrerad Vetenskap, nr 1, 2004, ställs frågan vad som finns utanför universum. De flesta tror nog, skriver de två skribenterna, att universum "fortsätter i det oändliga".

Men kan vi verkligen tänka oss att universum är oändligt i den meningen att det har en (materiell) rymd utan slut?

Nej, det kan vi inte. Den i ett nu existerande rymden måste vara ändlig, dvs den kan i princip mätas, om någon superintelligens finns som kan utföra mätningen.

Lösningen på problemet med rymden utan slut är tanken att universum inte är materiellt utan icke-materiellt, andligt. Det som är utan slut, "oändligt", är inte en utsträckning i en materiell värld hur långt som helst, utan det är *möjligheterna*. Världsalltet innehåller inte en oändlig rymd, vilket är en omöjlighet, men det har en förmåga utan gräns att ständigt skapa nya världar.

Ett andligt, icke-materiellt, universum har ingen egentlig utsträckning i rummet. Det är i viss mening en punkt. Men möjligheten att skapa (tänka) nytt är gränslös. Möjligheterna är utan slut.

Att man inte kan föreställa sig en världsrymd utan slut visar att ett materiellt universum är en omöjlighet.

Vi lever i en andlig verklighet.

I Illustrerad Vetenskap resonerar man utifrån tanken att världen är materiell, och det leder till absurda funderingar. Man refererar till kosmologiska forskare som tänker sig att det finns oändligt många universa, vilka tillsammans utgör ett multiuniversum. Och i varje multiuniversum finns det oändligt många universa som liknar vårt universum – i några av dessa existerar en planet som liknar jorden och som bebos av människor. Det finns oändligt många planeter som är exakta kopior av vårt klot och där har vi dubbelgångare som upplever precis detsamma som vi gör.

Dessa tokerier beror just på den felaktiga föreställningen att kosmos är materiellt.

Allt som finns tycks vara föreställningar i medvetande. Dessa föreställningar kallar vi materia.

SM

Förvillare enligt förvillarna

Föreningen Vetenskap och Folkbildning, som är en grupp "skeptiker", utser varje år Årets folkbildare och Årets förvillare.

Folkbildaren, som får 10 000 kronor, blev 2003 Marie Rådbo "för hennes engagerade arbete med att sprida kunskap om naturvetenskapens arbetssätt och resultat".

"Till Årets förvillare 2003 utsågs samtidigt *Kanal 5* för programserien 'Förnimmelse av mord', som försökt förvillla publiken till att tro på s k medier med påstått paranormala förmågor. Programidén är att medier försöker lämna upplysningar om äldre, olösta mordfall och försvinnanden.

I själva verket har ett stort antal medier fått sina förmågor vetenskapligt testade genom åren. Ingen har klarat ett sådant test. Programmakarna för 'Förnimmelse av mord' har gjort sitt bästa för att antyda att mediernas förmågor kan vara äkta, men programmets uppläggning är förstås inte i närheten av hur ett säkert och pålitligt test skulle gå till. Programmet har därmed bidragit till att sprida vanföreställningar och till att underlätta för charlataner att skaffa sig inflytande över andra människors liv.

Producenten Caroline Giertz har på Kanal 5:s hemsida fantiserat ihop pseudovetenskapliga förklaringar till påstådda paranormala fenomen. (Texten är numera borttagen, men finns tillgänglig på www.mediumnatet.se.) I verkligheten finns inga vetenskapligt hållbara belägg för att medier har någon övernaturlig förmåga. Många av dem är däremot skickliga på att ge intryck av att så skulle vara fallet. Av en TV-redaktion kan man begära att den skiljer mellan tro och vetande.

'Förnimmelse av mord' har – som väntat – inte lett till några framsteg i polisens utredningar. När programledaren Pontus Gårdinger på hemsidan ändå påstår att serien givit resultat lämnar han följande motivering: 'Flera poliser har visat stort intresse för mediernas arbete. Man har på eget initiativ kontaktat våra medier för att få kompletterande uppgifter och flera gånger har man genomfört förhör med medierna. Detta gäller även fall som vi inte tagit upp i programserien.' Att enstaka poliser tror på paranormala fenomen är förstås inte konstigare än att enstaka läkare, rörmokare eller ekonomer gör det."

Kommentar:

VoF har inte någon förklaring till den långa raden av korrekta uppgifter. Vad föreningen har är i stället ett antagande, en utgångspunkt – de utgår från att psi-fenomen inte finns – samt påståenden.

Påståendet att inga medier har klarat vetenskaplig granskning är felaktigt. Däremot är det sant att parapsykologiska resultat inte har erkänts av tongivade kretsar i den akademiska världen. Vid universiteten finns en motvilja mot att ta upp radikalt nya idéer som utmanar grundtankar i den nutida vetenskapliga världsbilden.

"Skeptikerna" förhåller sig okritiska till en ateistisk-materialistisk-mekanistisk beskrivning av verkligheten, som i dag är dominerande vid universiteten. Med en mer kritisk inställning skulle en något annorlunda världsbild kunna träda fram även för akademiskt indoktrinerade sinnen.

Poliserna har ännu inte, såvitt bekant, haft någon hjälp av medierna, åtminstone inte i de fall som tagits upp i "Förnimmelse av mord". Men vi inser ju att medierna förnimmer otydliga fragment av händelseförlopp, och det är inte konstigt att detta inte har varit till hjälp.

VoF:arna är inte berömvärda. De är inte bara okunniga utan även oförsämda. Människor med en ovanlig förmåga utsätts för nedvärderande omdömen om sin karaktär, utan några som helst bevis. Detta är från etisk synpunkt förkastligt.

De som kallar sig "skeptiker" skulle vända på sina glasögon: det är de själva som är förvillarna.

SM

Många USA-forskare tror på Gud

Cirka 40 procent av de amerikanska vetenskapsmännen tror på Gud. Det visar en färsk opinionsundersökning. För 80 år sedan gjordes en liknande opinionsmätning, och resultatet var detsamma. Gudstron har inte minskat bland vetenskapliga forskare. Matematikerna är mest gudstroende: 45 procent, medan ateismen är mest utbredd hos fysiker och astronomer: 80 procent. Men bland amerikanska allmänheten tror 90 procent på något slags högre makt.

Källa: TT

Till nya prenumeranter!

Hur fick du kännedom om Sökaren, så att du började prenumerera?
Genom:

.....Sökarens hemsida
.....länk till hemsidan från.....
.....hemsidan tidskrift.nu
.....hemsidan Tidskriftsbutiken
.....hemsidan Press Stop
.....kulturtidskriftskatalogen
.....annons i Energivågen
.....annons i Vegetar
.....annons i Hälsa
.....att jag läst i tidskriften på bibliotek
.....att jag köpt tidskriften i bokhandel
.....tips/rekommendation från vän
På annat sätt:.....

Det vore bra om nya prenumeranter (som börjat prenumerera under 2000-talet) ville höra av sig med svar.

Tjocka böcker

De tjockaste böckerna i Sökarens referensbibliotek: (Uppslagsböcker och handböcker onämnda.)

Ian Stevenson (två volymer): Reincarnation and biology	2268 sidor
Bibeln	1398 sidor
Sten Barnekow: Erfarenheter av zen	1237 sidor
A Course in Miracles (tre volymer):	1 188 sidor
"Condonrapporten" om UFO	965 sidor
John Engelbrecht: Den intuitive tanke (fyra volymer)	883 sidor
Edgar D. Mitchell (antologier): Psychic Exploration	708 sidor
Joseph Head och S. L. Cranston: Reincarnation	620 sidor
Hjalmar Sundén: Religionen och rollerna	556 sidor
Jostein Gaarder: Sofies värld. Roman om filosofins historia.	532 sidor

En vis vän på vägen

Titeln på den amerikanska buddhistnunnan Pema Chödröns bok *När allt rasar samman* (Larsons förlag) verkar kanske föga upplyftande, men paradoxalt nog är upplyftande just vad boken är. Hennes innerliga råd för svåra stunder vilar på en traditionell buddhistisk grund, men de lyfter på ett otraditionellt och friskt sätt fram det positiva och livsbejakande i buddhismen. En eloge också till Tara Olavisdotters utmärkta översättning.

Istället för att ständigt fly från smärta och lidande pläderar författaren för att vi ska våga möta smärtsamma situationer med ett vänligt och öppet sinne. Att slappna av i vetskap om att det osäkra är det enda säkra. Allt befinner sig i ständig förändring och livet blir inte alltid som vi drömt om. Istället för att bli bittra eller gripas av panik kan vi lära oss att lita på livet som en bra lärare. Det går att bli vän med rädslan, hopplösheten och döden. Var nyfiken på tillvaron och dina egna reaktioner på vad som händer. Att meditera är ett sätt att blicka in i oss själva och studera oss själva, att vända sig till sitt eget hjärta för att finna sanningen.

Medkänsla är ett viktigt begrepp inom buddhismen och flera sidor i boken ägnas åt att förklara detta på ett modernt och begripligt vis. Att vara medkännande är lättare sagt än gjort. Det är inte heller så lätt att hjälpa andra. Mycket hänger samman med hur vi ser på oss själva och i samma mån som vi hyser medkänsla med oss själva, hyser vi medkänsla med andra.

I boken möter vi exempel på olika meditationer och övningar för att lära oss släppa taget om stelbenta vanor och att levandegöra fredens och medkänslans svåra konst i allt vi gör. Vi välkomnar då möjligheten att få kontakt med den villkorlösa öppenheten och kärleken.

När vi aggressivt håller fast vid våra åsikter ökar vi bördan av vrede på jorden, vilket leder till mer våld och smärta. Försök bli medveten om och lägg märke till dina åsikter, och om de gör dig aggressiv, säger

Pema Chödrön. Ofta backar vi upp våra åsikter med starka känslor. Det är lätt att börja bråka för att vi vill att våra åsikter ska gälla och inte andras. ”Vi borde reflektera dagligen över detta och fråga oss: Kommer jag att bidra till aggressionen? Varje dag när vi känner spänningen stiga borde vi fråga oss: Tänker jag handla på ett fredligt sätt eller ge mig ut i krig?”

Pema Chödröns bok är en sällsynt pärla, en varmt mänsklig bok. En bok som jag inte vill ska ta slut, en bok som hinner bli en vän på vägen.

Eva Jagrell

Människan plågar djuren

Ingegerd Erlandsson är chefredaktör för tidningen *Djurens Rätt!* Där har hon bland annat skrivit en rad krönikor, varav en del samlats i volymen *Tankar om djur och människa* med foton av Anders Johansson (Hägglunds förlag, 2003).

Nutidsmänniskan tycks ha en vit fläck i sitt samvete vad gäller behandlingen av djuren. Även jämföresvis bra människor godtar svårt djurplågeri inom köttindustrin och inom vetenskapen och stöder djurförtrycket genom sin livsföring. Ingegerd Erlandsson har den känslighet för djurens lidanden som man tycker att varje normal människa borde ha.

Några rader ur boken:

”Jag tror att det inom en överskådlig framtid kommer att anses lika fel att utnyttja djur, behandla dem illa och döda dem, som att göra det mot människor. Jag inte bara tror det – jag är faktiskt helt övertygad.

Ändå kan det ibland kännas motigt när man hör jägarna breda ut sig om att vi alltid jagat och alltid kommer att jaga, och högsta slaktbossen påstå att vi inte kan överleva utan djurkött. Eller när någon riktigt grötmyndig djurförsökare lägger ut texten om att vi alltid kommer att behöva djurförsöken.”

Jag tycker att den här (vackra) boken borde vara obligatorisk läsning i etik i grundskolan.

SM

Grön matlagning

Märta Carlstedt har samlat sina erfarenheter av vegetarisk matlagning i boken *Lär dig laga grön mat* (Bokförlaget Gröna Lyckan, Mölnbo, tel. 0158-60650). Boken är ett familjeprojekt, där maken Bo har fotograferat och sonen skannat in bilderna. Märta, som förefaller vara i 70-årsåldern, fick lära sig hantera datorer för att göra boken. Bo säger i förordet att ”under drygt 52 år har jag haft förmånen av en hustru, som varit djupt intresserad av matlagning. – Det är ingen överdrift att påstå att Märta har lagat över 15 000 middagar under denna tid åt familjen och alla de gäster som vi haft”. Sedan barnen flyttade ut för 15 år sedan har Bo och Märta varit vegetarianer.

Boken har 122 sidor, spiralbunden vilket är praktiskt i köket. I inledningen konstateras med festil:

Egentligen behöver man inte någon särskild kokbok för vegetarisk mat. Man behöver bara ”översätta” de animaliska ingredienserna i vanliga recept till vegetariska. Kapitlet ”I stället för” kan användas som ordlista.

Vegetarianspråket är rikt. För mjölk t.ex. finns många ord: sojamjölk, sesammjölk, havremjölk, rismjölk, mandelmjölk, solrosmjölk, kokosmjölk och cashewmjölk.

Lär dej översätta från ”kötspråket” till ”vegpråket” så kan du hitta hur många recept som helst.

Märta börjar med baskunskaper, vad som bör finnas i skafferiet, hur mängder beräknas, principerna för rätter som soppor, grytor, gratänger etc. Det finns rätter byggda på t.ex. tofu och alger, bönor och linser, rätter för olika årstider och helger, att ta vara på rester, hur man kokar, steker och wokar. Det finns både veganrätter och laktovegetariska.

Boken är mer en lärobok än receptbok; Märta ger hela tiden grunder och principer för det man gör och varför. Jag tycker detta borde vara en utmärkt bok för den som vill lära sig vegetarisk matlagning från början. Man får en stabil grund att bygga en

stadig vegetarisk husmanskost på. Sedan finns det många andra böcker för den som vill gå vidare och utveckla kulinariska färdigheter.

Nils-Olof Jacobson

Tanken som doktor

Boris Aranovich kommer från Ryssland och har arbetat i över 25 år med ”alternativ medicin”. Sedan 1992 verkar han i Sverige, med undervisning och konsultationer. Han har ett eget företag för kurser, seminarier, studieresor mm. Han producerar böcker och CD-skivor.

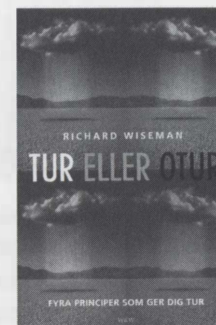
Boris nya bok heter *Doktor Tanke*. Den har 134 sidor och är utgiven på hans eget förlag MDR-Center, där MDR står för ”Människans Dolda Resurs” (www.mdrcenter.nu)

Boken diskuterar psykets inverkan på kroppen och dess självläkande processer. Dessa är kraftfulla, som det uttrycks i kursiv stil i baksidestexten: *Vi kan nämligen själva bestämma om vi vill vara sjuka eller friska, och om vi vill lida eller vara lyckliga.* I texten nyanseras detta till att vi inte har skuld men väl ansvar för våra sjukdomar. För att aktivera självläkande krafter behöver vi dels bli medvetna om hur sjukdomar och olycksfall kan utlösas av skuld-känslor eller användas som undanflykt från besvärliga situationer, dels konsekvent använda självpåverkande metoder. Dessa kan vara meditation, självsuggestion, visualisering mm. Boris har bidragit med en egen uppfinning, *ideomotorisk pulsering*, som mer detaljerat beskrivs i hans andra böcker. Den innebär att mentalt fokusera på ett inre organ så man kan känna pulseringar i detta. Därvid fylls cellerna i organet med livsenergi och rensar ut avfall, menar Boris.

Boken ger en överblick över Boris syn på sjukdom och helande, som mer i detalj uttrycks i hans andra böcker och CD-skivor med många övningar. Några andnings- och avslappningsövningar finns även här. Boris arbetar utifrån den ryska traditionen inom alternativ medicin, där det faktiskt händer mycket intressant med nya

inspirerande tekniker för både diagnostik och behandling. Hur dessa kommer att hålla för den vetenskapliga skärselden återstår att se.

Nils-Olof Jacobson

Kan man lära sig ha tur?

Som bekant ska en ny professur inrättas vid universitetet i Lund, i psykologi med parapsykologi. En av de sökande heter Richard Wiseman. Han är engelsk psykolog och parapsykolog. Som sådan räknas han till skeptikerna, och har mest ägnat sig åt att avslöja bluff och båg av olika slag. Här har han också inspirerats av sin bakgrund som magiker; han lärde sig trolldomen redan som barn.

Richard har som magiker lärt sig uppträda inför publik, och har gjort flera projekt tillsammans med engelsk TV. Han kom att intressera sig för varför vissa människor har, eller i varje fall tror sig ha, mer tur eller otur än andra. Om detta har han skrivit en bok, *Tur eller otur*. Den är översatt av Ulla Danielsson, har 270 sidor och är utgiven av Wahlström & Widstrand 2003.

Boken har underrubriken *Fyra principer som ger dig tur*, och den engelska originaltiteln är *The Luck Factor*. Richard anser att det förefaller finnas människor som är mer tursamma än andra, och att det beror på att de har mer av vissa egenskaper än de otursamma. Boken beskriver dessa egenskaper och ger förslag på hur vi kan öva oss i de turgivande egenskaperna. Dessa är nämligen inte enbart medfödda utan i hög grad inlärd, i varje fall inlärningsbara.

De fyra egenskaperna eller principerna för tur är enligt Richard att vara öppen för de möjligheter som kommer i vår väg, att våga följa ingivelser, att förvänta sig att ha tur, och att se möjligheterna i händelser som vid första intrycket verkar otursamma. Han beskriver hur han kom fram till dessa principer genom intervjuer och enkäter med hundratals personer, av vilka en del också deltog i praktiska tester som belyste olika sätt att reagera i en given situation.

Jag började läsa boken med en viss

skepsis, säkert fördomsfullt påverkad av Richards rykte som en ”skeptisk tråkmåns” som bara förstör för de ambitiösa parapsykologerna. Men faktiskt är det en riktigt trevlig bok, både underhållande och inspirerande. Jag tycker Richards framställning är lättläst, vettig och praktiskt inriktad.

Har jag då fått mer tur av att läsa boken? Jag vet inte – men jag har inte heller gått igenom de träningsprogram Richard föreslår. Men en lustig sak hände.

Jag cyklade hem från stan, på cykelbanan som i den riktningen är till vänster om körbanan. Jag tänkte just på något jag läst i boken, minns nu inte vad. Plötsligt dunsade något med stor kraft mot cykeln nere till vänster. Cykeln skakade till häftigt. Jag såg något svart vid min vänstra fot. Efter någon sekund såg jag att det var en stor svart katt som hade sprungit rakt mot cykeln, den följde med någon meter tills jag hann bromsa. Då försvann den som en oljad blix till höger, tvärs över vägen. Tydligt var katten lika överraskad som jag, men föreföll inte allvarligt skadad. Kanske förbrukade katten ett av sina nio liv, jag vet inte.

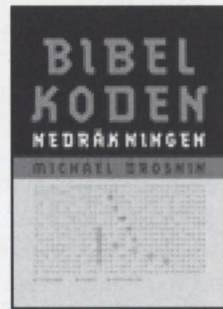
Jag har cyklat i snart sextio år, men har aldrig tidigare kört ihop med en katt från sidan (inte ens framifrån). Någon gång ska väl vara den första... En svart katt över vägen är ju gammalt skrock som betyder otur. Richard nämner det också i boken som exempel. De personer han intervjuat hade dock inte upplevt något sådant samband. Jag hade inte heller någon särskild otur den närmaste tiden efteråt, men tycker fortfarande sammanträffandet med katten var rätt besynnerligt.

Nils-Olof Jacobson

Lär dig laga grön mat

Liten lärobok i vegetarisk matlagning, Bokförlaget Gröna Lyckan, 150 21 Mölnbo. Tel. 0158-60650. Pris 212 kr. Frakt 30 kr. Skicka 242 kr. till pg 25 67 42-8, så kommer boken med posten.

Gamla s k änglabrev utfärdade av medium eller spiritualistisk förening på engelska eller svenska köpes 040-19 31 54

Bibelkoden

Är allt redan förutbestämt? Och finns Guds plan för mänskligheten kodad i Bibelns böcker? Det tror den amerikanske journalisten Michael Drosnin som ägnat de senaste åren åt att försöka övertyga världens makt-havare om att mänskligheten står på tröskeln till en jättelik katastrof.

Enligt Drosnin kommer världen att drabbas av ett förödande kärnvapenkrig år 2006. Terrordåden den 11 september 2001 var startsignalen för en femårig nedräkning menar Drosnin i sin uppföljare till bästsäljaren "Bibelkoden" (från 1998), nu med tillägget "Nedräkningen" i titeln (Bonnier Fakta, 2003).

Drosnins nya bok påminner i mångt och mycket om dess föregångare även om tonvikten nu har förskjutits ännu mer åt domedagsvarningar och hot mot staten Israel. Ännu fler exempel på stycken i Bibeln där historiska händelser förutspåttas radas upp sedan Drosnin själv och den israeliske matematikern Eliyahu Rips har upptäckt dem.

Så vad är det då de två gör för att hitta dolda meningar i den till synes oskyldiga Bibeltexten?

Receptet är tämligen enkelt. Genom att låta hela Bibeltexten läggas ut som en enda lång mening och sedan forma den som matriser, kvadrater, med olika långa sidor, har Drosnin och Eliyahu Rips hittat rader av exempel som de menar bevisar att Bibeln är skriven som en profetisk kod där mänsklighetens framtid har dolts under 3 000 år.

Det blir ungefär som att leta figurer i sommarmoln. Givetvis finns även anfaller

mot World Trade Center med. Orden "tvilling", "torn", "raserade", "två gånger" och "flygplan" återfinns i en och samma matris. I tryck ser det övertygande ut men man ska ha klart för sig att sambanden är långt ifrån glasklara.

Så ska vi då förbereda oss på ett tredje världskrig? Eller något ännu värre? Det finns de som tvivlar.

Tvivlen bygger framför allt på den tidigaste bibeltexten som är skriven på hebreiska.

– När du skriver hebreiska är det på samma sätt som i arabiska att du utesluter vokaler. Om du sätter ut dem så gör du det under orden. Detta öppnar ju för tolkningar, säger Dan Israel, förläggare på Leopard.

Kontentan är att ett ord kan ha flera betydelser. Ungefär som att "krg" kan betyda "krig" eller "krog" om vi applicerar samma metod på svenska språket.

Och kritiker menar att Michael Drosnin efter att ha lagt till de vokaler han behöver sedan valt det ord som passar honom bäst. Drosnins kritiker har gjort flera försök att hitta dolda budskap också i andra böcker. Mest känd är "Moby Dick". Där har Brendan McKay använt samma metod som Drosnin och hittade bland annat en förutsägelse av mordet på Indira Gandhi ("IGANDHI/ THEBLOODYDEED"). McKay och flera med honom menar att genom att förändra matriserna så kan man få fram i stort sett vad man vill ur vilken bok som helst.

Simon Singh, författare till "Kodboken" och en auktoritet på krypto och hemliga koder är inte heller han imponerad av Drosnins arbetssätt. I ett mejl till mig skriver han att "metoden är så luddig (med så många möjliga startpunkter och hopp i texten) att den kan användas på vilken text som helst för att finna meddelanden". Enligt Singh kan alla möjliga böcker användas för att få fram budskap som sedan går att tolka i vilken riktning man vill. Bibeln har ingen särställning.

Det som är verkligt allvarligt med

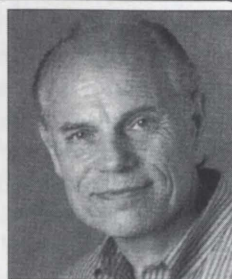
Drosnins bok är hans egna försök att påverka makt-havare till att tro på hans profetior. Såväl Clinton som Bush har mottagit hans förra bok och vid flera tillfällen har han kontaktat deras rådgivare och även sammanträffat med betydelsefulla aktörer i Mellanöstern som Shimon Peres och Yassir Arafat. Flera av dem han träffar verkar vara beredda att tro på gudomliga ingripanden och allehanda övernaturligheter vilket får en läsare att rysa. Här har vi män med makt att förändra ett lands framtid som uppenbarligen är i stånd att tro på vad som helst – bara det passar deras syften. Särskilt Arafat verkar övertygad om att det finns en kod i Bibeln, en kod som stakar ut också hans egen framtid. Men också tre israeliska generaler nämns som troende av Drosnin.

Hur grumliga budskapen är märks tydligt när Drosnin försöker se in i framtiden före det amerikanska presidentvalet 2000. "Al Gore" dyker upp i Första Mosebok kodad tillsammans med "president". När Drosnin efter en tid inser att Gore inte ligger särskilt väl till i opinionsmätningarna letar han vidare och hittar "Bush" och "den andre" vilket kan tolkas som Bush den yngre eller som att Bush och Gore kommer att slå sig ihop. När det mycket jämna valet till slut lämnade facit bestämde sig Drosnin för att det var just detta som hade visats i Bibelkoden: att Gore och Bush båda hade kunnat bli presidenter. Så kan "profetior" snyggas till för att sedan lämpligt passa in i verkligheten.

Faran med "Bibelkoden Nedräkningen" är att författaren själv med den som "bevis" nu gör allt för att försöka påverka de makt-havare som är inblandade i krisen i Mellanöstern.

Med detta pseudovetenskapliga mumbo-jumbo i näven kan han komma att infria sina egna profetior om han hittar öron som lyssnar. Och vi vet mycket väl att presidenter och generaler inte är opåverkade av vad som påstås vara Guds ord. Det, om något, är skäl nog att oroa sig för framtiden.

Clas Svahn

Hans-Jörgen Gerloff

I en NY HUVUDKURS studerar vi A COURSE IN MIRACLES (ACIM) på djupet. HELA TEXTMATERIALET PÅ SVENSKA! Sommarens GRUNDKURS 24/6–2/7 och FORTSÄTTNINGSKURS 23–31/7 på LYCKEBYGÅRDEN väntar på dig! Anmäl dig till dessa! RING om övriga aktuella KURS-DATA för HUVUDKURSEN 2004 – för introduktionskurser – veckosluts-seminarier – TEMAHELGER/VECKOR och Clearinghelger! PRIVAT RÅDGIVNING för Din aktuella livssituation. För Dig som upplever oro, rädsla, ångest, sociala eller andra fobier. HJÄLP ATT TA DIG UR en depression i KRISSITUATIONER avseende RELATIONER med avundsjuka, svartsjuka, otrohet, skilsmässa, mobbing, ensamhet, stress, utbrändhet. Det gäller din HÄLSA och FRAMTID.

Alla praktiska upplysningar genom: ESOTHERACIM-KURSER i Helsingborg och Karlstad, tel: 070-170 65 33, 054-56 21 80, 042-13 56 94

Happy People Festival

1998 började Peter Elmberg tillsammans med sin bror Berndt att restaurera ett förfallet ödehus i Mundekulla i Småland, en mil sydväst om Emmaboda. "Det regnade in i alla rum", berättar han. Så småningom blev huset ett centrum för kulturella aktiviteter "med inriktning på hur vi kan leva på ett bra sätt på jorden". För det fick bröderna Elmberg "2001 års Landsbygdsprijs", utdelat av tidningen Land. År 2002 fick Peter "IM-prijsen (Individuell Människohjälp) till Britta Holmströms minne", för sin musik och sitt humanitära engagemang.

Nu driver Peter Elmberg och Anne Nilsson dotter Mundekulla Kursgård (www.mundekulla.nu). En musikfestival är en återkommande aktivitet. Sånge från festivalen 2003 finns samlade på en CD med titeln *Mundekulla Musikfestival 2003 – "Happy People Festival"*. Den kan beställas från webbplatsen.

Skivan har 24 spår, med sånger mest av svenska deltagare. De ger en glad variation av skapande i ord och toner. Hälften av sångerna är på engelska, och somliga texter är inte så lätta att höra. Skivan lockar i varje fall till ett besök i Smålandsskogarna för att uppleva nästa festival levande! "Troligen blir det en musikfestival även i år", i augusti, sägs det på webbplatsen.

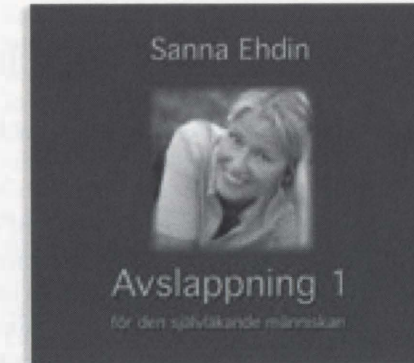
Nils-Olof Jacobson

Avspännande CD-skivor

Jag har lyssnat på två CD-album med avslappnings- och meditationsövningar.

Sanna Ehdin har gjort succé med sin bok *Den självläkande människan*. Den har gjort henne till "kändis" med föredrags-turnéer, framträdanden i olika medier, och fler böcker. Hon har en bakgrund som forskare och ägnar sig åt vad som kallas psykiatri, vilket innebär studier av sambandet mellan själen, nervsystemet och hälsan.

Nu har Sanna gjort en CD med avslappningsövningar. Den heter mycket

riktigt *Avslappning 1 – för den självläkande människan*. Titeln låter ana att en fortsättning kommer. Skivan är utgiven av emovere ab (www.ehdin.com). CDn innehåller fyra spår. Först en allmän avslappning på 20 minuter, sedan en kortare övning med fokus på hjärtat, och en längre med visualisering av ett möte med "inre personer".

Övningarna är av den vanliga typen, där man börjar med att gå igenom kroppen och slappna av, och sedan går "inåt" till fantasibilder. Det finns dussintals liknande album på kassett och CD, och jag kan inte säga att Sannas på något avgörande sätt skiljer sig från andra jag har hört. Det skulle i så fall vara att hon bjuder på ett fjärde spår med enbart den lugna musik som ligger bakom hennes tal, som man kan bara lyssna på eller använda som bakgrund till egna övningar.

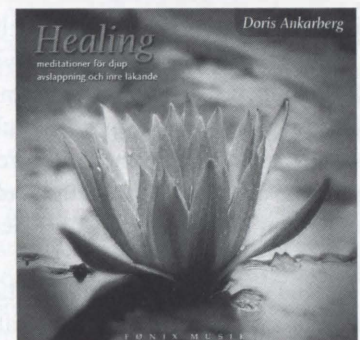
Doris Ankarberg är välkänd för Sökarens läsare. Hon är verksam som medium och

"andlig rådgivare". Hon har också gjort en, eller snarare två, CD, alltså ett dubbelt album, med titeln *Healing – meditationer för djup avslappning och inre läkande*. Det är utgivet av Energica Förlag i samarbete med Fönix Musik (www.fonixmusik.com).

Dorisövningar är av samma art som Sannas, suggestioner om avslappning med stillsam musik som bakgrund. Innehållet är dock mer "andligt". De åtta spåren har t.ex. titlar som *Känn din aura och "hela" den; Möt din andlige lärare – Trädgården; Möte med en Mästare – Stranden; Kristalltemplet*. De flesta spåren är omkring en kvart långa. Jämfört med Sannas ganska sakliga läsning talar Doris mer långsamt och sövande.

Vilket av dessa båda album som är "bäst" kan jag inte säga – det beror på lyssnarens önskemål. Den som söker ett "vanligt" avslappningsprogram väljer kanske Sannas, medan lyssnaren med mer spiritualistisk livssyn kan känna mer för Doris.

Nils-Olof Jacobson

Det kan löna sig att annonsera i SÖKAREN

Pengar gör ingen lycklig, men jag gråter hellre i en Jaguar än i en buss.
Françoise Sagan

När jag var ung trodde jag att välstånd och makt skulle bringa mig lycka. Jag fick rätt.
Gary Wilson

Han trodde han skulle komma någon vart genom att överösa mig med smycken. Och det gjorde han.
Mae West

I skolan fick jag lära mig att pengar inte är allt och att det viktigaste är att vara snäll. Så fort mamma fick veta det satte hon mig i en annan skola.
Zsa Zsa Gabor

Vislons & Misslons förlag

Böcker som Berör
www.visionsandmissions.nu

Om skolmedicin, kemi och homeopati

Ett bidrag till diskussionen mellan Dan Larhammar och Sven Magnusson

Det finns sedan ungefär 200 år en oerhört omfattande erfarenhet av homeopati och andra naturläkemedel. I framförallt de tyskspråkiga länderna samt i Frankrike och Nederländerna används denna läkemedelsform i stor omfattning och är mycket populär. Människors personliga erfarenheter torde summera sig till tiotals miljoner fall. Hade inte dessa erfarenheter varit övervägande positiva, så hade denna läkemedelsform med största sannolikhet inte kunnat överleva under så lång tid och än idag åtnjuta en oförminskad popularitet. Detta är helt tydligt ett stort problem för den kemiska läkemedelsindustrin som därmed möter en stark konkurrens. Därför försöker man att få bort homeopati och annan naturmedicin genom att beteckna detta som "ovetenskapligt" och genom att bearbeta politiker.

I Tyskland finns en väl etablerad yrkesgrupp som använder homeopati och andra naturläkemedel, s. k. "Heilpraktiker". Men de flesta legitimerade läkare använder också ibland naturläkemedel, även om de för det mesta skriver ut kemiska medel. Det är mest kliniskläkare som aldrig skriver ut recept på naturläkemedel, eftersom deras arbetsgivare inte brukar tillåta dem att avvika från kemin. Sjukförsäkringen betalar vanligen för homeopatiska medel och naturläkemedel, om de har skrivits ut av legitimerade läkare. I Mellanuropa finns det förutom statliga eller kommunala sjukförsäkringar också många privata sjukförsäkringar, och det är framför allt dessa som inte minst av konkurrensskäl erbjuder sina försäkringstagare att i viss omfattning betala för homeopatiska och naturmedel samt för behandling av "Heilpraktiker", eftersom kundkretsen väntar sig detta.

Redan mot mitten av 70-talet försökte den kemisk-farmaceutiska industrin att med hjälp av politikerna i Tyskland sopa undan den naturmedicinska konkurrensen. Man ville införa stränga krav på bevis för att ett naturmedel är både verksamt och oskadligt (trots att skolmedicinens kemiska medel för det mesta inte skulle klara det sistnämnda kriteriet). Men planerna kom till offentlig kännedom i tid och väckte en folkstorm, och kritik även bland privatpraktiserande läkare. Bland annat grundades en "läkarförbund för terapifrihet". Myndigheterna såg sig då tvungna att ge en frist på tio år för medlens tillverkare att skaffa fram bevisen. Den ursprungliga förhoppningen från läkemedelsföretagen att naturmedlens tillverkare inte skulle få tid att skaffa fram sina bevis, eftersom de nya bestämmelserna omedelbart skulle gälla, fick ges upp. Under den tid som de fick på sig klarade de flesta tillverkare av naturläkemedel att uppfylla kraven och naturläkemedlen blev kvar på marknaden, nu till och med med stöd av de nya reglerna!

Man har också försökt få bort "Heilpraktikerna", men hittills utan framgång, mest på grund av ett massivt stöd från allmänheten för denna yrkesgrupp. Nu försöker man istället att i den statliga prövning, som en "Heilpraktiker" måste genomgå, innan han får etablera sig, i de flesta kommuner låta 90%–99% kuggas, så att att numera bara ett fåtal kan öppna en praktik.

I juli 2003 trädde en ny bestämmelse i kraft i Tyskland. Det krävs nu för varje enskilt läkemedel att en vetenskaplig stu-

die kan bevisa, för varje enskild komponent i medlet, att den har en verkan som motsvarar medlets indikation. Skulle någon enskild komponent inte göra detta, måste den utgå. Härvid har man inte den ringaste förståelse för den i naturmedicinen bekanta synergistiska effekten (att en substans stärker effekten av en annan substans så att de tillsammans blir ännu effektivare, även om en av substanserna i sig inte har en klart visad verkan). Prövningen kräver en samling av vetenskapliga utlåtanden av fackmän, som låter sig betalas synnerligen väl för detta. Jag känner till ett fall där man för ett enda medel fick betala 150 000 euro (1,3 miljoner kronor) för en samling nödvändiga utlåtanden. Därtill kommer mycket höga avgifter till de myndigheter som sedan skall godkänna eller icke godkänna medlet. Resultatet är att en rad mindre tillverkare av naturläkemedel har givit upp av kostnadsskäl och inställt sin verksamhet. Ett stort antal välbekanta och sedan årtionden populära naturmedel har därför försvunnit från marknaden.

Den kemisk-farmaceutiska industrin (som jag har arbetat i under många år och där jag har vunnit mycken insikt bakom kulisserna) avvisar naturmedicinen och framför allt dess homeopatiska form. Skälet är enkelt. Ett kemiskt preparat kan patenteras och därmed monopoliseras, så att man kan ta ut flera hundra procent i vinst. Ett naturmedel kan vanligen inte patenteras och vinstmarginalen är "ointressant". Man söker också infiltrera vissa verksamheter i eget intresse. I Schweiz kom på 70-talet två skandalösa omständigheter fram i dagsljuset. Där har sjukförsäkringen en överordnad gemensam kommission (IKS = Interkantonale Kontrollstelle) som skall besluta vilka medel som kassorna skall betala för och vilka som utesluts. Det kom fram att det fanns ett hemligt grundbeslut att man inte skulle betala för naturmedel (av vad slag det vara må). Det kom också fram att såväl denna kommission som styrelserna för de större sjukförsäkringarna hade medlemmar som samtidigt var väl betalda rådgivare åt läkemedelsindustrin. Deras hemliga uppgift var att tillvarata den kemisk-farmaceutiska industrins intressen. Som tur är har dock de privata kassorna friheten att inte strängt hålla sig till detta, även om de till stor del måste göra det. När jag bodde i Schweiz, där jag tillbringade 30 år av mitt liv, fanns det en sjukförsäkring som till och med betalade 25% av kostnaderna för en reinkarnations-terapi session.

Den bild som har klarnat fram av detta är att inställningen till naturmedicin (och därmed även healing) inom skolmedicinen är i hög grad subjektiv och intressestyrd, även om man bemödar sig om att göra ett vetenskapligt intryck.

De "trick" som Sven Magnusson räknar upp i Sökaren är i hög grad giltiga i detta sammanhang. Ytterligare ett trick är att vetenskapliga tidskrifter refuserar artiklar som inte passar i deras politik, så att positiva rapporter om naturmedicin knappast har någon annan möjlighet än att bli publicerade i organ som av "vetenskapen" beskrivs som suspekta.

Jan Erik Sigdell, tekn. lic

Du skriver i din kommentar att läsaren inte kan beöma mina källor. Det förstår jag inte! Mina källor är ju nog angivna. Böckerna – på engelska och tyska – kan lånas via våra utomordentliga bibliotek och den som inte har dator kan gå till närmsta bibliotek och få hjälp att söka dom källor på nätet som jag angivit och att skriva ut texterna.

Lennart Kjellson

Tack för er intressanta och spännande tidning.

I Sökaren nr 1 läser jag er artikel om att "silvertråden" kanske finns.

Jag vet att den finns. Jag kallar den spindeltråd och har haft den med mig så länge jag kan minnas. Som barn tog jag för givet att alla människor kunde se sin kropp fäst till sig via denna silvertråd.

Jag är frisk (i artikeln stod bara om sjuka/döende) och kan välja att sätta mig i "känslan" (finns inga ord som passar riktigt bra, tycker jag) i princip när som helst.

"Jag" tittar ner på min kropp, "jag" är inte i kroppen, "jag" är den som tänker. Det kan jämföras med att ta av sig kläderna och stå ovanför och titta på klädhögen. Därremot kan jag inte "se" mer än min kropp. Där "jag" är, är det mörkt, så även runt kroppen, men själva kroppen är upplyst, som av en lampa.

Till saken hör att jag började undvika detta tillstånd efter att jag fått barn, för jag har alltid vetat att den dagen tråden går av, så dör kroppen.

Jag kan bara se min kropp, ingen omgivning. Det vore kul att höra av någon som lärt sig att använda och utveckla denna förmåga. Jag tror nämligen att den kan hjälpa oss förstå vad meningen med livet är, vad jag tänkte lära mig i det här livet, och sånt som är viktigt för min själs och kropps utveckling och sinnesfrid.

Hälsningar
Monica

Monica Ahlholm
Enskedevägen 67
122 63 Enskede

En läsare meddelar oss att tidskriften *Stockholms UFO-nytt*, från Stockholms UFO-förening, som vi i förra numret trodde var avliden, alltså har hälsan. Däremot har *Nexus* – nya tider upphört. *Utan Gräns* har inte setts till på över ett år.

Kent Johansson, 50:-, Tina Grefveberg, 250:-, Jon Herner, 250:-, Halvar Areskou, 250:-, Signe Ohlsson, 50:-, Thomas Wolf, 50:-, Bertil Bernstsson, 50:-, Stig Forsblom, 100:-, Ted Wallin, 100:-, Henning Norgren, 50:-, Bertil Wigurd, 100:-, Eric Kennhed, 250:-, Roland Taxén, 50:-, Kenneth Borg, 100:-, Emil Nordström, 250:-, Rune Löfberg, 250:-, Kerstin Linnstrand, 300:-, P O Arvidsson, 250:-, Ronny Willman, 150:-, Raul Figueroa, 50:-, Annika Westberg, 50:-, Gunilla Wessén, 250:-, Daniel Victor, 50:-, Lillbritt Sonnert, 50:-, Gertrud Knepler, 50:-, Hasse Hellström, 50:-, Ragnar Otterlind, 50:-, Lars Breneby, 50:-, Bo Eriksson, 150:-, Marie Lindmark, 150:-, Ragnar Sandström, 50:-, Gunhild Bergdahl, 50:-, Birgitta Wärdal, 50:-, Helge Wilmelius, 50:-, Erika Beckman, 50:-, Ann-Marie Berg, 100:-, Per-Gunnar Linnér, 100:-, Sten Händel, 250:-, Reimar Lidås, 25:-, Jurij Radon, 50:-, Dénis Lindbohm, 50:-, S. Stenson, 250:-, Jörgen Engvall, 250:-, Gunnar Larson, 250:-, Tilly Andersson, 50:-, Sven Nyberg, 50:-, Povel Randén, 100:-, anonym, 150:-, Berit Eller, 150:-, Nils Aroenius, 50:-, Gösta Bergman, 50:-, Wally Johansson, 50:-, Gullevi Fahlander, 50:-, Sonja Andersson, 50:-, Hans Carleson, 50:-, Helga Ivéus, 50:-, Hans Feldt, 100:-, Birgitta Södergårdh, 100:-, Föreningen Duga, 250:-, Björn Zakrisson, 500:-, Rosalie Biörklund, 100:-, Siwert Hjalmarsson, 50:-, Dan Waern, 50:-, Maj Ölund, 50:-, Kristina Bryngel, 50:-, Birgitta Cube, 50:-, Bodil Gustavsson, 50:-, Ulla Einarsson, 50:-, Sigvard Strandberg, 50:-, Lars Skough, 50:-, Ruth Kellerman, 50:-, Ann Andersson, 150:-, anonym, 50:-, Charles Borg, 50:-, Esoteracim-kurser, 100:-, C-G Assarsson, 100:-, Elin Blomqvist-Haara, 50:-, Bertil Ölund, 250:-, Alf Forsén, 250:-, Ingvar Anderberg, 250:-, Lennart Johansson, 50:-, Karin Nilsson, 50:-, Kerstin Berglund, 50:-, Margareta Lönnerberg, 50:-, Louise Malm, 50:-, Kerstin Ryheden, 50:-, Torborg Therner, 150:-, Edvin Wiktorsson, 250:-, Alice Svensson, 500:-, Sven-Bertil Andersson, 250:-, Tore Alsing, 50:-, Eva Hellman, 50:-, Lars-Erik Mathiasson, 150:-, Berndt Eriksson, 50:-, Per Hornberg, 250:-, Margareta Lund, 50:-, Mats Stenmarck, 50:-, Wolfgang Schumacher, 50:-, Ingrid Thomasson, 50:-, Bo Andersson, 50:-, Hans Sjöstedt, 50:-, Marianne Edin, 50:-, Margareta Lind, 50:-, Anders Pålsson, 50:-, Gunnar Larson, 100:-, Bo Axelsson, 100:-, Jan Olausson, 100:-, Margareta Preinitz, 250:-, Margareta Lampa, 100:-, Elna Andersson, 100:-, Nadja Ekwall, 50:-, Pertti Anterow, 100:-, Annette Årleby, 100:-, Birger Andersson, 50:-, Sven Rosén, 750:-, Elisabeth Blomgren, 50:-, Sonja och Gunnar Vilson, 50:-, Bengt Malmfö, 150:-, Kent Nilsson, 50:-, Inger Viklund, 100:-, Tommy Nilsson, 50:-, Kjell Karlsson, 100:-, Göran Forsberg, 250:-, Adelita Verhagen, 50:-, Ronny Karlsson, 50:-, R. Moretti-Fochi, 250:-, Irja Nilsson, 50:-, Arne Gunnarsson, 150:-, Bo Ahrenfeldt, 250:-, Marie Johansson, 300:-, Ingegerd Gustafsson, 50:-, Hania Schmitt Kramlund, 100:-, Margareta Andersson, 100:-, H. Kehlman, 700:-, Ulla-Karin Hallgren, 50:-, Marianne & Jan Teuber, 50:-, Kurt Persson, 450:-, Hans Olby, 100:-, Bernt Pettersson, 50:-, Allan Wiklund, 50:-, Eva Glas, 30:-, Ulla Malmsten, 50:-, Per Torstensson-Devadas, 100:-, Ann-May Smeds, 100:-, K-G Häggström, 100:-, anonym, 50:-, Jan Söderholm, 200:-, Eila Eriksson, 100:-, Ewy Wilhelmsson, 50:-, Raimo Timonen, 150:-, Göran Ottosson, 50:-, Crister Gustafsson, 50:-, Christina Pär, 100:-, Torbjörn Berglund, 50:-, Anne-Marie Hultman, 50:-, Povel Randén, 100:-, Bengt Rundblad, 50:-, M. Inkinen, 50:-, Boris Dragin, 50:-, Kersti Wistrand, 50:-.

Stort tack för det ekonomiska stödet! SM

Böcker från Nova Förlag

	Ca-pris
Vägen till mystiken <i>nyhet</i>	178:-
Naturandar och elementarvärlden	218:-
Läkares väg till jorden	218:-
Änglar	166:-
Nära-dödenupplevelser	166:-
Biografiarbete	166:-
Reinkarnation och karma	98:-
Människan och hennes ängel	98:-
Rytmer i människan och i kosmos	98:-
Berättelsen om Antikrist	98:-
De sju planeterna	108:-
Ensamhet	108:-
Livskriser	108:-
Vänner och älskande	178:-
Kung Arthur och hans riddare av Runda Bordet	248:-

I handeln eller direkt från förlaget: sätt in pengarna på vårt postgiro 441 55 86-9 så kommer böckerna hem i brevlådan – portofritt! Endast Sverige.
Nova Förlag, Kungsgatan 2 B, 223 50 Lund. Tel. 046-12 12 48
Hemsida: www.novaförlag.nu E-post: info@novaförlag.nu

Värld och världsbild i förändring

Av Bitte Jansson

Erland Lagerroth är en kättare. Åtminstone för alla traditionella forskare, inklusive humanisterna, där han har sin ursprungliga hemvist. Säkert dock med undantag för många fysiker, vars bild av världen och vetandet accelererat på ett sätt som vi andra nog har mer än svårt att göra oss en föreställning om. Lagerroths kätteri är nu ingen hemlighet. Hans bok *Litteraturvetenskapen vid en korsväg* (1980) betraktades redan den som något av en stridsskrift. Det har blivit åtskilliga böcker sedan dess där han undan för undan vidgat och breddat perspektivet (så t ex i *Mot en ny vetenskap, Världen och vetandet sjunger på nytt* (1994) och *Nya tankar, nya världar* (1999)).

Naturvetenskapen i fokus

I hans senaste bok *Sökandet är vårt största äventyr* (Mareld 2003) står filosofin, vetenskapsteorin och naturvetenskaperna i fokus lika mycket som någonsin humaniora. Det är inte uttryck för någon värdering, snarare en ny vända in i C P Snows till synes olösliga fråga om "de två kulturena", deras förutsättningar och inbördes förhållanden. Lagerroth presenterar, inventerar och diskuterar en mängd verk av författare och forskare från Rolf Edberg till Ken Wilber, Goswami och Ilya Prigogine. Men han redovisar också seriösa studier i och samtal med representanter från vårt svenska "etablissemang", som Lars Gyllensten och Georg Klein.

Prigogine fick Nobelpriset i kemi för sin teori om "dissipativa strukturer". Lagerroth menar att den snarare borde kallas en upptäckt, som "visat på en ny existensform och därmed skapat en ny världsbild. Världen är inte en addition av passiv materia eller en mekanisk maskin utan ett hav av självorganiserande system, som skapar nytt när de omskapar sig själva.

Eftersom Prigogine fick Nobelpriset 1977 just för detta, har han därmed också gjort den största inbrytningen hittills i den traditionella vetenskapen".

Den "nya" vetenskapen har haft

grepp om oss sedan 1600-talet och har det alltjämt. Men den har förlorat en del av sitt tolkningsföretade.

Humaniora har länge och ängsligt försökt legitimera sin vetenskapliga status genom att närma sig naturvetenskapens paradigm och mönster. Inte minst, säger Lagerroth, "genom att acceptera dess världsbild och efterhärma dess metoder: analys, reduktion, ja t o m kvantifiering".

Vad är det för fel i det då? Inget alls, i och för sig, menar Lagerroth.

Analysen kan vi aldrig undvara, empirin inte heller, men hur långt räcker det? Ett nytt synsätt måste innesluta, men också överskrida dem.

Enligt Lagerroth är helheten inte bara mer än sina delar, den är *en föränderlig och självskapande struktur* (min kursivering), som inte gör halt vid skiljelinjen mellan materia och medvetande, ja, inte ens mellan organiskt och oorganiskt. Antingen kan man välja delarna och deras summa eller se "virveln", strukturen, och delarnas ständigt föränderliga och vidareutvecklande funktion i den. Här finns också medvetandet integrerat, och då inte som ett "epifenomen", den felande länken som vi har lite genant svårt att bestämma. Det handlar om ett gränsöverskridande och självkorrigering, ja, självskapande system, som den traditionella forskningen har lätt för att avfärda som "metafysik". Utan att komma med någon närmare definition, eftersom den egna vetenskapssynen blivit nära nog apriorisk och därmed omöjlig att ifrågasätta.

Prigogines efterföljd

Ljuslågan, vattenvirveln är författarens enklaste och nära nog banala men talande bilder för det system för livet och universum han vill visa på. Och han gör det bl a i Prigogines efterföljd:

"Virvlar är vi omgivna av överallt: orkaner och cykloner i öst och väst. Men de är ju bara delar av den stora, den största virveln: solenergens enorma kretslopp på Jorden. Andra sådana delar är vattnets krets-

lopp, för att inte tala om det kretslopp som är villkoret för allt liv: växternas och bakteriernas fotosyntes, som med hjälp av solljuset skapar den egna existensen och därtill frisätter det syre som driver djur och människor.

Det är en fråga om *en annan existensform än den lineära som det gamla tänkandet förutsätter* (min kursivering), en som med sin svårförstådda turbulens inte låter sig behärras och säkerställas."

Ett intressant exempel tar Lagerroth från datavärlden: 50- och 60-talet medförde ett genomslag för systemtänkandet inom tekniken: "Men systemtänkandet blev vid denna tid också utsatt för generell kritik, därför att det inte ledde till en formell matematisk teori. Naturligt nog eftersom samtids matematik inte dög till att beskriva systemens icke-lineära dynamiska existensform. En sådan matematik kom emellertid att växa fram med datorn: (---). En matematik som överaskande förmår handskas med den verklighetens komplexitet som den traditionella matematiken sopade under mattan".

Om vi lämnar det lineära tänkandet ryker väl självklarheten hos både Big Bang och Darwin. Onekligen utmanande.

"Den nya vetenskapen" gjorde slut på kyrkans tolkningsföretade.

I modern tid och här på hemmaplan rensade Hedenius upp i rigida strukturer och teologisk bråte. Men sedan var det stopp: Vi fick en "vetenskapsskyrka" och därmed vattentäta skott mellan tro och empiriskt, "verifierbart", vetande.

Holistiskt synsätt

Det här är ett ämne som länge engagerat Elisabet Hermodsson, som både i sin konst och sitt författarskap i decennier ägnat sig åt vetenskapsteori och civilisationskritik. Hennes holistiska synsätt är naturligtvis övergripande, men samtidigt logiskt och knivskarpt. Hon ägnas också ett avsnitt i Lagerroths bok, som gärna kunde ha varit mer utförligt. Den intresserade rekommenderas att omedelbart gå till hennes bok *Där världen blir till* (bokförlaget Åsak, 2000). Där får vi också en överblick över hur hennes tänkande vuxit fram — och hur chockerande mycket av det, som nu presenteras som "nytt", som hon föregripit! Inte minst dogmen om "objektiva fakta", ideologilöshet, frihet från värderingar...

Som Lagerroth och den forskning han intresserar sig för ser det får vi välja mellan att bygga på paradoxen slump och nödvändighet (något som han med Ken Wilber kallar Hoppsan-filosofin) och en gränsöverskridande, föränderlig integration och samverkan mellan delar och strukturer. Med den senare försvinner också klyftan mellan "de två kulturena" på vägen mot något som allt mer börjar skynta — "general science".

Har då Lagerroth ett teleologiskt synsätt? Knappast, men han nämner gärna termen teleonomi, som inte handlar om gudomlig avsikt, men väl om naturens egen. Från oväntat håll, säger han, "från naturen själv, återkommer här aktivitet, målinriktning och mening till den värld som i den naturvetenskapliga ideologin har reducerats till enbart 'objekt'. Och vi kan förstå att felet med 'materialismen' inte var att den var en lära

om materien, utan att den inte förstod sig på materien. På grund av den analytiska reduktionismen var den oförmögen att se att naturen fungerar som självorganiserande system". Man har kort och gott begått ett kategorifel (Wilbers term) när forskningen "reducerar det hela till ett öga, ett område, som påstås vara det enda giltiga".

Lagerroth ser en befrielse från reduktionen, från de två kulturena: han ser ett universum att känna sig hemma i i stället för en kall och alienerad Aniaravärld. Där är humanismen möjlig — "nämligen en 'humanism' som också omfattar naturen". Vi skulle därmed slippa den plågsamma navigeringen mellan Scylla och Charybdis, mellan vetenskaplig objektivitetshybris och irrationalistisk tankeröra, som Klein talat om.

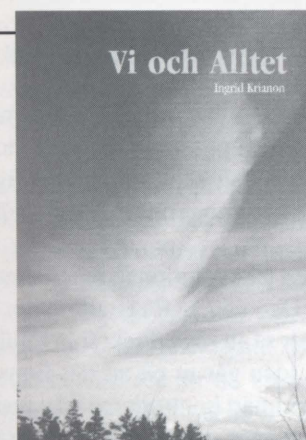
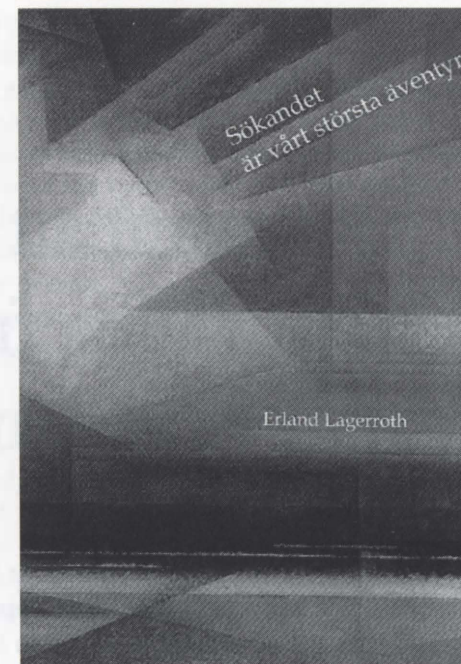
Droppen urholkar stenen

Tala om paradigmskifte — detta slitna ord! Och visst låter det hädiskt — men min tro är att vi lär bli tvungna att välja ännu en gång. Låter vi bli gör utvecklingen det åt oss. När gamla mönster har tjänat ut själv dö de, låt vara långsamt. Inte därför att determinismen och evolutionen så säger, utan för att människor ser och tänker själva. Därför att drop-

pen urholkar stenen.

Lagerroth är en stimulerade, pedagogisk och spänstigt utmanande skribent. Hans referenser är många och väcker en uppfriskande och obändig nyfikenhet hos den som vill gå vidare, ifrågasätta och söka.

Kort sagt, forska.

VI OCH ALLTET — första boken i en självbiografisk trilogi

Ingrid Krianon - brobyggare och visionär
— skildrar det samarbete som sker över dimensionsgränserna.
Vi får en större inblick i hela den mystik som omger människan
och vår mångdimensionella natur.

Forskare och politiker får en stark maning att förstå de nya lagar
som styr framtidens vetenskap och samhälle.
Ny teknik och fri energi som energikälla.
En andlig utmaning för mänskligheten.

Pris 140:- + porto 20:-

GUDS NÄRVARO I MÄNNISKAN

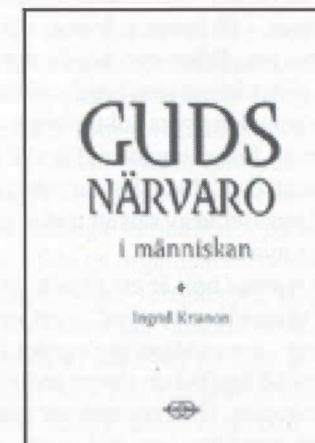
Andra boken i trilogin – av Ingrid Krianon

Människans mission och mål
Mystiken i nutidsmänniskan
Upplýsning utan Gurus. – Hur uppenbaras Gud i människan?
Kropp och själ under transformation
Är vetenskapen förberedd på den globala energihöjningens verkan på den fysiska kroppen?

Pris 210:- + porto 30:-

Opus förlag och utbildning, Östanås 503, 660 60 Molkom. Tel. 0046 (0) 553 30080
Email: ingridkrianon@hotmail.com Hemsida: www.ingridkrianon-jonankerholm.nu

*Retreat – rekreation i Värmland. Seminarier – gränsövergripande dialog.
Föredrag – kurser. Sång – musik – diskussionskvällar*

Konsten att tänka rätt om vägen från befruktat ägg till vuxen individ

Hur går det till när ett befruktat ägg utvecklas till en vuxen individ? Därom har människan tänkt åtskilligt – och ändå alldeles för lite. Upptäckten av gener och av DNA-molekylen har lett till föreställningen att färdiga arvspaket överförs från föräldrar till barn – alltså en ganska enkel och lättfattlig operation. Och medvetenheten om att det inte bara är fråga om arv utan också om miljö, påverkan från den miljö där individen växer upp, har lett till föreställningen att somliga egenskaper beror på arv och andra på miljö. Det är också alldeles för enkelt. Läs här om hur man måste se på det här skeendet, inte som något slags enkel transport och addition utan som en självreglerande, kreativ process med organismen, individen, i centrum. Kreativitet, skaparförmåga, är nämligen inte något som är förbehållet s k intelligenta varelser, utan naturen skapar ständigt och reglerar sig själv – något vi i varje stund kan se, inte bara hos växter och djur utan också i alla naturförlopp från virveln i vattnet till vädret och skapandet av nya stjärnor.

Det växer i dag fram en biologi som går bortom (men inkluderar) Darwin och DNA, en "icke-mekanistisk" biologi, d v s en biologi, som inte uppfattar livet som "rörelser av materiella kroppar i överensstämmelse med mekanikens lagar" (Nationalencyklopedin om mekanism). För det filosofiskt mest genomtänkta bidraget står kanske Susan Oyama, som är professor emerita i psykologi vid City University of New York. År 1985 gav hon ut *The Ontogeny of Information. Developmental Systems and Evolution*, som jag introducerade i *Världen och vetandet sjunger på nytt* (s 161–165). Den behandlar den information som vid fortplantning förs över från föräldrar till barn och därmed bestämmer skapandet av nya biologiska former.

År 2000 var Oyama tillbaka med en ny upplaga av denna bok men framför allt med en ny, större volym: *Evolution's Eye. A Systems View of the Biology-Culture Divide* (båda på Duke University Press). Den är tyngre, mindre helgjuten, inte så spirituell – författaren är trots allt 15 år äldre. Men den väger också tyngre. Efter den borde det inte vara möjligt att med samma självklarhet som hittills tala om genernas herravälde och Darwin som den givna auktoriteten – vilket inte hindrar att detta kommer att fortgå länge än. För det är inte många vetenskapare förunnat att tänka lika klart om vårt tänkande som Susan Oyama. "Jag är intresserad av sätt att tänka, inte av människor", förklarar hon i sin nya bok.

Oyamas bok är ett försök att skapa en teori för vad hon kallar "utvecklingssystem" – ett nyckelbegrepp i hela hennes forskning – d v s sådana biologiska system som förmår utveckla ett befruktat ägg till en vuxen individ. Men hon är inte ensam i detta tänkande. Hon konstaterar själv att det finns något av en skola på området, en skola som står i opposition mot den förhärskande riktningen inom biologin. Det finns alltså idag en

del biologer som inte köper en strikt mekanistisk förklaring till hur arvsanlag förs över från föräldrar till barn.

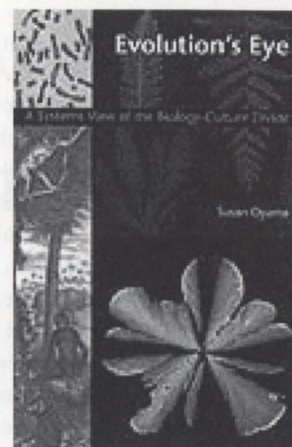
Evolution's Eye består av en samling tidigare publicerade studier och innehåller därför vissa upprepningar, som dock också fungerar som fördjupningar. Jag skall här främst ägna mig åt tre av kapitlen. Det första kastar oss rätt in i vad striden gäller.

Den konventionella synen på evolutionen innehåller två missförstådda idéer, säger han. Den ena är föreställningen att i arvsprocessen överförs egenskaper så att säga direkt från föräldrar till deras avkomma. Den andra idén går ut på att det finns två slag av utvecklingsprocesser, en primärt kontrollerad från insidan (överförda gener) och en annan mer öppen för yttre krafter (miljön).

Dessa båda föreställningar säkerställer, menar Oyama, att vi kommer att fortsätta att finna sätt att skära upp livsvärlden i medfödda och förvärvade delar, även om vi förklarar denna distinktion föråldrad. Vad som fordras är i stället, anser hon, en förståelse av utveckling "som konstruktion, inte som utskrift av en på förhand given kod". Det är fråga om att förstå och acceptera att konstruktion, uppbyggande, skapande ständigt försiggår i naturen.

Vi är ju själva exempel på en sådan "konstruktion", ett sådant skapande, såsom vi har utvecklats från befruktade ägg till vuxna individer. Ingen (mänsklig) intelligens lade sig någonsin i detta förlopp, och om något sådant i dag tycks bli möjligt riskerar det att bli ett nytt exempel på vad som händer när trollkarlens lärning tar över föreställningen.

Felet är att man så att säga baklänges försöker inplacera den levande, fullbordade individens skapnad i generna, dvs man söker förklara ett dynamiskt skapelseförlopp på flera plan med

hjälp av vad som finns på ett lägre plan. Detta är inte bara reduktionism utan det är också ofullständigt på det molekylära området, eftersom det bortser från alla andra delar av cellen än genen.

Att se generna som det avgörande i evolutionen är att förlora organismen ur sikte, d v s varje levande individ, inklusive dig och mig och dagmasken och nässlan – för att inte tala om organismens alla utvecklingsskeden, liksom de många nivåer hos omgivningen som fordras för att skapa och underhålla dessa skeden. Omgivningen är "jämförbart med generna i fråga om att ge upphov till levande varelser. Vitala livsmönster är resultatet av interaktiva system på många plan", menar Oyama.

Vad som överförs mellan generationerna är inte egenskaper eller ritningar eller symboliska uttryck för egenskaper utan *medel* för utveckling. Dessa medel innefattar generna och cellmaskineriet som är nödvändigt för dessas funktion. Därtill också "de större utvecklingssammanhang, som kan inkludera ett moderligt fortplantningssystem, faderlig vård [...] liksom relationer med andra aspekter av den levande och icke-levande världen". Kroppar och själar är uppbyggda i den långa utvecklingsprocessen från ägg till vuxen individ, inte överförda på något enkelt, mekaniskt sätt.

Fördelarna med att se evolutionen som en följd av utvecklingssystem är åtskilliga, sammanfattar Oyama. För det första sätter den åter organismen i fokus vid en tidpunkt då några biologer, som Dawkins, tycks benägna att analysera den ut ur tillvaron. För det andra tillåter det oss att undersöka genernas roll i utvecklingen utan att förvandla dem till små ofelbara homunculi (människominiatyrrer). För det tredje ger det oss en väg ut ur de många turerna kring förhållandet mellan vad som är medfött och den yttre miljön. Och det ger oss detta genom att visa att *alla* egenskaper skapas av ett komplex av faktorer som påverkar varann. Det återställer för oss den levande världen i all dess fascinerande komplexitet.

En viktig distinktion görs efter annan forskare: stabilitet "i utvecklingen beror på feedback-system som, därför att de är självkorrigering, tillåter en mycket effektivare reglering än vad som skulle vara möjligt om 'instruktionerna' hade legat i cellen, 'skrivna en gång för alla, och sedan oföränderligt lästs av'".

Ett kapitel handlar om "Ontogeni och den centrala dogmen" och ställer frågan: "Behöver vi begreppet genetisk programmering för att ha ett evolutionärt perspektiv?" Med ontogeni menas individens utveckling från befruktad cell till vuxen, och den centrala dogmen är Francis Cricks dogm om det enkelriktade flödet av information från gener till proteiner, aldrig från proteiner tillbaka till gener. Som metafor tar denna dogm många former: program, ritningar, instruktioner, men den innebär alltid ett utflöde från DNA som bestämmer utvecklingen. "Ett yttre flöde av information och kraft åstadkommer översättningen av det genetiska budskapet till ontogeni."

"En förtäckt [subtle] övergång görs på detta sätt", kommenterar Oyama kritiskt, "från 'budskap' om molekyler till budskap om kroppar och själar – en helt annan sak, antingen vi inser det eller inte. Växlingen är från överföring av *gener* till överföring av *egenskaper*". Ju mer reduktionistisk man är, desto svårare är det att se och inse denna klyfta mellan molekylnivån och organismnivån. "Det genetiska programmet har en fatal attraktionskraft för sådana själar."

Oyama urskiljer två strategier vid argumenterandet för ett genetiskt program. Å ena sidan kan man säga att vissa drag utvecklas genom ett sådant program, andra däremot inte. Å andra

sidan kan man hävda att *all* utveckling på något sätt kontrolleras av programmet: genetisk imperialism. Problemet i det första fallet, att tillskriva generna vissa drag, miljön andra, är att utvecklingens processer och produkter helt enkelt inte kan delas upp på det sättet, konstaterar hon. Javisst, man kan inte handskas med processer, funktioner och system som om de vore additioner – ett lika vanligt som ödesdigert misstag! Tvärtom, här om någonsin gäller den alltför sällan förstådda sanningen att helheten är mer än summan av delarna.

Problemet med den imperialistiska versionen är att den är tom: en uppsättning gener har just de utvecklingsmöjligheter som den har.

Har då begreppet genetiskt program något av värde att tillföra analysen av utvecklingsprocesser, frågar Oyama till sist och svarar själv nej. Metaforer som denna är inte bara utsmyckningar, utan de är grundläggande för tänkandet och vetandet. En metafor som uppmuntrar oss att se utvecklingen som fullbordan av en plan eller överföring av ett budskap leder inte alltid tankarna i önskvärd riktning, säger hon med en vacker understatement.

Oyama anför en rad undersökningar som visar att den framväxande organismen är förbunden med omgivningen. Man måste se bortom organismens egna gränser för att helt förstå den. Man måste se faktorer i miljön som bidrar till att biologiska organismer blir vad de blir.

"Vad går i arv?" lyder en viktig rubrik. Det gäller den heliga tesen i neodarwinismen att det enbart är medfödda egenskaper som ärvs, inte förvärvade. Och arv uppfattas då som färdiga "paket" som överförs från en generation till en annan. Men detta är för enkelt. Vi måste "vidga våra begrepp om arv och ontogeni till att inkludera också andra utvecklingsfaktorer; ingen organism kan utvecklas utan dem alla".

"Överföring" av egenskaper är därför ett problematiskt begrepp. Med det synsättet förnekar man utveckling och låter förstå att något förs över fixt och färdigt från avsändare till mottagare.

Vad som passerar från en generation till nästa är enligt Oyama ett helt utvecklingssystem. "Ontogenetiska medel, resurser, ärvs; fenotyper [individernas skapnad] byggs upp. Denna utvidgning av föreställningen om arv tycks kränka för intellekt tränade i att identifiera arvet med generna [...] Arv är inte något atomistiskt utan systemmässigt och interaktivt. Det är inte begränsat till gener [...] utan inkluderar också utvecklingsmässigt relevanta aspekter av omgivningen".

Susan Oyama är nu färdig för en elegant sammanfattning av vad hon så långt har gjort och vad hon står i beråd att göra. Det samtida tänkandet om (1) naturligt urval, (2) medfödda egenskaper och (3) ärftlig överföring av egenskaper domineras i vart och ett av dessa tre fall, konstaterar hon, av en styrande metafor. "Naturligt urval betraktas som verksamhet av en yttre makt. Medfödda egenskaper tillskrivs interna 'program'. Och ärftlighet, slutligen, har formats efter mönster av överföring av förmögenhet och föremål i mänskliga samhällen – på samma sätt 'skickas' egenskaper vidare från en organism till en annan".

I alla tre fallen tänker vi om fortgående, komplexa processer med många inbördes relaterade faktorer som om det vore fråga om enkla sammanhang, separata förlopp, entydiga resultat, fixa och färdiga enheter som kan väljas eller ratas eller transporteras hit eller dit. Man tänker atomistiskt och lineärt, d v s som vanligt.

Hela detta komplex av styrande metaforer ”fordrar att evolutionens genetiska produkter passerar genom flaskhalsen i en snävt definierad ärftlighet; de kan sedan återskapa den levande världen genom ontogenetisk expansion. [...] Tanken på genetiskt skapade fenotyper förstärker sedan föreställningen om naturligt urval ’opererande’ på statiska egenskaper. På så sätt har vi ett slags självbespeglade cirkel av sätt att tänka om livsprocesser”.

Denna treenighet resulterar i ett statiskt system, där de ingående faktorerna ständigt förstärker varann. ”Interrelaterade som de är måste de förändras tillsammans om de skall förändras alls.”

Vad som återstår är nu alltså att förändra uppfattningen om naturligt urval och därmed slutligt överskrida Darwin:

”Naturen är inte en bestämmande agent, som står utanför organismer och vinkar dem till höger eller vänster. Hur mycket vi än må tala om urval som ’opererar’ på populationer, som ’formar’ kroppar och själar – när det metaforiska dammet har lagt sig, är vad vi talar om alltså det sig adderande resultatet av enskilda levnadslopp ’framförhandlade’ med enskilda omständigheter”.

Eftersom alla drag hos individen måste frambringas i utvecklingsprocessen är de alla ”förvärvade” i denna process. Om man på allvar accepterar att de kommit till i detta spel av integrerade orsaker, är en distinktion mellan nedärvda och förvärvade egenskaper inte längre försvarbar. ”Egenskaper passerar inte från en organism till en annan som stafettpinna i ett stafettlopp. De måste byggas upp i den ontogenetiska processen”.

När man på detta sätt fokuserar den ontogenetiska processen, den gradvisa uppbyggnaden av individen, bortfaller motsättningen mellan biologi och kultur. ”Vad vi behöver är *inte* ständigt mer sofistikerade sätt att bända isär dessa båda utan snarare en syn på livet och historien som är rik nog att integrera de genetiska, morfologiska, psykologiska och sociala planen.”

Men också tänkandet i utvecklingsprocesser kan vara problematiskt. ”Precis som evolutionisterna ofta ser organismerna som flyktiga epifenomen till den verkliga aktiviteten i genvärlden (Dawkins 1976), så har utvecklingstänkarna [...] ofta ignorerat det individuella förenande roll, framställt det som en abstrakt förbindelse mellan inre och yttre förorsakande”. Men också här pläderar Oyama för ett helt annat sätt att tänka:

”Att se komplexet organismen och dess niche som både källa till och produkt av dess egen utveckling är att erkänna aktivitetens roll i livets processer – inte gener som organiserar råmaterial till varelser och inte omgivning som skapar eller utväljer passiva kroppar och själar, utan organismer som assimilerar, söker, manipulerar sina världar, samtidigt som de anpassar sig efter och påverkas av dem.”

Begrunda detta noga, längre kommer vi nog inte i tänkandet om vägen från ägg till vuxen individ! Och inte längre bort från det traditionella tänkandet i materiella kroppar i mekaniska rörelser. Oyama återinsätter organismen, levande varelser, i den biologiska vetenskapen. På ett uppbyggligt sätt förmår hon hålla helheten för ögonen också när hon är klar över delen. Där har den etablerade (natur)vetenskapen mycket att lära av henne.

Mycket annat hade varit att hämta från Susan Oymas klartänkta bok, men detta är kanske det mest slående vad det gäller biologin.

EL:

I Världen och vetandet sjunger på nytt har jag gjort mitt bästa för att med hjälp av vad Prigogine och Jantsch lär oss förklara grundprincipen för själv-organiserande system, nämligen materiens förmåga att, när den bjuds upp till dans av energin, kunna dansa, dvs organisera sig själv till fungerande system som kan fortleva och därtill också vid kristillstånd överskrida sig själva och – än en gång – skapa något nytt.

Och allt detta görs möjligt av ett funktions-sätt, som förmår stegra sig själv, nämligen *feed back*, återkoppling. Ja, *feed back* förmår stegra själva stegringen till en oerhörd intensitet (en viskning i mikrofonen kan på ett ögonblick bli till ett vrål i högtalaren), något som gör den till en kandidat till förklaring av livets uppkomst. Negativ *feed back* är därtill också självkorrigering.

Men man kan också se sig om: naturen visar i varje ögonblick en förmåga att skapa, det är bara Descartes och Gallilei och Newton och deras efterföljare som gjort oss blinda för detta genom att identifiera vetenskapen med analys och reduktion av en materia som tänks vara ett statiskt, passivt objekt för den aktiva övermodiga forskaren. För inte är det väl du eller jag som får vattnet att bilda en virvel i badkars-avloppet, gräset att växa, vädret att växla eller stjärnor och planeter att skapas? I forna tider var det Gud som antogs pyssla med detta, men i så fall heter den guden naturens underbara förmåga att skapa, bygga, konstruera.

Att sådant bara kan utföras av intelligenta varelser är det kanske ödesdigraste misstag som människan gjort sig skyldig till. Men att förstå och acceptera detta är det svåraste, det fordrar ett nytt sätt att tänka.

SM:

Det finns helt enkelt en intelligens i universum, en universums egen intelligenta skaparförmåga, beroende på att världsgrunden är mental, tänkande, till sin natur, inte materiell. Denna intelligens behöver inte hänföras till en Gud i religiös mening, och inte heller till en ”högre makt”, utan kan vara hela världsgrundens intelligens, vilken finns överallt i det mentala universum och ständigt är i verksamhet, skapar, korrigerar, anpassar, utvecklar, driver det levande mot ändamålsenlighet, skönhet, livslust.

Visdomsbladet

Själv är inte fött, inte heller dör det. Det är inte produkt av något, inte heller är något produkt av det. Det ofödda, eviga, odödliga och gamla Själv förstörs inte, när kroppen förstörs.

Kathaka-upanishaden, kap. 2, v. 18

Ur Sökaren nr 2, 1968

För egen del har jag aldrig kunnat tala eller skriva om något ämne utan att först ha lyssnat till motparten. Jag har ingen lust att föra en monolog, utan behöver en annans replik, hans frågor, invändningar.

Pater Jean Paillard

Ur nr 3, 1968

I sin fåvitsko tror människan att hon är de materiella höljen som omsluter hennes sanna Jag. När hon höjer sig över dem, blir hon ett med Brahman, som är ren sällhet.

Från *Upanishaderna*

Ur nr 4–5, 1968

Visserligen är världen full av lidande, men den är också full av kraft att segra över det.

Helen Keller

Ur nr 6, 1968

Universums yttersta verklighet är för närvarande helt utanför vetenskapens räckvidd och kan vara – och är förmodligen – för alltid oåtkomlig för mänsklig fattningsförmåga.

Sir James Jeans

Ur nr 7, 1968

Framtidens föda blir frukt och frön. Att avstå från tobak, vin och opium ger hälsa, styrka, intellektuell glädje, skärpa i omdömet och fysisk kraft.

Baha'u'llah

Ur nr 8, 1968

Tro mig, köttätande kommer en dag att fördömas som mord.

T. L. Vaswani

Ur nr 9, 1968

När jag betraktar världen så ser jag en stor hög med elände och en liten hög av lycka. Min strävan går därför ut på att varje dag försöka ta ett korn från den stora olyckshögen och lägga det till högen av lycka, så att denna så småningom blir större – om det så den här dagen inte innebär mer än att torka bort tårarna på den lille pojken som gråter för att han har tappat sin tioöring.

Isaac Newton

Ur nr 10, 1968

Filosofin ser prolemt först. Teologin har svaret i förväg.
Rabbi Abraham Jushua Heschel

Det bästa sättet att muntra upp dig själv är att försöka muntra upp någon annan.

Mark Twain

Blotta känslan av att leva ger nog med glädje.

Emily Dickinson

I naturen saknas ingenting och ingenting är överflödigt.

Leonardo da Vinci

Av yttersta vikt för att i uppnå lycka är att ha någonting att göra, någonting att älska och någonting att hoppas på.

Joseph Addison

Vi är i sanning visa, om vi är nöjda med vad vi förstår och även med vad vi inte förstår.

Charles Kingsley

Om vi kände våra fienders hemliga historia, skulle vi hos envar av dem finna sorg och lidande tillräckligt för att lägga ner våra vapen.

Henry Wadsworth Longfellow

Det finns en ledning för var och en av oss, och genom att ödmjukt lyssna kan vi höra de rätta orden.

Ralph Waldo Emerson

Det stora och viktiga med livet är att så länge vi lever har vi förmodligen att kunna utvecklas.

Joshua Loth Liebman

Ur *Science of Mind Magazine*, USA.

Vänliga ord kan vara små och enkla att uttala, men de ekar i oändlighet.

Moder Teresa

Vegetarismen är det enda levnadssätt som är värdigt oss människor.

P. B. Shelley

Zarathushtra samtalade med Ahura Mazda.

En religion utan teodicéproblem

Av Bertil Falk

Teodicéproblemet dyker ständigt upp i religionsdebatten. Det har inom kristendomen inte bara skapat kontroverser utan också gett troende människors svåra stunder och resulterat i mycket religionsgrubbel och många avfällingar. Begreppet teodicé kommer från grekiskans theos (gud) och dike (rättvisa) och det handlar om frågan huruvida det finns en Skapare som är allsmäktig och god och hur det i så fall kan finnas så mycket ondska och orättvisa i världen.

I *Gamla testamentet* ställs frågan om lidandet och ondska i *Jobs bok*, där Gud tillåter satan att utsätta Job för de förfärligaste prövningar för att testa hans tillit till Gud. Berättelsen har ett oerhört cyniskt slut, där Job, vars barn under resans gång offrats för att testa Job, mot slutet får nya barn som belöning för sin trofasthet mot Gud och som ersättning för de offrade.

Inte ett ord om de offrade barnens öde. Hur gick det för dem? Hade de inte samma värde som Job själv? I *Jobs bok* är de bara som brickor i ett spel. Denna ganska ruskiga sida av berättelsen brukar man undvika att beröra. Det är bara Jobs situation som intresserat författaren. Och någon för vår tid acceptabel lösning på varför Job ska behöva lida ges inte i *Jobs bok*. Och man kan självfallet ifrågasätta om en allsmäktig Skapare som bär sig åt som Gud i *Jobs bok* kan kallas god.

Jag har tidigare skrivit om parsernas religion i *Sökaren* och det är faktiskt en religion där teodicéproblemet så att säga är löst redan från början, eftersom det inte existerar – nämligen bland Zarathushtras efterföljare, mazdaisterna, eller parserna. Redan i *Fargard I* av *Vendîdâ*, som är inledningen till den bevarade delen av parsernas heliga skrift *Zend-Avesta*, möter vi en god Skapare, som emellertid inte är allsmäktig. Denne inte allsmäktige Skapare kallas Ahura Mazda, och han säger till Zarathushtra: "Jag har gjort varje land älskat av dess inbyggare, trots att det inte har någon som helst skönhet i sig. Hade jag inte gjort varje land älskat av dess inbyggare, trots att det inte har någon som helst skönhet i sig, då skulle hela den levande världen ha invaderat Airyana Vaêgô. Det första av de goda länder och riken som jag, Ahura Mazda, har skapat, var Airyana Vaêgô vid den goda floden Dâtiya."

Men så snart detta land har skapats så kommer en illasinnad Motskapare och motskapar, nämligen Angra Mainyu. Denne beskrivs som "alltigenom döden, och han motskapade med sin trollkraft ormen i floden och vintern..." Angra Mainyu invaderar med ondska den goda Skapelsen.

Så fortsätter det. Ahura Mazda skapar goda saker, men Angra Mainyu motskapar onda saker. Denna dualism är

betecknande för mazdaismen. Så även om parserna uppfattar Ahura Mazda som "Skapare av den fysiska världen", så blir den värld vi ser runt omkring oss inte komplett förrän Motskaparen har gjort sitt. Man kan säga att parserna har en dubbel skapelseberättelse, där Ahura Mazdas goda Skapelse anses bättre än Angra Mainyus onda värld.

Här förekommer inget tal om allsmäktighet. Två skapande krafter finns i tillvaron och enligt läran kommer i sluttampen den gode skaparen Ahura Mazda att vinna över den onde skaparen Angra Mainyu.

Hur kommer det sig att denna lära inte har kunnat konkurrera med den kristna? Den låter tämligen förnuftig jämförd med talet om en allsmäktig Skapare, som anses sakna ansvar för ondska, samtidigt som han gett människan hennes fria vilja, som i sin tur anses vara upphovet till det onda (för att bara nämna ett av de många ansträngda försöken att förena Guds allsmäktighet med det tillstånd vi ser runtomkring oss i världen).

Svaret på den frågan är troligen det faktum att parsernas lära förblivit okänd i deras omvärld, vilket i sin tur främst beror på att parserna saknar kristendomens uppmaning "Gå för den skull ut och gör alla folk till mina lärjungar!".

Parserna inte bara saknar denna uppmaning. De tar inte ens emot konvertiter. Man måste vara född parser för att få beträda ett parsiskt eldtempel. Den här attityden innebär att mazdaisterna under de gångna två-tretusen åren inte har ägnat sig åt missionsverksamhet.

Ändå har på senare tid ett visst intresse för denna lära uppstått. Människor som närmar sig parserna bemöts med vänlighet, och i Tyskland har det till exempel bildats fristående grupper som följer Zarathushtras lära, men som alltså inte släpps in i parsernas eldtempel. Inget hindrar naturligtvis att de skapar sig egna eldtempel.

Det är inte så egendomligt att Zarathushtras lära på detta sätt drar till sig andra än bara parserna. Hela problemet med en god och allsmäktig Gud å ena sidan och förekomsten av ondska i världen å den andra försvinner i en tillvaro där allsmäktighet saknas. Kampen mellan ont och gott får en tydligare mening när det inte finns en Skapare av det slag som t ex kristendomen förkunnar.

Världen kunde ha sett annorlunda ut om parserna haft en annan inställning till mission. Vi vet att parser fanns i Antikens

Rom och Alexandria, att de var kända för sin vishet, men att de för tvåtusen år sedan inte ägnade sig åt aktiv konkurrens med judenomen, kristendomen, mithraismen, kejsardyrkan, etc. Lika lite konkurrerar denna urgamla religion i denna dag med andra religioner. Men parsernas religion med dess fredliga attityd kunde ha spritts om parserna predikat den för omvärlden. Det blev i stället de mer militanta religionerna som kristendomen och därefter islam som kom att spridas över världen, inte sällan med vapenmakt.

Nu har Zarathushtras lära i stället under de gångna flera tusen åren minskat i storlek. Egentligen är det ett mindre mirakel att den fortfarande existerar. Men Zarathushtras lära fick en fristad i Indien, utmed västkusten. För 1400 år sedan flydde nämligen mängder av mazdaister från sitt persiska hemland undan islams erövringar och hamnade i Indien, där de i skydd av hinduernas tolerans har frodats. Men även i Indien utsattes de för muslimsk förföljelse.

Parserna i Indien är numera långt under 100.000 själar. Trots den muslimska aversionen mot parserna, finns det enstaka smågrupper av mazdaister kvar i Iran. Grupper som tycks tolereras. Men de är obetydliga.

Parserna brukar beskyllas för att vara eldsdyrkare. Det är de inte. Den heliga elden i deras tempel symboliserar deras kontakt med gudomligheten. Elden är således inte föremål för dyrkan utan ett vördat kontaktmedel.

Som religion betraktad är parsismen en tvilling till hinduismen. Det finns många överensstämmelser mellan *Zend-Avesta* och *Veda*-böckerna. Och även om de båda religionerna utvecklats i olika riktningar, så spelar elden en viktig roll inom båda. Redan den första sången i *Rig-Veda* handlar om Agni, elden. Själv har jag övervarit en rad ceremonier (bröllop, upptagande i de äldres krets, andakt i hemmet, pujor) hos hinduiska vänner, varvid elden intagit en självklart central funktion i ceremonierna.

Efter denna lilla utveckling bör jag påpeka att större delen av parsernas heliga skrift *Zend-Avesta* förstördes redan av Alexander den store, men det som finns kvar översattes i slutet av 1800-talet till engelska av James Darmesteter och L. H. Mills med självaste F. Max Müller som redaktör. Det har tryckts om många gånger. Mina tre volymer är från 1993 och köpta på New Book Depot i New Delhi.

Vad är människan?

Några verser ur den indiska vishetslitteraturen antyder vad människan är till sitt väsen:

Strålände i sitt ljus och ändå osynlig i hjärtats hemliga gömställe är Anden. Han är den yppersta rymden i vilken allt-som-är rör sig, andas och ser.

Känn Honom som allt-som-är och allt-som-inte-är, all kärlekslängtans mål, bortom förståndet – det Högsta i alla väsenden.

Lysande i sig själv är Han och ytterligt sublim, finare än det minsta som finns; men i Honom vilar alla världar och deras varelser.

Han är den eviga gudomen. Han är liv och ord och med-

vetande. Han är sanning och odödlighet. Han är målet att sikta mot.

När Han skådas som det allt inneboende och det allt genomlysande och allt överskridande, då sprängs själens fjättrar, då smälter förnuftets tvivel, då sätts lagen om orsak och verkan ur spel.

I den gyllene kammaren i hjärtats allraheligaste finns Gud – odelbar och ren. Han är det strålände ljuset som ger ljus åt allt ljus. Hans strålgans upplyser hela skapelsen. Den som känner Gud ser detta.

(Verserna är tagna huvudsakligen ur *Mundaka-upanishaden*.)

Christel Eklöf

Nirvana

ett centralt begrepp inom hinduismen och buddhismen

Ordet Nirvana kan användas om en eld som slocknar. Liksom en låga som släckts av en stark vindstöt går till vila och inte kan beskrivas, på samma sätt går den människa, som befriats från namn och kropp, till vila som inte kan beskrivas.

Nirvana är en av de centrala idéerna i hinduismen och buddhismen (fast buddhisterna använder pali-ordet Nibbana). Nirvana betyder "inte i rörelse" och kallas ibland "det vindlösa" och är ett tillstånd av fullständig själsvila. Det som inte är i rörelse är samsara-hjulet, dvs återfödelseernas kretslopp. Att ingå i Nirvana betyder att inte mer födas på nytt, att vara fri. För buddhister och för många hinduer är Nirvana slutmålet för mänsklig strävan.

Att slippa ur återfödelsehjulet ses av hinduer och buddhister i allmänhet som något positivt, eftersom de uppfattar det kroppsliga jordiska livet som lidande. Blott korta tider eller stunder kan människan vara lycklig. Därför är det naturligt att önska sig ett slut på själens plågsamma vandringar och komma till frid, ro, stillhet: Nirvana. För att kunna nå det målet måste man låta begären slockna. Det tillståndet kan uppnås genom meditation eller yoga och innebär förening med det gudomliga.

När en människa har uppnått samadhi, som är ett högt mentalt tillstånd av förening med Brahman, då återförenas den individuella själen, Atman, med världssjälen, Brahman. Livskraften dras då ur kroppen, och återfödelseernas kretslopp bryts – själen ingår i Nirvana.

I "Livets mening och mål" skriver Walther Eidlitz om uppgåendet i Nirvana att jnanins själ har nått sitt mål: gudstillhörighetens säkerhet och trygghet. Som en droppe kunskap "förlorar" han sig nu i det stora kunskapshavet (Gud). Lik en solstråle, som tillhör solen, upplever han nu solens (Guds) väsen. Detta är det yttersta, stora offret på jnanayogins väg: att Atman slutligen – efter att ha erfårit vem den verkligen är – offerar sig själv, att den uppnår Nirvana, den eviga stillheten, och förlorar medvetandet om sin egen existens. Den har som en liten gnista uppgått i en oändlig eld.

Men det finns skilda uppfattningar av vad Nirvana är. Enligt många innebär Nirvana inte utplåning av den individuella personligheten eller definitiv död, utan bara att man frigör sig från återfödelsehjulet. I Nirvana förenas man med den kraft, Brahman, ur vilken man har kommit.

För en del har Nirvana stora likheter med livet i

paradiset, så som de kristna föreställer sig det. Det är ett evigt, lycksaligt tillstånd. Man tänker sig livet i Nirvana som ett individuellt, aktivt liv, fast i den andliga världen är tid och rum annorlunda än vi är vana vid. Nirvana är den andliga, verkliga världen. Den materiella världen uppfattar man som bara en förvrängd återspeglning av den andliga världen.

Krishnarörelsens guru, Swami Prabhupada, säger att Nirvana betyder avslutande av den materiella livsprocessen – det verkliga livet börjar, när det materiella livet är avslutat. Krishnarörelsen talar om ett aktivt, andligt liv, ett individuellt liv i umgänge med Herren Krishna, efter uppnående av Nirvana.

I Nirvana råder för individen ett aktivt kärleksförhållande till Krishna, förklarar en av de svenska anhängarna av Prabhupada.

I "Zen and the Birds of Appetite" skriver Thomas Merton att Nirvana innebär ren närvaro och inte något negativt. Nirvana är upplysning enligt buddhismen och människans högsta mål.

Merton: "När människan äger kunskap om verklig sanning och kärlek, förtvinar begärens rötter, eländigheten är slut och sanningen upplevs i Nirvanas helhet och enkelhet: fullkomligt medvetande och fullkomlig medkänsla."

I John Fergusons "An Illustrated Encyclopaedia of Mysticism and the Mystery Religions" sägs om Nirvana: "Buddhisternas tillflyktshamn, bortom alla himlar, ett tillstånd av utsäglig frid, fritt från tidens och rummets värld, fritt från det varande som beror av tillfälligheter, fritt från begäret att vara och från begäret efter det som är, fritt från den mödosamma cykeln av födelse, död och återfödelse, fritt från sinnena, fritt från illusion, fritt från alla slags passioner, fritt från allt som är flyktigt och obeständigt. Det är ett tillstånd av befrielse, andlig frihet, sann hälsa, uppgående i det kosmiska medvetandet."

Nirvana ses som en värld bortom den materiella verkligheten, men också ett sinnestillstånd. Buddha anses ha levt i Nirvana efter sin upplysning.